

Provincie Zeeland

Provinciale Staten

Concept-notulen van 7 juli 2017

(vast te stellen tijdens de vergadering van Provinciale Staten van Zeeland op 29 september 2017)

CONCEPT

1.	Opening en berichten van verhindering.....	1
2.	Mededelingen	1
3.	Vaststellen agenda	1
4.	Vaststellen notulen	1
5.	Tijdelijke vervanging statenlid	1
6.	Ingekomen stukken	2
7.	Brief ProDemos aan provincie Zeeland van 20 juni 2017 over Dag van de Democratie (17013777)...	2
8.	Brief Auditcommissie van 17 mei 2017 met advies over onderzoek op grond van artikel 217a Provinciewet inzake grondtransities (17010865)	2
9.	E-mail van burger van 22 juni 2017 over een waardig afscheid van abortuskinderen (17014316)	2
10.	Brief Auditcommissie van 28 juni 2017 met advies over statenvoorstellen Jaarstukken 2016 en Zomernota 2017 (17014440).....	2
11.	E-mail van Nederlandse Melkveehouders Vakbond van 28 juni 2017 met afschrift brief aan IPO m.b.t. behandelbedrag faunaschade (17014461)	2
12.	Brief Rekenkamer van 29 juni 2017 over Netwerksturing (1701417)	2
13.	Ingekomen stukken GS en CvdK	2
14.	Brief GS van 13 juni 2017 met financiële stukken van het Natuur- en recreatieschap Zuidwestelijke Delta en van De Grevelingen (17012391).....	2
15.	Brief GS van 27 juni 2017 over ontwikkeling inpassing recreatie Waterdunen (17013341).....	3
16.	Brief CvdK van 29 juni 2017 over neveninkomsten voorzitter Raad voor het openbaar bestuur (Rob) 17014203.....	3
17.	Brief GS van 27 juni 2017 met afschrift brief aan Zeeland Seaports inzake Thermphos (17014197)..	3
18.	Brief GS van 4 juli 2017 met beantwoording vragen bij jaarstukken 2016 (17014217)	3
19.	Brief GS van 4 juli 2017 met betrekking tot afdoeningstoezegging 77 commissie Bestuur en motie 41 PS inzake commissariaat VCB (17014235)	3
20.	Hamerstukken.....	3
21.	Statenvoorstel agenda Zeeuwse Omgevingsvisie (DIO-145)	3
22.	Statenvoorstel breedbandfonds snel internet buitengebied (DIO-147).....	3
23.	Statenvoorstel aandeelhoudersbesluit statutenwijziging Tractaatweg BV (DIO-136)	3
24.	Statenvoorstel wijziging Algemene subsidieverordening Zeeland 2013 (DIO-140)	3
25.	Statenvoorstel Thermphos/Fakton-rapport (bekrachtiging geheimhouding)(DIO-149)	3

CONCEPT

26.	Statenvoorstel geheimhouding brief GS over Perkpolder (DIO-145).....	3
27.	Brief GS van 4 juli 2017 met statenvoorstel bekrachtigen geheimhouding notitie-De Brauw, met bijlage inzake afweging commissariaat VCB (ONTW-153).....	3
28.	Voorstellen	3
29.	Statenvoorstellen Jaarstukken 2016 provincie Zeeland (DIO-142) en Nazorgfonds (DIO-142).....	3
30.	Statenvoorstel Zomernota 2017 (DIO-150)	3
31.	Statenvoorstel deelherziening Omgevingsplan Zeeland, en tweede wijziging Verordening ruimte (DIO-139).....	38
32.	Statenvoorstel Perkpolder (DIO-152).....	40
33.	Vragensessie	43
34.	Vraag van het lid Van Veen-de Rechter over de Bredabus	43
35.	Vraag van het lid Rijkse over de Commissie toekomstige zorg	44
36.	Moties, niet behorend bij een agendapunt	44
37.	Resumptie van de besluiten; statengriffier gemachtigd	44
38.	Sluiting.....	44

CONCEPT

Vijfentwintigste vergadering van de Provinciale Staten van Zeeland

(zittingsperiode 2015-2019)

Vrijdag 7 juli 2017

Voorzitter: de heer drs. J.M.M. Polman,
commissaris van de Koning in Zeeland.

Aanwezig zijn de leden C.L.M. van den Berge, C.W. Bierens, V. Bosch, ing. J.J. van Burg MSc, P. van Dijk, A.I.G. Dorst, ing. E. Erbisim, drs. M.J. Faasse, mr. H.J. van Geesbergen, A.J. Geluk, dr. T. van Gent, dr. A.M.M. van Haperen, ir. N. Heerkens, J.A.M. van Hertum MA, M.J.J. Janssens, dr. J.L. Kool-Blokland, P.C.A. de Milliano-van den Hemel, J.R. Oudeman, J.J. Rijkse, M. Rijksen-Blok, G.D. Roeland, K. Roelse, drs. R. Ruissen, mr. ing. R.A.J. Schonis, G.W.A. Temmink, ir. S.H.J. Tuinder, G. van Unen, P.L.E. van Veen-de Rechter, drs. J. van de Velde, A.G.M. Veraart MA, J.H. Verburg, R.A. Viergever, M.A. van 't Westeinde, W. Willemse en R.L.J.M. de Wit, tezamen 37 leden, alsmede de heer drs., P. Joosse, griffier der Staten.

Verder zijn aanwezig mevrouw C.M.M. Schönknecht-Vermeulen en de heren drs. J. de Bat, A.J. van der Maas en drs. B.J. de Reu, leden van Gedeputeerde Staten.

1. Opening en berichten van verhindering

Opening: 09.30 uur.

De **voorzitter**. Leden van Provinciale en Gedeputeerde Staten, medewerkers van de griffie en van de ambtelijke organisatie, belangstellenden op de publieke tribune, vertegenwoordigers van de media en degenen die ons thuis via internet of Omroep Zeeland volgen, hartelijk welkom bij deze vergadering van Provinciale Staten.

Bericht van verhindering is ontvangen van de leden Babijn en Pijpelink.

2. Mededelingen

De **voorzitter**. De afgelopen week is er een goed gesprek geweest –zo'n gesprek vindt tweemaal per jaar plaats-- tussen de fractievoorzitters en de leden van het college van Gedeputeerde Staten waarbij is geconcludeerd dat het een goede zaak zou zijn om na de zomer weer eens een bijeenkomst te hebben met de gehele Staten om te spreken over de werkwijze. Ik herinner eraan dat er een discussie gaande is over netwerksturing. Wat betekent dat voor onze rollen? Er komt dus na de zomer een bijeenkomst. De Staten zullen hierover later nader worden geïnformeerd.

3. Vaststellen agenda

De **voorzitter**. Naar aanleiding van de commissievergadering waarin over Perkpolder is gesproken, is de Staten een aangepast voorstel over dit onderwerp toegezonden.

De agenda wordt vastgesteld.

4. Vaststellen notulen

De notulen van de vergadering van 9 juni 2017 worden vastgesteld.

5. Tijdelijke vervanging statenlid

De **voorzitter**. Het is voor de tweede keer dat wordt voorgesteld om de heer Rijkse te benoemen en te installeren als statenlid, zulks als gevolg van het feit dat de heer Van Tilborg om gezondheidsredenen nog niet in staat is om in de Staten terug te keren. Binnenkort zal ik, mede namens de Staten, de heer Van Tilborg bezoeken.

De wetgever heeft bepaald dat een statenlid bij ziekte kan worden vervangen. Dit kan drie keer gebeuren, steeds gedurende zestien weken. De SP-fractie heeft voorgesteld om de heer J.J. Rijkse nogmaals, voor de tweede keer, voor zestien weken als vervangend statenlid te installeren.

Ik stel een commissie in voor het onderzoek van de geloofsbrieven van de heer Rijkse, bestaande uit de leden Van Veen (voorzitter), Temmink en Willemse.

De vergadering wordt voor enkele minuten geschorst.

Mevrouw **Van Veen-de Rechter** (D66). Voorzitter. De commissie heeft de geloofsbrieven van de heer J.J. Rijkse onderzocht en in orde bevonden. Zij adviseert Provinciale Staten om hem toe te laten als lid van de Staten.

De **voorzitter**. Mij blijkt dat de Staten zich met dit advies kunnen verenigen.

Vervolgens legt de heer Rijkse in handen van de voorzitter de volgende verklaring en belofte af:

Ik verklaar dat ik, om tot lid van Provinciale Staten te worden benoemd, rechtstreeks noch middellijk onder welke naam of welk voorwendsel ook enige gift of gunst heb gegeven of beloofd. Ik verklaar en belof dat ik, om iets in dit ambt te doen of te laten, rechtstreeks noch middellijk enig geschenk of enige belofte heb aangenomen of zal aannemen. Ik belof dat ik getrouw zal zijn aan de Grondwet, dat ik de wetten zal nakomen en dat ik mijn plichten als lid van Provinciale Staten naar eer en geweten zal vervullen.

De **voorzitter**. Mijnheer Rijkse. Mede namens Provinciale Staten feliciteer ik u van harte met het feit dat u opnieuw als statenlid bent geïnstalleerd. Ik wens u een mooie continuïteit van uw statenlidmaatschap toe.

6. Ingekomen stukken

7. **Brief ProDemos aan provincie Zeeland van 20 juni 2017 over Dag van de Democratie (17013777)**

Zonder discussie en zonder stemming wordt besloten deze brief voor kennisgeving aan te nemen.

8. **Brief Auditcommissie van 17 mei 2017 met advies over onderzoek op grond van artikel 217a Provinciewet inzake grondtransities (17010865)**

Zonder discussie en zonder stemming wordt besloten conform advies Auditcommissie.

9. **E-mail van burger van 22 juni 2017 over een waardig afscheid van abortuskinderen (17014316)**

De **voorzitter**. In het Presidium is geconcludeerd dat het van belang is om goed te kijken naar de juridische aspecten van de kwestie die in deze brief aan de orde wordt gesteld. Het college komt later terug op de wijze van afdoening.

10. **Brief Auditcommissie van 28 juni 2017 met advies over statenvoorstellen Jaarstukken 2016 en Zomernota 2017 (17014440)**

Zonder discussie en zonder stemming wordt besloten, deze brief te betrekken bij de behandeling van de genoemde statenvoorstellen.

11. **E-mail van Nederlandse Melkveehouders Vakbond van 28 juni 2017 met afschrift brief aan IPO m.b.t. behandelbedrag faunaschade (17014461)**

Zonder discussie en zonder stemming wordt besloten, deze brief over te dragen aan de commissie Ruimte (8 september 2017).

12. **Brief Rekenkamer van 29 juni 2017 over Netwerksturing (1701417)**

Zonder discussie en zonder stemming wordt besloten, deze brief over te dragen aan de commissie Bestuur (15 september 2017).

13. Ingekomen stukken GS en CvdK

14. **Brief GS van 13 juni 2017 met financiële stukken van het Natuur- en recreatieschap Zuidwestelijke Delta en van De Grevelingen (17012391)**

Zonder discussie en zonder stemming wordt besloten, geen zienswijze in te dienen.

CONCEPT

15. Brief GS van 27 juni 2017 over ontwikkeling inpassing recreatie Waterdunen (17013341)

Zonder discussie en zonder stemming wordt besloten, deze brief over te dragen aan de commissie Ruimte (8 september 2017)

16. Brief CvdK van 29 juni 2017 over neveninkomsten voorzitter Raad voor het openbaar bestuur (Rob) (17014203)

Zonder discussie en zonder stemming wordt besloten, deze brief voor kennisgeving aan te nemen.

17. Brief GS van 27 juni 2017 met afschrift brief aan Zeeland Seaports inzake Thermphos (17014197)

Zonder discussie en zonder stemming wordt besloten, deze brief over te dragen aan de commissie Bestuur (15 september 2017).

18. Brief GS van 4 juli 2017 met beantwoording vragen bij jaarstukken 2016 (17014217)

Zonder discussie en zonder stemming wordt besloten, deze brief te betrekken bij de behandeling van de jaarstukken 2016.

19. Brief GS van 4 juli 2017 met betrekking tot afdoeningstoezegging 77 commissie Bestuur en motie 41 PS inzake commissariaat VCB (17014235)

Zonder discussie en zonder stemming wordt besloten, deze brief over te dragen aan de commissie Bestuur (15 september 2017)

20. Hamerstukken

21. Statenvoorstel agenda Zeeuwse Omgevingsvisie (DIO-145)

22. Statenvoorstel breedbandfonds snel internet buitengebied (DIO-147)

23. Statenvoorstel aandeelhoudersbesluit statutenwijziging Tractaatweg BV (DIO-136)

24. Statenvoorstel wijziging Algemene subsidieverordening Zeeland 2013 (DIO-140)

25. Statenvoorstel Thermphos/Fakton-rapport (bekrachtiging geheimhouding)(DIO-149)

26. Statenvoorstel geheimhouding brief GS over Perkpolder (DIO-145)

27. Brief GS van 4 juli 2017 met statenvoorstel bekrachtigen geheimhouding notitie-De Brauw, met bijlage inzake afweging commissariaat VCB (ONTW-153)

Deze voorstellen worden zonder discussie en zonder stemming aangenomen.

28. Voorstellen

29. Statenvoorstellen Jaarstukken 2016 provincie Zeeland (DIO-142) en Nazorgfonds (DIO-142)

30. Statenvoorstel Zomernota 2017 (DIO-150)

De heer **Bierens** (VVD). Voorzitter, collega's, toehoorders. Thermphos is de rode draad, beter gezegd de zwarte draad, die door de jaarstukken en de Zomernota loopt. De beheer- en operationele kosten voor het passief veiligstellen van het terrein in de eerste fase, leggen een zwaar beslag op de financiële middelen van de provincie. De sanering van het terrein is bovendien omgeven door onzekerheden, baart meerdere partijen grote zorgen en leidt ook tot stevige discussies en stellingnames van en tussen hoofdrolspelers. Daarbij speelt ook nog een rol het fusieplan van de havenbedrijven Gent en Zeeland Seaports (ZSP).

Daarom, voorzitter, is mijn fractie ingenomen met de ingestelde commissie-Samsom die de situatie rondom Thermphos vlot in kaart zal brengen, en hopelijk ook vlot kan trekken. Zij zal met aanbevelingen komen, ook waar het gaat om een heldere bestuurlijke verantwoordelijkheidsverdeling. De rol en de

verantwoordelijkheid van het Rijk kunnen daarbij ons inziens niet onbesproken blijven.

Een ander lichtpuntje is de interesse voor de aanleg van een containerkade op een deel van het terrein, die gisteren door ZSP werd bevestigd. Klopt het, voorzitter, dat Zeewind interesse heeft getoond voor het plaatsen van windturbines op het Thermphos-terrein? Zo ja, kan de gedeputeerde dan aangeven of dit een kansrijke optie is die kan bijdragen aan de bekostiging van de sanering?

Door Thermphos en de daarmee gepaard gaande risico's, die tot een later afgegeven accountantsverklaring hebben geleid, is er dit jaar geen sprake van een Voorjaars- maar van een Zomernota. Zo'n nota hadden wij twee jaar geleden ook al, maar toen vanwege verkiezingen en collegevorming. De financiële positie van de provincie zag er toen nog beter uit, zij het dat de broekriem ook toen al stevig moest worden aangehaald.

Nieuw deze keer zijn de adviezen en aanbevelingen met betrekking tot de jaarstukken van de ingestelde Auditcommissie. Ik verwijs er graag naar, voorzitter, en mijn fractie heeft er vertrouwen in dat het college goed met deze voorstellen zal omgaan, met name waar het gaat om het in de begroting voor 2018 verder verbeteren van doelstellingen en indicatoren, om daarmee de Staten in staat te stellen beter invulling te geven aan hun kaderstellende en controlerende taken. De discussie over de netwerksturing ziet mijn fractie met belangstelling tegemoet.

Voorzitter. Naar aanleiding van de jaarstukken-2016 leeft bij mijn fractie nog de volgende vraag. Is er al een begin gemaakt –en, zo ja, hoe is de stand van zaken-- met de uitvoering en de invulling van het vorig jaar bij de behandeling van de Najaarsnota aangenomen amendement inzake de aanpak van ondermijnende criminaliteit, specifiek waar het betreft het binnen de provinciale organisatie krachtig inzetten op het verzamelen van signalen, Bibob-aanvragen en bewustwording? In het jaarverslag staat slechts vermeld dat dit in 2017 zijn beslag zal krijgen. Wij vinden dit een wat magere vermelding.

Wat de Zomernota betreft is vanwege het Thermphos-dossier de teneur vooral: pas op de plaats maken. Bij de behandeling van de begroting voor 2018 en de Najaarsnota zal worden gezien wat precies de speelruimte is.

Voorzitter. In verband met de infrastructuur stel ik nog de volgende vraag. Is het afschrijven op infrastructurele werken –en daarmee de lastenverdeling over dertig jaar-- nog inzet van het college? Zo ja, kan de gedeputeerde dan aangeven wanneer dit tot concrete voorstellen leidt? Dit zou namelijk ruimte kunnen bieden binnen toekomstige begrotingen.

Bijna een jaar geleden is het Mobiliteitsplan Zeeland vastgesteld. Een onderdeel van dit plan is het thema wegencategorisering. Daarover zou nader overleg plaatsvinden tussen de wegbeheerders. In een artikel in de PZC van 20 juni lezen wij dat het waterschap Scheldestromen de maximum snelheid op verschillende 80km-wegen gaat terugbrengen naar 60 km-uur. Daarmee komen deze wegen in een andere categorie terecht. Zijn deze aanpassingen in overleg met de provincie tot stand gekomen? Zijn ze in overeenstemming met de eerder gezamenlijk opgestelde wegencategorisering, die volgens mij uit 2012 dateert?

Voorzitter. Kan het college met betrekking tot de uitvoering van natuurdoelstellingen aangeven op welke onderdelen er samenwerking is of komt tussen de verschillende organisaties in de provincie? Zijn er initiatieven, gericht op verdergaande samenwerking?

Het zijn zware tijden voor de provincie, en dat vraagt ook veel van de leden van het college van GS en van de medewerkers van de provincie, zowel binnen de organisatie als binnen de Statengriffie. De VVD-fractie heeft veel waardering voor hun inzet. Die waardering is er ook voor de wijze waarop de Staten worden betrokken bij de dossiers en de wijze waarop zij worden geïnformeerd. Soms bestaat bij mijn fractie zelfs het gevoel dat het bijna te veel van het goede wordt, maar dat kan men als niet gezegd beschouwen, al was het maar om te voorkomen dat het naar de andere kant zou doorslaan...

De heer **Dorst** (SGP). Voorzitter. Dank voor het vele werk dat in verband met deze stukken is verzet. Ook hebben wij waardering voor de getoonde inzet.

Als er een ding duidelijk naar voren komt uit de jaarrekening, is het wel de enorme impact van twee grote dossiers, namelijk Thermphos en de kerncentrale. Het is niet altijd makkelijk om te dienen in de Zeeuwse politiek, om een groot en goed huishouden te bestieren met een smalle beurs. Ooit sprak de heer Van Geesbergen over een topzware organisatie. De provincie, zo zei hij, wordt een topzwaar orgaan nu enerzijds de taken zich almaar opstapelen en anderzijds de middelen beperkt blijven. Voorzitter, wij kunnen ons in de huidige financiële situatie nauwelijks ambities veroorloven. Dat is onwenselijk, en dat in een land waar het economisch goed gaat. Eigenlijk is dat onbestaanbaar.

Voorzitter. De laatste jaren zijn er in verband met Zeeland duizenden goede woorden gesproken, ook in Den Haag. Ook met betrekking tot Thermphos en de kerncentrale is er hartverwarmend en bemoedigend gesproken. Echter, dit blijkt een schouwspel aller tijden te zijn.

CONCEPT

Tijdens een begrotingszitting in 1968 sprak de heer Boender, afgevaardigde van de SGP over goede bedoelingen en goede woorden, ook over een goede verhouding en een goede sfeer tussen bestuurders. Hij vergeleek dit met de apenliefde. Hij zei: Het is een soort van apenliefde waarbij het jong zo stevig aan het hart wordt gedrukt, dat het beestje soms dood uit de armen komt. Hij liet in het midden wie de aap was en wie het jong was.

Het mag niet zo zijn, voorzitter, dat Zeeland op slot gaat doordat wij alleen staan voor een aantal grote vraagstukken. Wij zouden dan ook willen kunnen rekenen op een paar grote meevallers rondom de genoemde dossiers. Ook voor de commissie Samsom geldt: geen woorden maar daden.

Voorzitter. Leefbaarheid komt uit de jaarstukken naar voren als een van de drie randvoorwaarden. Ook Balkenende doelt hierop. Het vorige jaar, bij de behandeling van de Najaarsnota, werd op initiatief van mijn fractie, samen met andere partijen, een motie ingediend waarmee het college werd opgeroepen om onderzoek te doen en op zoek te gaan naar initiatieven, in combinatie met een bestedingsoverzicht. Welnu, de jaarstukken zijn helder en eerlijk over dit punt. Aangegeven wordt waarom het daarvan niet is gekomen. Gelet op het belang dat de Staten hechten aan het onderwerp leefbaarheid, vragen wij het college nu wat de stand van zaken is met betrekking tot de uitvoering van de bedoelde motie. Wanneer kunnen wij hiervan resultaten verwachten?

Voorts vragen wij het college om in de op te stellen Najaarsnota aan te geven hoe met betrekking tot de wegen het onderhoudsniveau op peil kan worden gehouden, ook na 2019. Wat infra en mobiliteit betreft ligt er nog een belofte, eerder verwoord in het collegeakkoord. Immers, wij hebben de opcenten verhoogd met vier, hetgeen volgens het coalitieakkoord onontkoombaar was. Als gevolg hiervan zouden extra middelen kunnen worden ingezet voor infra en mobiliteit. Wij vragen het college vandaag om dit inzichtelijk te maken. Wat is nu extra en wat is nu additioneel? Hierover staat wel wat in de Zomernota, voor 2017, maar voor de periode daarna blijft het beeld onduidelijk. Dat geldt overigens ook voor de bestemmingsreserve meerjarige projecten en incidentele doelstellingen. Het zou mijns inziens goed zijn wanneer wij wat dat betreft op een later tijdstip een overzicht zouden krijgen.

Er zijn nog wel meer punten te vermelden, voorzitter, maar ik reken ook op mijn opvolgers die vandaag nog aan het woord komen. Meer in het algemeen zij nog met betrekking tot de jaarrekening opgemerkt dat er veel minder geld wordt uitgegeven dan eerder werd begroot. Het komt neer op een verschil van 70 miljoen, een onderbesteding

van 23%. Wij verlangen dan ook meer aandacht voor het zoveel mogelijk voorkomen van onderbesteding; dat is enorm belangrijk. Ooit heeft de Oostelijke Rekenkamer voor de provincies Gelderland en Overijssel hiernaar onderzoek gedaan. In die situatie ging het om een percentage van 5 tot 10, en dat vond men al onrustbarend. Het onderzoek leverde twee mooie aanbevelingen op. De eerste was: probeer alle meerjarige projecten aan de voorkant beter te plannen; probeer goed in te schatten in welk tempo werkzaamheden worden uitgevoerd. De tweede was: ga vooraf na welke risico's er bestaan met betrekking tot de samenwerking in projecten; maak goede afspraken. Voorzitter, misschien is het een goed idee om onze rekenkamer te vragen hieraan nog eens een onderzoek te wijden.

De komende jaren moeten wij strak aan de wind blijven zeilen. De conservatieve voorbereiding van het college, verwoord in de Zomernota en het meerjarenperspectief, siert het college. Wij hopen samen met GS dat de Najaarsnota een goed gefundeerd inzicht zal geven in de mogelijkheden. Wij moeten tijd en geld effectief blijven inzetten; wij moeten blijven plussen en minnen. Het is een doorgaand proces. Wij mogen en wij moeten telkens opnieuw alles tegen het licht houden. Ik geef een voorbeeld: in november 2016 ontvingen wij van het college een brief over ZB/Scoop. De bedoelde evaluatie is inmiddels afgerond. In de brief werd aangegeven dat gekeken zou worden naar de provinciale taak op dit terrein. Graag horen wij vandaag wanneer men in dit verband met een aanzet komt. Ook hierbij komt de noodzaak naar voren om continu na te gaan wat er wel en wat er niet moet worden gedaan. Een ander voorbeeld is het opnieuw bezien, reviseren, van de reserve incidentele bestedingen.

Voorzitter. Wat wij in de stukken –dus op papier; ik zeg het er nadrukkelijk bij-- missen, is de ambitie om onverdroten werk te blijven maken van extra bijdragen van derden aan provinciaal beleid. Ik weet wel dat er veel inzet is, maar ook in begrotingstechnisch en financieel opzicht is het goed om ambitie te hebben op het terrein van de inkomsten. En waar valt er nog te bezuinigen? Dat, voorzitter, is de steeds terugkerende vraag van een degelijke penningmeester.

Nogmaals, het is niet altijd gemakkelijk om een groot huishouden te bestieren met een smalle beurs. En toch moeten wij voorkomen dat er sprake is van al te veel negativiteit. Ik meen, voorzitter, dat een gepaste relativering op haar plaats is. Juist in deze wereld behoren wij verwonderd en dankbaar te zijn voor alles wat wij ontvangen. In die wereld is er sprake van geweld en tekort, van grote armoede en gebrek aan eerste levensbehoeften. Ondanks al datgene wat wij hier bespreken, zijn wij, in onze situatie, onvoorstelbaar rijk gezegend. Een oude

dichter gaf daarvan getuigenis: de Heere is goed en vriendelijk en weldadig, barmhartig, mild, lankmoedig en genadig.

Mevrouw **Kool-Blokland** (CDA). Voorzitter. Onlangs kwam een boek uit van Milos Labovic, onze Zeeuwse lobbyist in Brussel, met de titel "Superlobby, winnen in Brussel". Dit boek gaat de wereld in onder het motto: God verhoede dat dit boek in verkeerde handen valt. Waarom? Ik zou zeggen: lees dit boek. Het wordt aangeprezen als een onmisbare handleiding voor iedereen die wil winnen in Brussel. Al op de eerste pagina's geeft Labovic aan dat een superlobby thuis begint: weet wat je wil en schrijf het op. Welnu, dat weet Zeeland heel goed, op alle fronten. Ik denk aan economische innovatie, visserij, Thermphos en andere dossiers waarbij wij Europa nodig hebben. Ik kom hier nog op terug.

Voorzitter, wat mijn fractie betreft is bij deze behandeling de rode draad: zorg dat Zeeland weer op oorlogssterkte komt. Wij willen veel, wij kunnen veel, wij weten goed waar onze prioriteiten liggen, wij hebben ambitie, Zeeland zit in een stroomversnelling, maar er zijn grote belemmeringen om stappen vooruit te zetten. Dat is nog zacht uitgedrukt; wij moeten pas op de plaats maken door de grote financiële belemmeringen die Thermphos ons oplegt. Tegen die achtergrond is de genoemde "rode draad" bijna een wurgend koord om onze nek. Thermphos ligt als een donkere wolk boven Zeeland. Al eerder heeft mijn fractie gesteld: als Thermphos in de randstad zou liggen, bijvoorbeeld bij Kijkduin, dan zou het probleem allang zijn opgelost. Dan lag het in het vizier van het Rijk.

Het is een goede zaak, voorzitter, dat nu ook het Rijk langzamerhand Thermphos gaat zien liggen. Mijn fractie is blij met de opdracht aan de commissie Samsom om hierover helderheid te verschaffen. Ik zou zeggen: laat daar dan ook consequenties uit getrokken worden, laat dat wurgend koord losgemaakt worden. De provincie Zeeland neemt haar verantwoordelijkheid; laten andere partijen –lees: het Rijk, Europa en ZSP-- dat dan ook doen. Een van de aanbevelingen van Milos Labovic is: wachten is sowieso geen optie. Dat geldt zeker voor dit dossier.

Visie, ambitie, kansen, jazerker voorzitter, maar helaas valt in de Zomernota nog te vaak het woord "uitstel". Van veel zaken wordt gezegd: dat bekijken wij nader in de Najaarsnota. Mijn fractie wil graag enkele concrete punten aanreiken ten aanzien waarvan absoluut nog dit jaar resultaten moeten worden bereikt, zulks onder het motto samenwerking: samenwerking met ambitie. Samenwerking is voor ons een kernbegrip, samenwerking met maatschappelijke partijen, ruimte gevend aan anderen, samenwerking met het

Rijk, met Europa, met de Zeeuwse gemeenten, alle partijen met eigen verantwoordelijkheden, en met respect voor de eigen inbreng.

Zo staan wij ook in de kwestie van de havensamenwerking van ZSP en het Gents havenbedrijf. Wij zijn een groot voorstander van samenwerking, zij het met de juiste uitgangspunten, de juiste waarderingsgrondslag en een goede bestuurlijke zeggenschap. Uiteraard is Thermphos hierbij een cruciaal punt, zoals overigens ook door de CEO's van de bedrijven is opgemerkt. In het fusieprotocol hebben zij zelf twee ontbindende voorwaarden benoemd: het havendecreet van Gent en Thermphos. Met andere woorden: speel geen vermoorde onschuld maar neem je verantwoordelijkheid en maak hierover heldere afspraken.

Ook over de herverdeling van de middelen uit het Provinciefonds wil mijn fractie heldere, nieuwe afspraken maken. Het is opgemerkt in de Zomernota: het is aan niemand uit te leggen dat Zeeland gekort wordt op dividenden die de provincie allang niet meer ontvangt en nooit meer zal ontvangen. DELTA is in stukken uiteen gevallen en voor een deel al verkocht. De dividenden van weleer komen nooit meer terug. Het klinkt bijna poëtisch, maar het is helaas een harde werkelijkheid. Het is bijna kafkaïaans dat het Rijk tot nu toe deze verdeling nog als een logische redenering volgt. Hoe sneller hieraan een einde komt, hoe beter. Immers, Zeeland moet weer op oorlogssterkte komen. Er moet geld komen voor de economische ontwikkeling, voor innovatie in heel veel sectoren en voor de uitvoering van de Balkenende-agenda. Dat is de rode draad, met samenwerking. Daarmee maken wij Zeeland sterker, aantrekkelijker en leefbaar, niet alleen als recreatieprovincie maar vooral ook als woon- en leefgebied.

Wij vragen het college dan ook, voorzitter, om nog dit jaar beleid hierop te ontwikkelen, ook in de vorm van Zeelandpromotie. Jonge mensen die elders hun opleiding hebben gehad, moeten wij verlokken om weer naar Zeeland te komen: jonge werkers, die wij hard nodig hebben op de arbeidsmarkt. Mijn fractie heeft vragen gesteld over het tekort aan arbeidskrachten, met name in de ICT, de techniek en de horeca. Wat gaat de provincie hieraan doen? Wij geven in elk geval van harte steun aan het plan van het Bèta-college, het Joint research centre, maar daarmee komen nog niet de jongeren terug die elders hun opleiding hebben genoten. Daarvoor is specifiek beleid nodig. Hoe kunnen wij Zeeland in hun blikveld brengen? Voorzitter, mijn fractie wil hieraan graag een steentje bijdragen door in al onze verkiezingscampagnes de kwaliteiten van Zeeland te bejubelen, maar wij beseffen dat er meer nodig is. Welke kansen ziet het college?

CONCEPT

Ook in de toeristische sector is het tekort aan arbeidskrachten een schreeuwend probleem. Iedereen moet weten dat het hier goed wonen en werken is. Zeeland, ga weer op de beurzen staan, breng jezelf onder de aandacht van bijvoorbeeld de Belgische hotelscholen, verlok mensen met een speciale ontvangst, geef ze een Zeelandpas... Als het helpt om er een Zeeuws knop-bakblik in te gooien, doen we dat, maar er moet ook worden bemiddeld in verband met het werk voor partners. Bemiddel in plaatsen voor kinderopvang, stimuleer sport- en cultureel aanbod door gemeenten. Wonen en werken zijn voor iedereen belangrijk. Ook geven wij steun aan Zeeland-fietsprovincie nr. 1. Die ambitie delen wij.

Voorzitter. Economische innovatie staat hoog in het vaandel van het CDA. Zeeuws participatiefonds, snel internet enz. Het zijn zaken die voor ons al heel lang aandachtspunten zijn. Het is mooi dat daaraan vorm wordt gegeven: vandaag staat het breedbandfonds voor snel internet op de agenda. Wij zetten dus stappen; het zijn goede ontwikkelingen die ons moeten helpen om Zeeland verder te brengen op het terrein van de economische innovatie. Echter, er moet nog veel meer gebeuren.

Grote zorgen maken wij ons over de werkgelegenheid in de visserij na de brexit. Afgelopen zondag heeft de Britse regering aangekondigd dat een oud visserijverdrag zal worden opgezegd. Dit verdrag geeft Europese vissers toegang tot de Britse territoriale wateren. Wij vragen het college indringend om alle mogelijkheden te benutten om dit onheil voor de visserijsector te keren, met gebruikmaking van het lobbydocument van de visserijsector. Wij dienen hiertoe, samen met de fracties van SGP en VVD een motie in.

Zorgen leven er bij de CDA-fractie ook over de staat van de infrastructuur en het benodigde onderhoud. De teksten hierover in de Zomernota baren ons zorgen. Wellicht is een en ander op korte termijn niet catastrofaal slecht, maar bij ongewijzigde beleid komen wij in 2020 wel in die richting, met alle gevolgen voor veiligheid, leefbaarheid, duurzaamheid en imago. Mijn fractie wil dan ook een Deltaplan voor de staat van onderhoud van infrastructurele werken. Met andere woorden: niet uitstellen maar nu al maatregelen treffen, op grond van gericht beleid. Voorzitter, hierover willen wij nog dit jaar afspraken maken.

Mijn fractie verlangt voorts dat ook de RUD op oorlogssterkte wordt gebracht, zodat er sprake is van een goede taakuitvoering. Om betrouwbaarheid tot stand te brengen, moeten wij ervoor zorgen dat de personele situatie daar op orde is.

Nogmaals, mijn fractie ziet samenwerking als een essentieel thema. Krachten bundelen, wij

hebben ons daar allemaal achter geschaard. Welnu, dat geldt zeker ook voor de innovatie in de agrarische sector. Provincie en sector moeten elkaar meer zien te vinden, ook waar het gaat om agrarisch en particulier natuurbeheer. Er is ambitie genoeg maar de uitvoering stukt soms nog door het ontbreken van voldoende middelen. Zeeland ontvangt een relatief klein gedeelte van de 60 miljoen die het Rijk hiervoor beschikbaar heeft. Wij vragen het college om hierop gericht een lobby uit te zetten. Dat geldt ook voor de energietransitie. Het is een ambitie van het CDA om in 2050 of, indien mogelijk, eerder energieneutraal te worden. Welke stappen worden daartoe gezet? Nog dit jaar gaan wij hiervoor beleid formuleren, maar nu al lopen wij achter bij de landelijke doelstellingen.

Voorzitter, graag willen wij onze positie bepalen in het landelijke beleid, gericht op een duurzaam Nederland, door concrete stappen aan te geven. Zeeland is bij uitstek een provincie van zon, wind en getijden. Je zou kunnen spreken over een triple-A in het kader van het nieuwe energiebeleid. Mijn fractie ziet dan ook graag op dit terrein voor de provincie meer ambitie dan in de Zomernota wordt geschetst, met alleen maar de CO₂-arme mobiliteit en de klimaatneutrale verblijfsrecreatie. Wij verlangen een aanpak voor de gehele woningvoorraad.

Het is een bekend gezegde: alleen ga je sneller, maar samen kom je verder. Voorzitter, wij gaan samen verder; wij willen de krachten bundelen. Dat is wat wij van het college vragen en dat is wat wij onszelf, als Staten, opleggen.

De **voorzitter**. Door de leden Kool-Blokland, Oudeman, Van Geesbergen en Dorst is de volgende motie ingediend:

Provinciale Staten van Zeeland, in vergadering bijeen op 7 juli 2017;

constaterende dat:

- een meerderheid van de Britten heeft gekozen voor vertrek uit de EU;
- een groot gedeelte van de totale visvangst van de Zeeuwse visserij plaatsvindt in de wateren binnen de 200 mijlszone rondom het Verenigd Koninkrijk;
- de reële kans bestaat dat het Verenigd Koninkrijk de Britse wateren zullen teruggeisen;

overwegende dat:

- het Britse water, met name de 200 mijlszone, van groot belang is voor zowel de Zeeuwse als de landelijke visserijvloot en visserijhavens;
- wanneer er door Zeeuwse vissers geen gebruik kan worden gemaakt van Britse wateren, dit funest is voor de Zeeuwse visserijvloot;

– dit grote sociaaleconomische gevolgen heeft voor visserijgemeenschappen in Zeeland;
– bescherming van de Zeeuwse visserijsector met haar unieke karakter wenselijk is;

verzoeken het college van GS tot:

– het maximaal inzetten en benutten van zijn netwerk, zowel landelijk als Europees, om zich hard te maken voor de Zeeuwse visserijbelangen;
– het aansluiten bij, en ondersteunen van de motie-Bisschop c.s. over het als prioritair onderwerp aanwijzen van de visserijsector en dit ter sprake brengen bij bilateraal overleg met het Rijk;

en gaan over tot de orde van de dag.

Deze motie krijgt nr. 1.

De heer **Willemse** (50-Plus). Voorzitter. Om te beginnen wil ik de samenstellers van de jaarstukken complimenteren met het overzichtelijke, lijvige boekwerk dat nu voor ons ligt. Zeker door een eenmansfractie als de mijne wordt deze overzichtelijke opzet zeer gewaardeerd.

Mobiliteit is vanuit het oogpunt van leefbaarheid en vestigingsklimaat een voorwaarde voor een goed functionerende samenleving. Voorzitter, dit komt uit de eerste regels van het hoofdstuk over mobiliteit naar voren. Mensen zorgen grotendeels zelf voor hun mobiliteit, zo wordt gesteld. Welnu, mijn fractie zet daar vraagtekens bij. Immers, zorgen voor eigen mobiliteit moet toch te denken geven. Natuurlijk zorgt de Zeeuw voor eigen mobiliteit. Onlangs hebben wij nog kunnen vernemen dat het autobezit in Zeeland verder is toegenomen; bevestiging kunnen wij terugvinden in de opcenten van de motorrijtuigenbelasting. Echter, die toename is niet zo verwonderlijk wanneer het openbaar vervoer (OV) minder en minder wordt. Iedere keer wanneer mijn fractie het minder worden van het OV aanhaalt, krijgt zij van de gedeputeerde te horen dat het OV vraaggericht is.

De heer **Dorst** (SGP). Inderdaad, voorzitter, komt dat punt regelmatig terug. Dat een beetje kort door de bocht wordt gezegd dat het OV almaar minder wordt... Wij hebben de indruk dat het anders wordt, dat het slimmer wordt georganiseerd. Misschien kan ik mijn mening wat bijstellen wanneer de heer Willemse zijn visie even goed onderbouwt.

De heer **Willemse** (50-Plus). Onze ervaring is dat er steeds minder OV-lijnen komen, dat mensen slechter hun doel kunnen bereiken. Vandaar dat mijn fractie dit steeds onderstreept. Wij zouden graag een verbetering van het OV zien. Er wordt

wel steeds gesproken over haltetaxi, buurtbus enz., maar dat is ons inziens niet het essentiële OV.

De heer **Van Hertum** (PvdA). Ook mijn fractie is altijd voor het verbeteren van het OV, maar ik vraag mij wel af welke verbeteringen de heer Willemse voor zich ziet.

De heer **Willemse** (50-Plus). Wij hebben voor ogen dat er geen lijnen meer vervallen, dat men gewoon met het OV voorzieningen kan bereiken enz.

Voorzitter. Voor mijn fractie betekent het begrip "vraaggericht" dat mensen voor eigen mogelijkheden gaan zorgen. Immers, het OV wordt minder door het wegvallen van buslijnen. Wie zijn hiervan de dupe? Dat zijn ouderen en scholieren; zij zijn aangewezen op het OV. Daarom pleiten wij voor meer en goed OV, met name gericht op de gezondheidszorg, stations, culturele activiteiten en scholen. Bovendien is busvervoer duurzaam en zorgt men op deze manier voor minder uitstoot van CO2 dan het geval is bij het gebruik van auto's.

In het beter toegankelijk maken van bussen is veel geld gestoken. Haltes zijn aangepast zodat bussen beter toegankelijk zijn voor mindervaliden en gehandicapten. Eerder dit jaar heeft gedeputeerde Van der Maas, op uitnodiging van statenlid Janssens, zittend in een rolstoel het OV getest op toegankelijkheid. Graag zou mijn fractie die dag zijn meegegaan om ook te ervaren wat gehandicapten en ouderen zoal tegenkomen bij het gebruik van het OV. Om er geen medicircus van te maken, heeft de gedeputeerde die dag terecht in klein gezelschap beleefd. Jammer is het echter dat wij nog niets hebben vernomen over zijn bevindingen en ervaringen.

Voorzitter, mijn fractie is blij met de instemming met de toekomstverkenning met betrekking tot het fietsvoetveer tussen Vlissingen en Breskens. Wat ook het scenario voor de afvaarten en het type schip zal worden, wij zijn blij dat deze voorziening voor de toekomst wordt behouden. Wellicht is het mogelijk om bij deze verkenning te onderzoeken of aan beide zijden van de Westerschelde de veerpleinen aantrekkelijk kunnen worden gemaakt met toeristische voorzieningen, om zo de exploitatie van het veer rendabel te maken.

Zeeland is goed op weg om de wegen te verbeteren. Ik denk aan de verdubbeling van de Sloeweg, de aanleg van de ongelijkvloerse kruising bij de Bernhardweg en de aanbesteding van de verdubbeling van de Tractaatweg. De bottleneck is vervolgens de aansluiting bij de E10, via de R4 langs en naar Gent. België heeft hiervoor een oplossing gevonden, zo hebben wij kunnen lezen: Nederland moet gaan meebetalen aan de verbetering van de R4 naar Gent. Voorzitter, dit lijkt ons geen oplossing te zijn die getuigt van goed

CONCEPT

nabuurship. Wat staat ons nog te wachten bij de fusie van ZSP en haven van Gent?

Voorzitter, voor een krachtig Zeeland zijn economische ontwikkelingen en innovatie nodig. Om Zeeland leefbaar te houden, moeten wij zorgen voor voldoende werkgelegenheid zonder daarbij het belang van de omgeving uit het oog te verliezen. In Zeeland is de werkloosheid laag maar wij zien wel dat elke ochtend honderden Zeeuwen de provincie verlaten om elders te gaan werken. Dit betekent dat er binnen de Zeeuwse grenzen best nog wel wat bedrijvigheid kan worden gebruikt.

Mijn fractie vraagt aandacht voor een snelle sanering van het Thermphos-terrein dat aan diep water ligt. Wij kunnen hier een containerterminal faciliteren, zoals ook vanochtend in de PZC kon worden gelezen. Dit zal veel bedrijvigheid in de Vlissingse haven kunnen brengen. De havenontwikkelingen zijn essentieel voor het behoud van de Zeeuwse werkgelegenheid. Of hierbij een fusie met de haven van Gent hoort, is de vraag. Samenwerking is prima, voorzitter, maar nu weer een gedeelte van ons tafelzilver van de hand doen... Daarover heeft mijn fractie haar twijfels. Bij een verdere ontwikkeling van Vlissingen-Oost komt het vraagstuk van het verdere transport om de hoek kijken. Onlangs werd bekend dat het vervoer over het spoor drukker wordt als gevolg van onder andere het transport van LPG. Hierdoor wordt Goes extra belast. Moeten wij niet onderzoeken of het goederenvervoer over het spoor om Goes heen kan worden geleid?

Voorzitter. Er wordt veel gesproken over sanering en herindeling van bedrijventerreinen, maar wij zien nog steeds dat nieuwe terreinen worden ontwikkeld. Mijn fractie zou graag zien dat eerst wordt gekeken naar bestaande terreinen, en dat daarna pas nieuwe ontwikkelingen worden gestimuleerd. Graag verwijs ik naar de discussie in Middelburg over het terrein Trekdijs bij Nieuw en Sint Joosland. Laten wij toch voorzichtig omgaan met onze omgeving. Ik zou zeggen: bescherm het open karakter van Zeeland.

Voorzitter. In 2016 zijn er 677 incurante woningen, waarvan 133 particuliere en 544 sociale, uit het Zeeuwse woningarsenaal verdwenen. Hiervoor komen 252 woningen terug, waarvan 52 koop- en 200 sociale huurwoningen. Dit levert een terugloop op van ruim 340 sociale huurwoningen. Mijn fractie maakt zich zorgen over deze ontwikkeling. Wij hebben begrepen dat er een groot tekort is aan sociale huurwoningen. Kan de gedeputeerde hierop ingaan? Verder lezen wij in de stukken niets over levensloopbestendige woningen. Heeft Zeeland hiervoor geen programma? Wordt dit aan de markt overgelaten?

In Zeeland is het goed wonen en recreëren. Werk, daarentegen, komt steeds meer onder druk te staan. Bedrijven verdwijnen, en daar komt in feite

weinig voor terug, hetgeen slecht uitpakt voor het binnenboord houden van jongeren. Bovendien is dit slecht voor de werkenden van 45 jaar en ouder. Zij zien veelal hun banen verdwijnen en kunnen vervolgens maar zeer zeer moeizaam of in het geheel niet meer aan de slag komen. Zijn er in Zeeland projecten of initiatieven te verwachten om deze leeftijdsgroep weer aan het werk te krijgen of, nog beter, te houden?

De werkloosheid in Zeeland is in 2016 gedaald, Ongeveer 7000 mensen zitten zonder werk in de WW, en volgens de PZC van 4 juli zitten 8800 mensen in de bijstand. En toch kan de horeca in Zeeland niet aan personeel komen... Voorzitter. Wat gaat hier nu mis? Natuurlijk begrijpt ook mijn fractie wel dat niet iedereen met een WW- of bijstandsuitkering geschikt is om in de horeca te werken, maar er zullen toch zeker enkele honderden mensen zijn die in deze sector een job kunnen vinden. Zou hier wellicht een werkgelegenheidsprogramma op zijn plaats zijn?

Voorzitter. Wat de innovatie in de visserij betreft noemen wij de mossel- en oestercultuur, maar er is meer. Zeeland heeft een mooie vissersvloot en men heeft de laatste jaren veel geïnvesteerd in duurzaamheid. Een aantal vissers heeft de nek uitgestoken om te investeren in de pulskorvisserij, een innovatie die milieuvriendelijk is, brandstof bespaart en de zeebodem intact laat. Onlangs heeft Europa geprobeerd deze werkwijze te verbieden, aangestuurd door Frankrijk en Denemarken, maar voorlopig is een verbod uitgesteld. Dat neemt niet weg dat Zeeland actief moet blijven lobbyen bij de Nederlandse regering en in Brussel. Immers, een verbod is desastreuus voor de Zeeuwse vissers. Ook de brexit zal deze sector schaden; ook hier is onze alertheid gewenst.

Zeeland en breedband... Een goede voorziening is noodzakelijk, willen wij met onze tijd meegaan. Veel bedrijven zijn van goed internet afhankelijk. Tegenwoordig geldt dat zelfs voor agrarische bedrijven. Mijn fractie ziet het draadloze netwerk als een nutsvoorziening, in de huidige samenleving onmisbaar. Wij staan dan ook achter het initiatief voor het oprichten van een provinciaal breedbandfonds, om zo de vaart erin te houden. Immers, het gaat om de toekomst van bedrijven. Ook toeristen en recreanten vragen om snel en goed bereikbaar internet.

Voorzitter. De begrotingen van Vlissingen en Middelburg zijn zorgelijk. Vlissingen is een artikel 12-gemeente, met alle gevolgen van dien, en Middelburg zit wat dit betreft op het randje. Dit heeft gevolgen voor de ontwikkelingen in beide steden en voor de burgers. Mijn fractie is van mening dat een fout gemeentelijk beleid er niet toe mag leiden dat de burgers de rekening gepresenteerd krijgen in de vorm van verhogingen van gemeentelijke belastingen.

Veiligheid is een groot goed. Door reorganisatie bij de politie en schaalvergroting komen de provincies, zo ook Zeeland, er bekaaid van af. Veelal is de politie onderbezet. De waterpolitie in Zeeland valt onder Rotterdam. Door te weinig personeel is er sprake van onderbezetting in de Zeeuwse wateren. Patrouillevaartuigen blijven noodgedwongen aan de kant. Zeeland wordt hierdoor een vrijplaats voor het produceren en smokkelen van drugs. Met de bouw van een nieuw politiebureau in Middelburg reddend wij het niet, voorzitter. Er moeten ook agenten bij en die moeten op straat goed zichtbaar zijn. Dat verhoogt de veiligheid.

Cultuur hoort bij een prettig woon- en leefklimaat. Culturele voorzieningen moeten wij dan ook koesteren. Musea, bibliotheken, erfgoed en festivals houden Zeeland aantrekkelijk om er te wonen, te werken en te beleven. Cultuur is veelal afhankelijk van subsidies en dat wil mijn fractie ook zo houden, maar de meer commerciële evenementen moeten op eigen benen kunnen staan. Hiermee doel ik op onder andere Concert at Sea. Dat is een prachtig evenement dat wij niet graag zouden missen, met uitstraling in geheel Nederland, maar of het moet worden gesubsidieerd vragen wij ons af.

Voorzitter, wat de in de Zomernota vermelde vijf opgaven betreft, geeft mijn fractie steun aan vier daarvan. Bij de laatste, havensamenwerking, heeft mijn fractie haar bedenkingen. Echter, deze kwestie is al voldoende aan bod geweest. Wij zullen dit de komende periode kritisch volgen. Wij wachten nu de beantwoording van de door ons gestelde artikel 44-vragen af.

Mochten de kosten van de sanering van Thermphos zodanig uitvallen dat een beroep moet worden gedaan op de algemene reserve, dan bestaat het risico dat de opcenten op de motorrijtuigenbelasting worden verhoogd. Voorzitter, mijn fractie is en blijft daar tegen. Wij vinden niet dat de gevolgen van dit debacle kunnen worden neergelegd op het bordje van de automobilist, met andere woorden: de Zeeuwse burger.

De heer **Van Hertum** (PvdA). Terecht vraagt de heer Willemse aandacht voor de motie die eerder door de CU-fractie werd ingediend in verband met de positie van mindervaliden in het OV. Net als hij willen wij graag weten wat dit betreft de stand van zaken is. Wanneer krijgen de Staten hierover meer informatie?

Voorts schetst de heer Willemse een nogal grijs beeld waar het gaat om het Zeeuwse OV, waarbij hij het wegvallen van buslijnen noemt. Echter, ook hij was erbij toen de concessie aan de orde was waarbij werd besloten dat men zich zou richten op kernnetlijnen. Daarmee is men aan de

slag gegaan en wat dat betreft is er sinds 2015 niets veranderd. Welke buslijnen zijn er nu weggefallen? Is de heer Willemse bereid om, samen met andere partijen, op te trekken om het Zeeuwse OV te verbeteren?

De heer **Willemse** (50-Plus). Wat het kernnet betreft is er inderdaad niet veel veranderd, maar ons bezwaar richt zich vooral tegen de buurtbus die door vrijwilligers wordt gereden, en tegen de haltetaxi. Deze voorzieningen worden gezien als OV maar het gaat op bestelling. Mensen moeten hun vervoer vooraf regelen. Het zijn vormen van OV die ons inziens niet goed toegankelijk zijn. Verder zijn wij natuurlijk altijd bereid om over dit vraagstuk te praten.

De heer **Van Hertum** (PvdA). Dat is mooi, maar voor een haltetaxi moeten mensen een of twee uur vooraf bellen. Is dat nu te veel gevraagd?

De heer **Willemse** (50-Plus). Ons inziens is dit een noodoplossing die er niet aan bijdraagt dat mensen goed en regelmatig van het OV gebruik kunnen maken.

De heer **Faasse** (ZL). Voorzitter, collega's. Toen ik mijn bijdrage aan deze discussie voorbereidde, dacht ik: het is min of meer hetzelfde als het vorige jaar. Ook nu is er sprake van een slechte financiële situatie, terwijl twee gemeenten op Walcheren er slecht voorstaan. Echter, waar het gaat om "rode draad" Thermphos is er meer duidelijkheid ontstaan. De kosten zijn hoger dan het vorige jaar werd gedacht, maar er bestaat hoop op een financiële tegemoetkoming van het Rijk. Laten wij hopen dat dat inderdaad het geval zal zijn en dat er sprake zal zijn van boter bij de vis.

In gemeenteland, voorzitter, zijn er vaak twee onderwerpen die extra aandacht krijgen bij de behandeling van de jaarstukken: de risicoparagraaf en het grondbeleid. Welnu, de risicoparagraaf waarover wij nu spreken, is mooi "dichtgerekend". Er is sprake van een verhouding van een op een, hetgeen redelijk te noemen is. Het is ook zuinig, moet ik zeggen. Echter, een probleem met dit "dichtrekenen" is dat daarvoor de capaciteit moet worden gebruikt in het kader van de motorrijtuigenbelasting. In feite wordt nu aan deze categorie Zeeuwen gevraagd om een garantstelling in verband met de problemen die wij hebben. Welnu, mijn fractie vindt het jammer dat er sprake is van een dergelijke verdeling, als het mis zou gaan.

Waar het gaat om het grondbeleid feliciteer ik de gedeputeerde met het feit dat er afscheid kan worden genomen van Perkpolder; dank aan Hulst.

CONCEPT

De heer **Haaze** (PVV). Vindt u het alleen maar jammer dat er een beroep wordt gedaan op de Zeeuwse autobezitters, of bent u daar voor of tegen?

De heer **Faasse** (ZL). We kunnen hoog of laag springen, maar of we hier nu voor of tegen zijn, daar kunnen we weinig mee. Als niet hiervoor wordt gekozen, moeten de middelen ergens anders vandaan komen en ik zou niet weten waar vandaan. Wij hopen niet dat het zo zal gaan, maar wettelijk gezien is het zo geregeld.

Voorzitter. Waar het gaat op de Provinciale impuls wonen (PIW), vind ik het jammer dat het water daar naar de zee stroomt, in die zin dat 80% van de bedoelde woningen van de woningcorporaties is. Volgens mij zijn dat toch in de regel geen armlastige organisaties. Zij zouden dat geld best ook wel op een andere manier kunnen fourneren. Uit de stukken blijkt duidelijk dat de pijn zit bij het particuliere woningbezit. Ik zou zeggen: ga maar eens iemand voorstellen om zijn huis te slopen. Weinig mensen zullen zich dit kunnen veroorloven. Ons inziens zou er hier sprake moeten zijn van meer provinciale ondersteuning.

De heer **Van Hertum** (PvdA). Betekent dit nu dat u pleit voor afschaffing van de PIW, of voor aanpassing daarvan?

De heer **Faasse** (ZL). Ik pleit voor een verdeling die evenwichtiger is. Mijns inziens komt er nu te weinig geld terecht bij het grootste knelpunt, het particuliere woningbezit, de verkrotte panden.

De heer **Van Hertum** (PvdA). U komt dus met een voorstel dat gericht is op aanpassing?

De heer **Faasse** (ZL). Ik vind het een goed idee om daarvoor een voorstel te formuleren.

Voorzitter. In de Zomernota wordt onder meer bepleit Zeeland op de kaart te zetten als aantrekkelijk woongebied. Ik denk dat tegen die achtergrond de Zeeuwse woonmogelijkheden beter moeten worden benut. Zeeland is uitstekend gelegen tussen twee grote industriële gebieden, maar er komt maar weinig van die gebieden naar Zeeland toe, terwijl de afstanden aanvaardbaar zijn. Mijns inziens moeten wij niet met woonproposities komen die elders ook aan de orde zijn in Vinexwijken, maar meer het Zeeuwse platteland naar voren brengen, het wonen bij het water. Dat zouden wij toch meer moeten benutten.

De heer **Bierens** (VVD). Moet ik uit uw woorden opmaken dat naar uw oordeel de Kustvisie te weinig ruimte biedt?

De heer **Faasse** (ZL). Mijns inziens is de Kustvisie meer gericht op recreatief kustgebruik. Ik herinner eraan dat Zeeland ongeveer 600 kilometer kust en waterkant heeft. Daarvan zou veel meer benut kunnen worden dan nu het geval is, zonder dat de zeekust verder zou worden aangetast. Misschien heeft uw vraag een bepaalde lading... Ik wil de boel aan de kust niet op slot doen en onderstreep dat er in Zeeland nog ruimte genoeg is om dicht bij het water te kunnen wonen. Als voorbeeld noem ik het Goese Meer, in het kader waarvan men heel succesvol is geweest bij het aantrekken van mensen van buiten de provincie. Aan dergelijke projecten zou kunnen worden gedacht.

De heer **Schonis** (D66). Als al die ruimte waarop u doelt, zou worden benut, zou de aantrekkelijkheid van Zeeland wel eens heel snel achteruit kunnen gaan. Dan zouden de mensen helemaal niet meer naar Zeeland komen. Sterker nog, dan zou mijns inziens met het badwater het kind worden weggegooid. Zie ik het verkeerd?

De heer **Faasse** (ZL). U ziet het anders dan ik. Ik denk dat het wel zou meevallen. Immers, er zijn hele stukken kust en waterkant waar er best wat ruimte is die kan worden benut, zonder dat Zeeuwse kernwaarden in de knel komen.

De heer **Temmink** (GL). Voorzitter. Ook de fractie van GroenLinks ziet dit totaal anders dan de heer Faasse.

De heer **Faasse** (ZL). Ik dank u voor deze constatering; ik had niet anders verwacht.

Voorzitter. Wellicht zijn wij het meer eens waar het gaat om Zeeland-fietsprovincie. Dat zien wij best zitten en wij zouden graag wat meer mogelijkheden geboden zien om op langere trajecten in bepaalde gebieden van Zeeland schuilplaatsen te realiseren zodat men bij slecht weer even kan schuilen. Daar valt nog wel wat te winnen.

Jammer vinden wij het, voorzitter, dat het erop lijkt dat de fusie tussen ZSP en de haven van Gent wordt verknoopt met andere onderwerpen zoals Thermphos. Als er met betrekking tot die fusie sprake is van een goede businesscase –dat is ons oordeel-- moet er op grond daarvan worden besloten om tot fusie of tot nauwere samenwerking met Gent over te gaan. Dat mag dan niet afhankelijk worden gemaakt van voortgang op andere dossiers.

Voorzitter. Uit de jaarstukken komt naar voren dat wij voor 18,5 miljoen meer plannen hebben dan er middelen beschikbaar zijn. Tegen die achtergrond rijst de vraag hoe de prioritering plaatsvindt. Als er plannen moeten worden

uitgesteld, wie gaat dat dan wanneer bepalen op grond van welke criteria?

Ik dank het college hartelijk voor de wijze waarop de Staten worden bejegend, de praktische manier waarop de Staten van informatie worden voorzien. Weliswaar is het jammer dat veel zaken in besloten vergaderingen moeten worden besproken, maar dat kan nu eenmaal niet anders, gelet op de materie.

De heer **Dorst** (SGP). U kent kennelijk de uitkomsten al van nog te voeren discussies en nog aan de orde te stellen besluitvorming over de mogelijke fusie van de twee havenbedrijven. Kunt u dit even toelichten?

De heer **Faasse** (ZL). Nee, ik ken die uitkomsten niet, net zo min als u ze kent.

De heer **Dorst** (SGP). Mijns inziens komt uit uw betoog naar voren dat hierover al standpunten zouden zijn ingenomen.

De heer **Faasse** (ZL). Ik heb aandacht willen vragen voor het feit dat zaken met elkaar worden verknoopt, in de zin van: als jullie niet meebewegen in het Thermphos-dossier, gaan wij pas op de plaats maken met betrekking tot de fusiebesprekingen.

Mevrouw **Kool-Blokland** (CDA). Het is toch wel bijzonder dat de CEO's van de havenbedrijven het ook zelf zo hebben aangemerkt. Wat is daarover uw oordeel?

De heer **Faasse** (ZL). Dat staat buiten onze verantwoordelijkheid. Aan onze kant van de tafel moeten wij ons eigen standpunt bepalen.

Mevrouw **Kool-Blokland** (CDA). Voorzitter, ik vind dit een wat vreemde reactie. Immers, het is het totaal dat wordt beoordeeld, waarbij ook wordt nagegaan of deze voorwaarden zijn opgenomen.

De heer **Faasse** (ZL). Volgens mij zijn die voorwaarden niet opgenomen.

De heer **Dorst** (SGP). Er is een informatiebijeenkomst geweest en duidelijk is dat het college op termijn met een voorstel komt. Ons is toegezegd dat er ook nog een second opinion wordt gevraagd. Pas daarna gaan wij, op basis van de dan bekende inhoud, beginnen met het vormen van een mening. De nu aangegeven koppeling zou misschien ooit kunnen ontstaan, maar het lijkt wel alsof de heer Faasse verder in de tijd is aangekomen dan wij hier met z'n allen. Dat vind ik wat lastig.

De heer **Faasse** (ZL). Ik heb alleen willen zeggen, voorzitter, dat wij deze zaken niet met elkaar moeten verknopen.

De heer **Van Haperen** (PvdA). Voorzitter. Met de statenperiode 2015-2019 zijn wij nu halverwege, en deze algemene beschouwingen hebben daarom een beetje het karakter van een midtermreview. Het is een moment om terug te kijken, maar ook en vooral om vooruit te kijken en na te denken over de opgaven die voor ons liggen.

In de afgelopen twee jaar is de provincie Zeeland geconfronteerd met tegenvallers en verrassingen die wij in 2015 niet of nauwelijks konden voorzien. De gebeurtenissen rond Thermphos en DELTA komen het meest nadrukkelijk op ons netvlies. Inderdaad, deze dossiers hebben een grote impact en ze zijn omgeven met veel onzekerheden, juist ook financieel. Het is daarom terecht dat het college kiest voor een voorzichtige Zomernota, maar tegelijkertijd moeten wij niet te veel somberen. Er zijn ook diverse positieve verrassingen. Ik noem het rapport van de commissie Structuurversterking en de 25 miljoen van het Rijk, de recente instelling van de commissie Samsom en de Europese subsidie voor het onderzoek naar de goederenspoorlijn in de Kanaalzone.

Last but not least vermeld ik het feit dat de realisatie van het collegeprogramma goed op schema ligt. In dat verband heeft mijn fractie nog wel een belangrijke wens en die betreft de verbetering van het grensoverschrijdende OV. Wij doelen daarbij niet alleen op het OV naar Vlaanderen, maar ook op dat naar Noord-Brabant en Zuid-Holland. Dat OV is verre van optimaal en het wordt geconfronteerd met overstappen en wachttijden. Is de gedeputeerde bereid om het komende jaar een analyse te laten uitvoeren naar dit grensoverschrijdend OV en naar mogelijke verbeteringen?

Naar de toekomst kijkend, voorzitter, moeten wij ons inziens de maatschappelijke behoeften en de vragen van burgers centraal stellen. In de Zomernota vinden wij dit terug onder de titel Opgave gericht werken, waar wij behartigenswaardige woorden aantreffen over samenwerking en de noodzaak van een andere opstelling en flexibiliteit waar het gaat om de beschikbaarheid van uitvoeringsfinanciën. Voorzitter, ik onderstreep hierbij dat voor mijn fractie het begrip "samenwerking" breed moet worden gezien. Het gaat niet alleen om samenwerking tussen overheden onderling of om samenwerking tussen overheden en bedrijven, maar nadrukkelijk ook om burgerparticipatie. Ook dat maakt ons inziens deel uit van het samenwerkingsprogramma dat in de komende

CONCEPT

jaren in Zeeland moet worden ontwikkeld. Samenwerking is misschien wel de belangrijkste opgave voor de komende twee jaar en de daarop volgende jaren.

Voorzitter. Meer in het algemeen gesproken zal de wenselijkheid van een goede samenwerking door de meeste fracties in deze zaal worden onderschreven. Echter, de vraag rijst of wij ook voldoende doordrongen zijn van de noodzaak en de urgentie van die samenwerking. Voor mijn fractie is die urgentie gelegen in drie punten die ik kort noem. Allereerst noem ik de maatschappelijke opgaven die vermeld zijn in de Zomernota. Zonder samenwerking tussen alle partijen, inclusief burgers, zullen deze niet of maar zeer gedeeltelijk kunnen worden gerealiseerd.

In de tweede plaats noem ik het feit dat de inwoners van Zeeland, van Nederland, het vertrouwen in de politiek dreigen te verliezen. Dat vertrouwen kan alleen worden hersteld wanneer zij meer en beter worden betrokken bij beleidsvoorbereiding, besluitvorming en uitvoering, en niet worden geconfronteerd met –ik zeg het wat ironisch-- kibbelende overheden.

Het derde punt is de financiële krapte bij provincie en gemeenten in Zeeland. Deze noopt nu, meer nog dan in het rijke verleden, tot een weloverwogen en gebundelde inzet van middelen, ten behoeve van een optimaal maatschappelijk rendement. Wij vragen de gedeputeerde of hij de genoemde drie punten onderschrijft.

Voorzitter. De noodzaak van goede samenwerking wordt in Zeeland, zeker de laatste jaren, veelvuldig met de mond beleden, maar komt ze ook voldoende van de grond? Aan initiatieven en gremia is er geen gebrek. Wij hebben het overlegplatform Tafel van Vijftien, een stuurgroep IJzendijke, de pilot Maak het verschil, de overlegstructuur van de Z4 enz. Echter, tegelijkertijd lukt het op cruciale momenten vaak niet om tot afspraken en goede besluitvorming en uitvoering te komen. Ik noem in dit verband de woningbouwafspraken voor Walcheren, maar er zijn meer voorbeelden te geven. Burgers, inwoners van Zeeland, hebben daar last van. Noodzakelijke transitie komen door gebrekkige samenwerking niet of traag van de grond.

In het collegeakkoord-2015/2019 zijn afspraken gemaakt over Zeeuwsbrede samenwerking en slagkracht. Deze worden nu vooral ingevuld in het kader van de Tafel van Vijftien en Maak het verschil. Mijn fractie vraagt zich af, voorzitter, of hiermee voldoende tegemoet wordt gekomen aan de urgentie waarover ik eerder sprak. Ik verwijs hierbij naar het rapport van de rekenkamer waaruit duidelijk naar voren komt dat er anno 2017 grote behoefte bestaat aan verandering en vernieuwing. Wat gaat het college in de tweede helft van deze coalitieperiode

concreet doen om de samenwerking in de Zeeuwse samenleving op een nieuwe leest te schoeien en substantieel te verbeteren? Op welke resultaten mogen wij rekenen in 2018/2019?

Voorzitter, mijn fractie heeft ervoor gekozen om bij deze algemene beschouwingen te focussen op het onderwerp samenwerking, en daarom laat ik het hierbij.

De heer **Van Dijk** (PVV). Voorzitter. In overheidskringen is veiligheid een prominent thema. De overheid heeft de complexe taak om grip te krijgen op de belangrijkste veiligheidsissues, zonder daarbij haar eigen doel voorbij te schieten met een overactieve regelreflex. Gedeputeerde Staten en de commissaris van de Koning zijn schakels in de veiligheidsketen.

De veiligheid in de provincie Zeeland moet zo groot mogelijk zijn. Daarvoor beschikken wij in Zeeland onder andere over een veiligheidsregio, de VRZ. In 2016 is door de VRZ een onderzoek uitgevoerd naar de actuele stand van zaken van de interne organisatie op het gebied van leiderschap, kwaliteit van samenwerking, cultuur en structuur. Daarbij zijn zaken aan het licht gekomen die dit jaar verder worden uitgewerkt in een verbeterplan. Mijn fractie verwacht dat het college op het puntje van zijn stoel zit en de voortgang van de uiteindelijke uitvoering van de punten, vermeld in het beoogde verbeterplan, nauwlettend in de gaten houdt om in te grijpen op het moment dat dat noodzakelijk blijkt te zijn, of wanneer het niet snel genoeg gaat.

Voorts dient er oog te zijn voor de kwaliteit van de veiligheidsketen. In 2015 is door het Regionaal informatie-expertise centrum, het RIEC, voor de provincie Zeeland een ondermijningsbeeld opgesteld. Dit beeld van de criminaliteit dient ter bestrijding daarvan. Mijn fractie is blij met de extra subsidie die in 2016 is verleend aan de Taskforce Brabant-Zeeland. Zoals blijkt uit de antwoorden van het college op vragen van mijn fractie, deelt het college onze zorgen over de invloed die grote drugskartels hebben op Zeeland en haar inwoners. Bij deze algemene beschouwingen kijken wij naar het college, maar onze fractie vraagt de commissaris nadrukkelijk om in zijn hoedanigheid van rijksorgaan in de gesprekken met de politie-eenheid Zeeland-West-Brabant genoemd veiligheidsissue op de agenda te houden en er aandacht voor te blijven vragen.

Voorzitter, op de bladzijden 81 t/m 86 van de jaarrekening worden weerstandsvermogen en risicobeheersing weergegeven. Hier worden de risico's in beeld gebracht en gerelateerd aan de beschikbare risicobuffer. Risicomanagement is een belangrijk middel om doelen te bereiken. De bijbehorende risico's zijn in kaart gebracht en geïnventariseerd op projecten. Het berekende ratio-weerstandsvermogen is gebaseerd op de methode

zoals opgenomen in het risicomanagementbeleid, en het is in samenwerking met het bureau NAR – hier is sprake van toeval: Nederlands Adviesbureau voor Risicomanagement-- opgesteld. De gewenste minimale risicobuffer is uitgedrukt in een ratio-weerstandsvermogen, gelijk aan of hoger dan 1.5. Vervolgens is dit uitgedrukt in het bedrag van 25 miljoen; het zit in de algemene reserve.

Voorzitter, mijn fractie is van mening dat de huidige risicobuffer veel te laag is. Kijken wij naar datgene wat zich de afgelopen jaren aan grote tegenvallers heeft voorgedaan, met als uitschieters Sloeweg en Thermphos, dan kan de provincie niet zo heel veel meer hebben om financieel op te vangen. In 2011 was de algemene reserve nog ruim 92 miljoen. Eind 2016 is dat nog maar 27,5 miljoen, en het ziet er de komende jaren niet naar uit dat dit beeld in positieve zin zal wijzigen.

De heer **Dorst** (SGP). Voorzitter. Vroeger was het niveau van de algemene reserve inderdaad veel hoger, maar wij hebben nu natuurlijk wel twee bestemmingsreserves, van 40 en 7 miljoen. Dergelijke bedragen zaten vroeger in de algemene reserve en zijn nu netjes in een apart potje gestopt. Als hiermee rekening wordt gehouden, is het verschil niet zo enorm als de heer Van Dijk aangeeft.

De heer **Van Dijk** (PVV). Ik heb het over de algemene reserve en niet over bestemmingsreserves. Middelen die zijn ondergebracht in bestemmingsreserves zijn niet aan te wenden als middelen uit de algemene reserve.

De heer **Temminck** (GL). Ik onderschrijf de opmerking van de heer Dorst. Het is onze fractie geweest die heeft gevraagd om helderheid met betrekking tot de algemene reserve. Daar zaten nogal wat potjes in die het ene jaar niet werden benut en naar het andere jaar werden doorgeschoven. Onlangs is er een herziening geweest waardoor het niveau van de algemene reserve inderdaad is verlaagd, maar de opmerking van de heer Dorst is zeer relevant.

De heer **Van Dijk** (PVV). Daar neem ik kennis van, voorzitter.

Kijken wij naar Thermphos, met de wetenschap dat ook de kerncentrale een financieel probleem zou kunnen opleveren voor Zeeland, dan maken wij ons grote zorgen. De provincie zal de risicobuffer moeten verhogen om financiële tegenvallers, groot of klein, te kunnen opvangen. Daarnaast nodigt mijn fractie de gedeputeerde uit om eens kritisch te kijken naar alle garant- en borgstellingen, met een totaalbedrag van 761

miljoen. Als voorbeeld noem ik de garantstelling voor ZSP van ruim een half miljard. ZSP heeft een eigen vermogen van ruim 134 miljoen terwijl de provincie maar een algemene reserve heeft van zo'n 27 miljoen. Natuurlijk weten wij allemaal wel dat ZSP een in financieel opzicht gezond bedrijf is en dat het daar niet zomaar fout kan gaan, maar dachten wij dat ook niet van Thermphos?

Voorzitter. De provincie kan er niet nog meer financiële problemen bij hebben want dan gaat zij gewoon simpel failliet. Mijn fractie is van mening dat de provincie veel kritischer naar zwaarwegende garantstellingen moet gaan kijken. Dit soort grote risico's moet niet worden aangegaan omdat de gevolgen ervan vaak vele jaren later naar voren komen, en vooraf niet goed zijn in te schatten.

Begroten is een kunst, een ambacht op zich; dat blijkt wel. De verschillen die zij tegenkomt, baren mijn fractie ernstige zorgen. Het heeft er de schijn van dat er structureel overbegroot wordt, om vervolgens met positieve resultaten aan te kunnen komen. Hartstikke leuk en aardig, die positieve getallen, maar wat ons betreft, voorzitter, zijn ze net zo erg als negatieve getallen. Immers, die bedragen hadden ingezet kunnen worden voor belangrijke doelstellingen, zoals economische structuurversterking. Wij spreken hierbij over zo'n 12 miljoen aan overbegroting, met verschillen van in eerste instantie een onschuldig ogende 12 tot 26%, maar als klap op de vuurpijl 42 en zelfs 47%, ofwel bijna de helft van de begroting.

Ook opmerkingen in verband met de risico's, bijvoorbeeld over onvolledige en onduidelijke afspraken in contracten met derden, jagen mijn fractie de stuipen op het lijf. Ze horen gewoon niet bij behoorlijk bestuur. Wat ons betreft zijn dergelijke zaken simpelweg onacceptabel. Wij roepen het college dan ook op om op een degelijke manier te begroten: strakke cijfers, minimale verschillen, waterdichte contracten en toch trachten om extra doelstellingen mee te pakken die misschien met een scherpere begroting wel mogelijk worden.

Voorzitter, de winter komt er aan. Een bliksemsnelle economieles: in tijden van hoogconjunctuur dient een overheid bedachtzaam met middelen om te gaan en voorzieningen te treffen om laagconjunctuur te compenseren. RTL-Z berichtte op 27 juni dat wij mogelijk aan de vooravond staan van een "megacrisis die de financiële crisis van 2008 zal doen verbleken bij de epische ineenstorting die ons te wachten staat". Nu hoopten wij van harte, voorzitter, dat dit bericht een zoveelste poging zou zijn tot sensatiemakerij, maar niet alleen heerst er een bijzonder brede consensus onder "de grote jongens" hierover, ook de centrale bank der centrale banken in Basel deelt deze conclusie, zoals blijkt uit haar jaarverslag.

Voorzitter. Kijkend naar een snel vervagende algemene reserve, naar het dossier Thermphos dat

CONCEPT

de provincie nog net niet op slot zet, en naar de toch uiterst kwetsbare economie die Zeeland heeft, heeft mijn fractie ernstige bedenkingen bij de capaciteit van Zeeland om zijn economie op peil te houden. Ondanks de positieve berichten ten aanzien van de 25 miljoen die het Rijk ons nu eindelijk geeft op grond van het rapport-Balkenende, heeft Zeeland het zwaar te verduren gekregen, onder meer doordat bedrijven als Philip Morris onze regio hebben verlaten. Wij vernemen graag van het college of het onze angst deelt en wat er concreet gedaan gaat worden om dreigende laagconjunctuur op te vangen.

Om met een positieve noot te eindigen, voorzitter, kan ik zeggen dat wij blij waren te kunnen constateren dat het college net zoveel waarde hecht als mijn fractie aan het koesteren van de Zeeuwse cultuur. Dit is de context waarbinnen er verder ontwikkeld wordt op dat beleidsterrein. Zo moet het zijn, niets meer en niets minder.

De heer **Veraart** (D66). Voorzitter. Wij zijn hier voor algemene en politieke beschouwingen bijeen. Zo vat ik de behandeling van de jaarstukken en de Zomernota op. Dat betekent dat ik inderdaad een algemeen en politiek betoog zal houden en op de Zomernota zal ingaan, waarbij ik zal trachten om niet te herhalen wat al eerder is gezegd. Bovendien zal ik twee moties indienen.

Voorzitter. Ik begin met een lied, al zal ik het niet zingen: "Zomer in Zeeland". Voor de jongeren onder ons zeg ik dat dit ooit een bekend lied was van het in het verleden bekende duo Saskia en Serge. Ik geef wat citaten: "Ochtend in Zeeland, een dorp aan een duinrand, klein hotel door groen omgeven, de zon van de zee kant, zomer in Zeeland, een spoor in het duinzand, een stukje grond in groen verborgen". Voorzitter, dit roept toch een bepaalde sfeer op, een beeld van Zeeland zoals het toen werd gezien en ook nu nog door velen wordt ervaren. Als ik het buiten Zeeland over Zeeland heb – ook binnen de provinciegrenzen zijn wij het erover eens – dan gaat het toch vooral over rust en ruimte, land in zee, land aan zee. Echter, de afgelopen weken hoorde ik zowel in Zeeland als ver daarbuiten, inclusief Youp van 't Hek in de NRC, gefoeter en verontwaardiging over het verkanselen door Zeeland van die bijzondere kwaliteiten.

Natuurlijk gaat het hierbij over Brouwerseiland, voorzitter. D66 heeft alles in het werk gesteld om het besluit daarover te voorkomen. Volgens de afspraken, gemaakt in het kader van de Kustvisie, had dit ook eigenlijk heronderhandeld moeten worden. In februari hebben wij, samen met andere fracties, een motie ingediend om Brouwerseiland van de lijst van de zogenaamde "pijlijnprojecten" af te halen, maar helaas heeft die motie het niet gehaald. Ook de fractie van de PvdA

in deze Staten stemde niet met ons mee. Op Schouwen-Duiveland stemde de PvdA vervolgens wel tegen het desbetreffende voorstel. Voorzitter, je zou bijna terugverlangen naar de tijd van Saskia en Serge, toen de PvdA nog een en dezelfde lijn trok, maar wat dat betreft is er nu sprake van een "spoor in het duinzand" ofwel: snel onzichtbaar.

De heer **Van Haperen** (PvdA). Voorzitter, het zal de heer Veraart niet zijn ontgaan dat wij bij de stemming over de genoemde motie duidelijk verwezen naar de afstemming die wij ten aanzien hiervan binnen de PvdA hadden bereikt. De PvdA was landelijk, provinciaal en lokaal tegen Brouwerseiland, maar de vraag was: waar moet daarover worden besloten? Welnu, wij waren van mening dat dat niet hier, in deze zaal, zou moeten gebeuren, maar in de gemeenteraad van Schouwen-Duiveland. In die raad heeft juist de PvdA het voortouw genomen en een motie ingediend. Met andere woorden: de coördinatie binnen de PvdA was prima.

De heer **Veraart** (D66). Helaas maakt dat het resultaat niet beter, voorzitter. Als de heer Van Haperen meent dat de Staten niet gaan over datgene wat er met de Zeeuwse kust gebeurt, niet over de Kustvisie en niet over de pijlijnprojecten, dan is dat jammer. Dat verklaart dan misschien de dwaling van de PvdA-statenfractie, maar het maakt het algemene beeld niet beter en ook niet duidelijker. Nogmaals, onzichtbaar is hoe die lijn is.

De heer **Dorst** (SGP). Voorzitter, in het door de heer Veraart bedoelde lied, komen inderdaad mooie stukjes tekst voor. Mijns inziens is de kern van dat lied dat twee mensen elkaar de hand geven en beiden in Zeeland leven. Ik weet niet hoe oud dit lied precies is, maar inmiddels leven er meer dan 380.000 mensen in Zeeland en die hebben allemaal een huis, een fiets enz. nodig. Ik begrijp niet goed wat de heer Veraart in de huidige tijd met deze metafoer wil. Nogmaals, wij moeten in Zeeland met heel veel mensen nogal wat problemen oplossen. Als je met z'n tweetjes bent, heb je maar één huis nodig en twee fietsen...

De heer **Veraart** (D66). Voorzitter. Het is heel aantrekkelijk om nu met een analyse van dat lied te komen. Inderdaad gaat het daarin over twee mensen die waarschijnlijk ernstig verliefd hand in hand over het strand lopen, maar mij gaat het erom dat dit lied in Nederland heel bekend is geworden en een beeld oproept van Zeeland waar wij zuinig op moeten zijn. Het gaat niet alleen om het beeld van Zeeland als industriële provincie, met havens en een florerende economie en met hopelijk in de toekomst weer meer jonge mensen – daar staan wij

ook voor-- maar ook om het beeld van Zeeland als provincie met unieke kwaliteiten, waaronder rust en ruimte, een toegankelijke kust enz. Ik weet zeker, mijnheer Dorst, dat u dat beeld herkent. Welnu, mijn fractie vindt dat wij daar met z'n allen zuiniger op hadden moeten zijn dan u mogelijk hebt gemaakt.

De heer **Dorst** (SGP). Voorzitter, romantiek is ons niet vreemd. Inderdaad herkennen wij dat beeld en ook in deze tijd moet daar plaats voor zijn.

De heer **Bierens** (VVD). Voorzitter. Mijns inziens neemt de heer Veraart wel erg gemakkelijk afstand van al veel langer bestaande plannen waarover afspraken zijn gemaakt. Hoe denkt hij nu dat de overheid daarmee moet omgaan? Wij zijn bij het opstellen van de Kustvisie niet begonnen met een blanco situatie. Er waren plannen die in de pijplijn zaten. Hoe wil D66 met die plannen omgaan?

De heer **Veraart** (D66). Dat is duidelijk. De discussie hierover is al in februari gevoerd. Wij staan achter de Kustvisie maar constateren dat er uitzonderingen worden gemaakt. Welnu, wij hechten liever aan de kwaliteit van de visie dan dat wij nogal gemakkelijk instemmen met uitzonderingen, ook voor pijplijnprojecten. Wij vinden dat het met die projecten ook anders had gekund en dat de visie leidend had moeten zijn, ook bij het beoordelen van plannen van Schouwen-Duiveland. Dan was het realiseren van Brouwerseiland veel moeilijker geweest, hetgeen wij hadden gewild.

De heer **Bierens** (VVD). Ik heb het gevoel, voorzitter, dat de heer Veraart nu toch zaken door elkaar haalt. Immers, hij verwacht uitzonderingen met reeds bestaande initiatieven. Hoe kijkt hij nu aan tegen al gemaakte afspraken? Is hij niet van mening dat, als er al van die afspraken moet worden afgeweken, daar financiële compensatie tegenover moet staan?

De heer **Veraart** (D66). Dat is afhankelijk van afspraken die zijn gemaakt, en van verplichtingen die zijn aangegaan. Ik denk dat het project Brouwerseiland in een fase verkeerde waarin dat best nog wel zou kunnen meevallen.

De heer **Bierens** (VVD). U had er dus, bij wijze van spreken, geld voor over gehad om van gemaakte afspraken te kunnen afwijken, in de zin van: we stoppen hiermee maar als overheid vinden wij dat wij een betrouwbare partner moeten zijn en daarom nemen wij de financiële consequenties voor lief.

De heer **Veraart** (D66). Ik heb nu geen enkel beeld --ik denk dat u dat ook niet heeft-- van die financiële consequenties, maar wij vonden niet dat dit een pijplijnproject moest zijn. U vond van wel.

De heer **Temmink** (GL). Voorzitter. Wat betreft Brouwerseiland en gemaakte afspraken weet ik op grond van mijn periode als raadslid aldaar dat er na 1 juli 2016 door de raad besluiten zijn genomen, maar de essentiële beslissing is pas onlangs gevallen. Hoe dan ook, bij alle genomen besluiten staat: voor zover de raad daarin voorziet. Dat is nu ook in juridische zin onderwerp van gesprek bij de Raad van State.

De heer **Veraart** (D66). Voorzitter. Eerder had ik het over zaken die snel onzichtbaar worden, maar iemand die bijzonder zichtbaar, zelfs heel beroemd is geworden, was de Canadese grasmaaierman, waarvan ik de Staten nu een foto laat zien. Wellicht herkennen veel statenleden dit beeld. Het gaat om een situatie op een zaterdagochtend in Canada, het slaapstadje Three Hills. Op zo'n ochtend zijn er klusjes te doen. Zo heeft ook Theunis Wessels, Canadees van Zuid-Afrikaanse afkomst, een to do-lijstje, en hij begint het gazon te maaien. Het is een normale, nuttige besteding van zo'n zaterdagochtend en zijn vrouw maakt er een foto van. Op die foto zien wij op de achtergrond een werkelijk enorme tornado. Het is daardoor dat de foto van de grasmaaierman de hele wereld overgaat. Hij lijkt op de boer op het beroemde schilderij De val van Icarus en Breughel. Ook die boer ploegt voort terwijl zich achter hem een drama voltrekt.

Nogmaals, de foto van de grasmaaierman gaat de hele wereld over, want een beeld zegt meer dan duizend woorden. Echter, dit beeld kan op twee manieren worden bekeken. De grasmaaierman ziet niet, of wil niet zien, wat er gebeurt. Op deze manier staat hij model voor een klimaatontkenner of iemand die het terrorismegevaar wegzuift, in de zin van: het gaat wel over als wij er niet te veel aandacht aan schenken; als de media de aanslagen niet vermelden, stoppen ze wel. De grasmaaierman lijkt ook een beetje op het hondje dat ooit in een bekend geworden cartoon koffie drinkt terwijl om hem heen het huis afbrandt. Het schilderij van Icarus is zeer bekend. De cartoon van het hondje, dat ik nu de Staten toon, is misschien minder bekend. Het hondje zegt: "This is fine"...

Voorzitter. De grasmaaierman kunnen wij niet alleen zien als een metafoor voor iemand die wegwijkt, maar ook als iemand die goed op de hoogte is, maar rustig blijft. Geen paniek, keep calm and carry on... De grasmaaierman is dus dubbelzinnig. Staat hij nu voor naïviteit of voor vastberadenheid? Daarom is er natuurlijk ook

CONCEPT

zoveel op deze foto gereageerd. Allemaal zitten wij wel eens met de vraag hoe er moet worden gereageerd op al het nieuws dat ons bereikt over de toestand van de wereld. Moeten wij wegstijgen of realistisch zijn? Welnu, de echte grasmaaierman had allang gezien dat de tornado oostwaarts trok, weg van zijn huis. Hij kon dus mooi zijn to-do-lijstje afwerken. Bovendien zei hij –en dat was een belangrijk inzicht-- dat op de foto de tornado veel dichterbij lijkt dan in het echt het geval was.

Daarmee, voorzitter, komen wij uit bij een probleem van deze tijd. Foto's brengen bijna altijd alles veel te dichtbij. Dat is een deel van ons probleem. Je kunt je telefoon of tablet eigenlijk nauwelijks nog openen of je wordt overspoeld door allerlei enge dingen van ver weg of dichtbij. Cijfers en andere gegevens maken duidelijk dat wij toch echt leven in extreem veilige tijden, zeker in Nederland. Echter, die cijfers tellen niet als er zoveel ellende heel direct "in your face" komt, in je smoel. Die beeldstroom maakt het heel moeilijk om onderscheid te maken tussen wat nu vervaarlijk en wat gevaarlijk is. We weten, ook door alle fake-nieuws, eigenlijk nauwelijks meer of de wereld er eng uitziet of echt gevaarlijk is. Daardoor lijkt de nuchterheid, ook die van de grasmaaierman, al gauw op wegstijgen. Stoere taal wordt dan gemakkelijk, en ook populair. Elke dag worden wij geteisterd door nieuws dat aangeeft hoe erg het met de wereld gesteld is. En toch is er in de afgelopen honderd jaar meer vooruitgang geboekt dan in de daaraan voorafgaande honderdduizend jaar. De afgelopen vijftig jaar hebben elke dag 285.000 mensen meer toegang gekregen tot veilig water en in de afgelopen vijftig jaar is de armoede in de wereld sterker afgenomen dan in de daaraan voorafgaande vijfhonderd jaar. Deze winter is daarover een mooi boek verschenen...

De heer **De Wit** (PVV). Voorzitter, ik dacht dat wij het hier over de jaarstukken-2016 hadden maar ik zie foto's en schilderijen voorbij komen. Ik kreeg zojuist van een fan van ons het volgende berichtje: "Waar gaat dit over?". Eerlijk gezegd ben ook ik de kluts een beetje kwijt. Misschien heeft de heer Veraart twee speeches door elkaar gehaald...

De heer **Veraart** (D66). Uw aansporing is ietwat overbodig, maar ik begrijp het wel. Immers, ik heb iets gezegd over "stoere taal" die misplaatst is en dat zal bij uw achterban inderdaad wel herkenning oproepen...

De heer **De Wit** (PVV). Vermoedelijk heeft u het nu over uzelf!

De heer **Veraart** (D66). Voorzitter. De grasmaaierman is in goed gezelschap. Immers,

Voltaire schreef het ook al: je moet je tuin bijhouden. Dat betekent dat je zinvol moet focussen op datgene wat je kunt doen wat in je macht ligt. En dus dienen wij straks twee moties in over zaken waarover wij hier kunnen besluiten, een over elektrisch rijden en een over drenkelingendetectie.

Er zijn door de Staten veel vragen over de jaarstukken gesteld, en die vragen zijn beantwoord. Wat de RUD betreft is duidelijk geworden dat controles niet worden geregistreerd. Wij vinden dit een ernstige zaak omdat ook de follow-up van controleacties niet bekend is. Daarmee is de geloofwaardigheid van de RUD in het geding. Wat is het college van plan om hierin verbetering te brengen?

Met betrekking tot Thermphos volsta ik met de vraag wat het college verwacht van de commissie-Samsom, mede gelet op het conflict met ZSP? De heer Faasse wijs ik erop dat Thermphos toch echt een ontbindende voorwaarde is in het kader van het fusieprotocol.

Voorzitter. De algemene tendens is al door veel sprekers geschetst: voor deze periode geldt een weinig rooskleurig beeld. Het is begonnen met het Sloeweg-debacle, vervolgens waren er de ongewenste uitkomsten van het DELTA-proces en kregen de Staten te maken met Thermphos als een wel zeer pijnlijk dossier. Als gevolg hiervan staan wij in Zeeland voor een aantal belangrijke politieke keuzes, anders dan collega's elders in het land, waar men moeilijke keuzes kan ontlopen door het inzetten van grote bergengeld. Ik denk even aan Utrecht, waar men uitvoerige discussies voert over de keuze tussen bitterballen en kaassoufflés...

Er is dus weinig geld, en er zijn veel zorgen, ook over de bestuurskracht in de regio. Samenwerking tussen gemeenten is ons inziens op veel terreinen onmisbaar. Competitie en concurrentie blijken verhoudingen vaak te verzieken. Wij hebben een proeftuin onder de naam "Maak verschil" en verschil heeft in de rekenkunde te maken met een aftreksom; het is het resultaat daarvan. Voorzitter, wij zeggen liever "tel op, vermenigvuldig, maak het groter".

Ik kan mijn betoog niet afronden zonder nog enkele opmerkingen te maken over cultuur. Immers, dat is een van onze speerpunten. In de Zomernota wordt aangegeven dat het geld voor de Oostkerk is bevroren. Het ontdooien ervan is voor D66 afhankelijk van het toekomstig gebruik van het gebouw en de opbrengsten van dat gebruik. Het gebouw is zeer belangrijk als beeldbepalend monument en het kan eventueel als casco worden geconserveerd of benut met behulp van andere functies.

Voorts zien wij dat opnieuw vijf grote festivals subsidie mogen verwachten. Daar gaan wij dus mee door. Voorzitter, wij zetten vragen bij de sponsoring van Concert at Sea. Ik zou zeggen:

liever niet, en zeker niet als het ten koste gaat van budgetten voor andere festivals die minder commercieel zijn en die toegankelijker zijn omdat er geen hoge entreprijzen voor worden gevraagd.

Voorzitter. Het onderwerp Campus Zeeland komt in de Zomernota maar weinig voor. Het bedrag van 175.000 euro voor 2017 wordt doorgeschoven naar 2018. In feite zitten de Staten te wachten op een voorstel voor een provinciale bijdrage voor het Joint Research Centre. Wij horen graag of het college hiervoor plannen heeft.

De **voorzitter**. Door de leden Veraart, Schonis en Van Veen-de Rechter zijn de volgende twee moties ingediend:

Provinciale Staten van Zeeland, in vergadering bijeen op 7 juli 2017;

constateren dat:

- een stijgend aantal particulieren, gemeenten en organisaties zelfstandig innovatieve vervoersprojecten wil opstarten om elektrisch rijden met elektrische deelauto's mogelijk te maken;
- er in de Jaarrekening-2016, in het programma mobiliteit, innovatieve vervoersconcepten voor het platteland worden genoemd, maar geen concrete actieplannen zijn geïnitieerd of gerealiseerd;
- elektrisch laden een voorwaarde is voor technologische en sociale innovaties voor nieuwe vervoersconcepten;
- het college van GS tot nu toe geen initiatieven heeft ontwikkeld, waarmee wordt ingespeeld op de vraag naar de nieuwe infrastructuur voor elektrisch rijden;

overwegen dat:

- het aantal elektrische auto's voor deelgebruik de komende jaren in Zeeland en de rest van Nederland zal toenemen;
- deze ontwikkeling een bijdrage levert aan de leefbaarheid en het vestigingsklimaat in Zeeland;
- er moet worden gezorgd voor oplaadfaciliteiten voor de vele bezoekers die jaarlijks in de provincie verblijven;

dragen het college van GS op om:

- een "Actieplan elektrisch laden" te ontwikkelen voor het stimuleren van innovatieve vervoersprojecten op het platteland;
- te onderzoeken waar en wanneer een uitbreiding van de infrastructuur voor elektrisch laden in Zeeland nodig is;
- in het najaar van 2017 te rapporteren en zo mogelijk een voorstel te doen in de Najaarsnota-2017;

en gaan over tot de orde van de dag.

Deze motie krijgt nr. 2.

Provinciale Staten van Zeeland, in vergadering bijeen op 7 juli 2017;

constateren dat:

- onze waterrijke provincie jaarlijks te maken krijgt met diverse watersportongevallen;
- de zoektocht naar een slachtoffer soms dagen en zelfs weken kan duren en daarbij tijdrovend en frustrerend is voor de hulpdiensten en achterblijvende familieleden;

overwegen dat:

- er in de watersportwereld behoefte is aan een drenkelingen-detectiesysteem dat draagbaar en betaalbaar is;
- de provincie Zeeland in het verleden al vaker het smeermiddel was tussen diverse stakeholders om tot realisatie van faciliteiten voor duikers, zeilers en andere waterrecreanten te komen;

verzoeken het college van GS om:

- samen met stakeholders uit de watersportwereld de opties voor een drenkelingen-detectiesysteem te bespreken;
- voorstellen te doen voor het opzetten van een pilot waarmee getoetst wordt of dit detectiesysteem in de Zeeuwse wateren werkt;
- te onderzoeken of het detectiesysteem voor bepaalde groepen watersporters verplicht kan worden gesteld;
- Provinciale Staten voorjaar 2018 te informeren over de resultaten en haalbaarheid van een detectiesysteem in Zeeland;

en gaan over tot de orde van de dag.

Deze motie krijgt nr. 3.

Mevrouw **Van Unen** (SP). Voorzitter. Het ijs is overal dun, met hier en daar een wak. Dat was wat in mij opkwam toen ik deze Zomernota zat te lezen. Die uitdrukking heb ik niet zelf verzonnen, maar wat mijn fractie betreft dekt zij zeker de lading.

De Voorjaarsnota, voorzitter, was dat niet ooit het feest in het politieke jaar? Fracties lepelden hun wensen op en de meeste werden door het college overgenomen. Iedereen was blij. Maar ja, er is veel veranderd. De Voorjaarsnota heet nu Zomernota, en dat is slecht voor de kwaliteit van het ijs. Fracties die hier nu met wensen zouden willen komen die geld kosten, bestaan niet meer. Zouden ze wel bestaan, dan zouden ze niet met

CONCEPT

beide benen op het politieke ijs staan. De algemene reserve en de budgettaire ruimte worden --ondanks zerobased begroten, boeggolven en terugboekingen-- steeds dunner en dunner, net als het ijs. Dividend, het was de machine waar wij vroeger het nieuwe ijs mee maakten, en die staat al een hele tijd stil. DELTA is niet meer van ons. Bij wat ervan over is, bij de PZEM, zijn de wakken zo groot dat we er misschien wel met z'n allen tegelijk door zouden kunnen zakken.

Voorzitter, het college wilde niet reserveren voor de echte oplossingen van de problemen, waaronder het sluiten van de kerncentrale. Dat was de strategische keuze van het college, niet de onze. Het college verwachtte geen steun van andere partijen wanneer wij hier in Zeeland zelf onze problemen zouden kunnen oplossen. Welnu, hoeveel steun voor de kerncentrale heeft dat strategische besluit nu opgeleverd? Is het college het met mijn fractie eens dat wij nu niets meer te vertellen hebben over de honderden miljoenen van de verkochte onderdelen van DELTA, terwijl er nog steeds geen oplossing is voor de kerncentrale?

Ook van ZSP kan voorlopig geen dividend worden verwacht. Immers, ZSP moet nog het een en ander terugbetalen in verband met datgene waarvoor wij garant staan. ZSP is van een bevriende deelneming veranderd in een partij waarmee wij het niet eens zijn; ik druk mij nu vriendelijk uit. Het is een partij waarmee wij nog een robbertje moeten vechten. De ene gedeputeerde zit op een stoel bij de ene partij, en de andere gedeputeerde zit op een stoel bij de andere partij... Hoe bevalt het op die stoelen? Hoe denk het college op deze manier de Staten te kunnen vertegenwoordigen?

En dan Thermphos, voorzitter, op dit moment het grootste wak. Gelijk hebben en gelijk krijgen, het zijn zaken die in deze provincie absoluut niet hetzelfde zijn. Mijn fractie heeft het college steeds voorgelaten: u moet voor de risico's die de provincie in verband met Thermphos loopt, een voorziening aanleggen. Een voorziening is geld reserveren dat vervolgens niet voor andere zaken kan worden uitgegeven. Wij hielden het college voor: u moet even wachten met nieuwe investeringen, totdat wij weten waar wij aan toe zijn.

Welnu, op grond van strategische overwegingen was het college het niet met de SP-fractie eens. Geld reserveren zou betekenen dat men aan de lat zou staan, en dat wilde het college niet. De vraag rijst nu wat dit strategische besluit inmiddels heeft opgeleverd. Het college heeft nu, samen met de accountant, toch een voorziening voor Thermphos gemaakt. Het college stelt nu zelf voor om beloofde investeringen uit te stellen, onder andere voor de Oostkerk.

De heer **Dorst** (SGP). Voorzitter, ik hoor nog geen bedragen maar er wordt gesproken over een voorziening in verband met de sluiting van de kerncentrale. Het eerder sluiten van die centrale is een wens van de SP-fractie. Ook wordt gesproken over een voorziening in verband met Thermphos. Daar is in het verleden wel over gesproken, maar niemand wist om welk bedrag het zou kunnen gaan. Zou het om 10, 30 of 100 miljoen moeten gaan? Zou een miljard moeten worden gereserveerd voor de sluiting van de kerncentrale? Over welke bedragen hebben wij het nu, die als effectief en doelmatig kunnen worden beschouwd? Waar zouden dergelijke bedragen vandaan moeten worden gehaald uit de reguliere begrotingen? Als mevrouw Van Unen deze vragen kan beantwoorden, kan iedereen hier een afweging maken en nagaan of dit een route is die kan worden gevolgd.

Mevrouw **Van Unen** (SP). Voorzitter, ik heb het over voorstellen die mijn fractie in het verleden heeft gedaan. Toen onderdelen van DELTA werden verkocht, bepleitten wij om het een en ander apart te zetten in het ontmantelingsfonds voor de kerncentrale, zodat dat probleem eerder zou kunnen worden opgelost. Er is nu een bedrag opgenomen, namelijk 4,3 miljoen. Daar kom ik later nog op terug.

De heer **Bierens** (VVD). De opbrengsten van de verkoop van de DELTA-onderdelen zitten gewoon nog in de pot. Ze zijn juist bestemd --helaas, moet ik zeggen-- voor het doel dat mevrouw Van Unen noemt, de risico's die onder meer met de kerncentrale te maken hebben. Ik meen dat zij op haar wenken wordt bediend.

Mevrouw **Van Unen** (SP). U heeft gedeeltelijk gelijk. Die middelen zitten inderdaad nog in de pot, maar wij zijn nu wel afhankelijk van de voorstellen van andere partijen. Op het moment van verkoop hadden wij zelf kunnen aangeven wat wij wilden.

Voorzitter. Zou het college het over zijn lippen kunnen krijgen? Zou het college kunnen zeggen: SP, je had gelijk...

Mevrouw **Kool-Blokland** (CDA). Ik denk, voorzitter, dat wij nu over verschillende zaken praten. In het verleden was de discussie over mogelijke voorzieningen heel anders dan nu het geval is. Die discussie is vaker gevoerd en daarbij werd geconstateerd dat het eenvoudig niet te doen was omdat er geen duidelijkheid bestond over het niveau van de kosten enz. Geconcludeerd werd dat niet op voorhand een enorme voorziening moest worden getroffen omdat dat een eigen leven zou gaan leiden. De voorziening waarvan nu

sprake is, is een heel ander verhaal. Het gaat nu meer om een risicobuffer in het algemeen van de risicomatregelen, niet gericht op uitvoering. Ik denk, voorzitter, dat er nu appels met peren worden vergeleken.

Mevrouw **Van Unen** (SP). Absoluut niet. Mijn fractie heeft het altijd gehad over het afdekken van de risico's. En, voorzitter, hoe snel was het bedrag bekend toen de accountant zei dat het moest?

De heer **Bierens** (VVD). Ik begrijp u echt niet. Ik wil niet lastig zijn, maar ik heb het idee dat u nu van alles op één hoop gooit. Als wordt bepleit dat een voorziening wordt getroffen in verband met DELTA-risico's, denk ik dat die onderneming dat moet doen, en niet de provincie.

Mevrouw **Van Unen** (SP). Ik heb gedoeld op Thermphos. Als ik mij versproken heb... Ik heb het over een voorziening voor Thermphos. De heer Dorst heeft de kerncentrale erbij gehaald. Ik vervolg mijn betoog...

De heer **Bosch** (PVV). Tijdens de statenvergadering van 17 januari hebben wij een motie ingediend, waarin onder meer werd gesteld: "in de begroting van de provincie Zeeland te inventariseren voor welke zaken op dit moment nog geen verplichtingen zijn aangegaan, deze aan Provinciale Staten voor te leggen en de Staten een keuze te laten maken welke middelen als dekking voor het Thermphos-debacle kunnen worden ingezet". Voorzitter, de fractie van de SP stemde toen tegen deze motie. Hoe was dat mogelijk, als die fractie zo graag een voorziening wilde?

Mevrouw **Van Unen** (SP). Ik kan mij het nu even niet herinneren... Waarschijnlijk waren er andere moties waar wij wél voor stemden.

De heer **Bosch** (PVV). Nee hoor, uw fractie heeft toen voor geen enkele motie gestemd. Onze motie was de enige.

Mevrouw **Van Unen** (SP). Voorzitter, toen het college ons de laatste keer over Thermphos informeerde, lag het werk stil. Hoe is nu de stand van zaken? Is het prijskaartje, verbonden aan deze vertraging, al bekend?

Wat wij in deze Zomernota missen, is de ambitie om gevaarlijke bedrijven in Zeeland, het tweede risicogebied van Nederland, veiliger te maken. Blijkbaar trekken bedrijven zich niets aan van veroordelingen en handhaven zij gevaarlijke situaties. De Zeeuwen die wij kennen, hebben behoefte aan een daadkrachtig provinciebestuur

dat op dit gebied optreedt. Heeft het college de ambitie om gevaarlijke bedrijven veiliger te maken?

In de Zomernota wordt voorgesteld om geld dat voor natuur beschikbaar is, toe te voegen aan de middelen voor de Investeringsagenda. Voorzitter, daarmee is mijn fractie het niet eens. Wij begrijpen wel dat het potje voor natuur zo ongeveer het enige potje is dat nog goed gevuld is, maar wij vragen ons af wat nu precies de motivatie van het college is om dit te doen. Hoe kunnen de Staten controleren of het geld, bestemd voor natuur, ook echt voor dat doel wordt uitgegeven? Waarom heeft de provincie het door middel van een planwijziging mogelijk gemaakt om ruim 33 hectare bos te kappen? Ik doel nu op het gebied Groot Eiland bij Hulst. Wat is het gevolg hiervan voor de provinciale natuurdoelstellingen? Is natuur bij dit college een ondergeschoven kindje geworden?

Voorzitter. Waar in de Zomernota wordt gesproken over de energietransitie wil mijn fractie het college meegeven dat ervoor moet worden gezorgd dat te presenteren plannen niet alleen van betekenis zijn voor de happy few.

Mevrouw **Rijksen-Blok** (CU). Voorzitter. Ik vind het verrassend hoezeer er bij deze discussie op details wordt ingegaan. Ik constateer voorts dat ons taken worden toebedeeld die volgens mij bij de gemeenten berusten, maar dat terzijde. Weet mevrouw Van Unen dat de eigenaar van het bos waarop zij doelt, wil kappen omdat het oorspronkelijk om landbouwgrond ging en hij anders geen subsidie krijgt? Ik onderstreep dat het om een productiebos gaat. Voorzitter, ik vind het lastig en vervelend dat men met een dergelijk voorbeeld komt om daarmee de indruk te wekken dat men opkomt voor groen terwijl deze situatie werkelijk niets te maken heeft met het natuurbeleid van de provincie.

Mevrouw **Van Unen** (SP). De provincie heeft hier wel degelijk een besluit voor moeten nemen. Inderdaad was het ooit landbouwgrond; dertig jaar geleden werd het omgezet naar bos. Groot Eiland zit wel degelijk in het natuurpakket van de provincie; vandaar mijn vraag hierover.

Voorzitter. Mijn fractie is de wijze waarop haar vragen worden beantwoord, ongelofelijk beu aan het worden. Wij hadden met betrekking tot de jaarrekening maar een enkele vraag, namelijk over de controle van zwembaden. Van de 144 baden waren er maar 11 bezocht. Niettemin wordt in dit verband gesteld: "doelstelling behaald". Onze vraag hierover werd als volgt beantwoord: niet alle zwembaden zijn in 2016 bezocht –dat zijn er dus 133 niet-- omdat sommige baden buiten gebruik of vroeger in het seizoen gesloten waren. Voorzitter, dit is toch niet het niveau waarop wij met elkaar omgaan? Je zegt dan toch gewoon dat die RUD

CONCEPT

nog niet goed functioneert? Dat zou het antwoord moeten zijn. Als wij schriftelijke vragen stellen over bijvoorbeeld de Kustvisie of bedrijventerreinen, krijgen wij halve of ontwijkende antwoorden. Als toppunt vermeld ik het antwoord: wij begrijpen uw vraag niet. Als het college hiermee doorgaat, voorzitter, begeeft het zich wat de SP-fractie betreft op glad ijs.

De heer **Bierens** (VVD). Voorzitter, ik heb mevrouw Van Unen alleen maar negatieve zaken horen noemen. Heeft zij werkelijk niets positiefs kunnen ontdekken in de voorstellen van het college?

Mevrouw **Van Unen** (SP). Vandaag geen complimenten, mijnheer Bierens, maar soms geven wij die wel.

De heer **Bierens** (VVD). Het gaat niet om complimenten. U moet goed luisteren naar wat ik vraag. Deugt er werkelijk helemaal niets van? Met uw negatieve opmerkingen wekt u die indruk. Ik wijs u erop dat u als volksvertegenwoordiger de verantwoordelijkheid heeft om geen vertekende beelden te schetsen. Ik vind dat u dat doet.

Mevrouw **Van Unen** (SP). Voorzitter, de rollen van de heer Bierens en van mij zijn verschillend.

De heer **Bierens** (VVD). Dat ben ik niet met u eens. Die rollen zijn dezelfde. We mogen hier over zaken verschillend denken maar wij hebben geen verschillende rollen.

De heer **Temming** (GL). Voorzitter. Voor mijn fractie vormen de jaarstukken een belangrijk instrument om de controlerende taak van de Staten te kunnen uitvoeren. Allereerst ga ik na of er een goedkeurende verklaring van de accountant bij zit, voor zowel getrouwheid als rechtmatigheid. Het heeft even geduurd –daar kom ik nog op terug– maar die verklaring is er. Dat levert dus een groen vinkje op. Voorts is voor mijn fractie van belang het feit dat de bezoldiging van geen van de functionarissen de WNT-norm overschrijft. Opnieuw levert dat een groen vinkje op.

Hoewel er voor milieu, ruimtelijke ordening, omgeving en onvoorziën meer werd uitgegeven dan begroot –dat mag eigenlijk niet– past ook hierbij een groen vinkje, omdat deze extra uitgaven deels worden gecompenseerd door meer inkomsten en een en ander binnen de marges valt, zoals ze zijn vastgesteld.

Inhoudelijk heeft de provincie goed werk gedaan, voorzitter. Dat mag je concluderen als er van de 72 doelstellingen slechts 1 niet is gehaald. Toch hou ik het op een oranje vinkje want 30 van deze doelstellingen blijken immers slechts voor een

deel te zijn gerealiseerd. Bovendien zijn de omschrijvingen niet altijd helder. Daarom sluit mijn fractie zich aan bij de aanbevelingen van de Auditcommissie.

Twee van de drie hoofdaanbevelingen van het vorige jaar zijn gerealiseerd, ten bate van de primaire registratie en de interne controle, zulks dankzij de invoering van een nieuw systeem en de herinrichting van het inkoop- en factuurproces. Bovendien blijken enkele controleverschillen dusdanig klein te zijn dat ze binnen de foutmarges vallen. Een groen vinkje, dus, zou je zeggen, maar ook hier maak ik een oranje vinkje van. Immers, ik zit nog met die derde aanbeveling, naast de ontdekking die ik zelf deed bij de incidentele baten en lasten, op blz. 148. Daar waar er voor milieu zo'n 10 miljoen aan lasten was geraamd, bleken dat er 34 te zijn. Oeps, een verschil van 24 miljoen, zonder enige verklaring. Maar, voorzitter, die verklaring kwam later: er bleek sprake te zijn van een tikfout. Het moest 14 miljoen zijn. Dat verschil van 4 miljoen zit 'm in Thermphos.

Voorzitter, hoewel de interne controle is versterkt, is er blijkbaar niemand die zoiets constateert. Het is niet geconstateerd door GS, en ook niet door de accountant. Daarom stel ik hierover een vraag. Kan de gedeputeerde toezeggen dat er nog in 2017 een visie komt op de interne controle? Nog belangrijker: die visie dient dusdanig te zijn doorontwikkeld dat wij het volgende jaar niet opnieuw behoeven te horen dat dit is blijven hangen. Immers, de risico's met betrekking tot de grote projecten zijn en blijven niet alleen voor de accountant een belangrijk aandachtspunt. Dat geldt zeker ook voor de fractie van GroenLinks.

Voorzitter. In verband met Waterdunen en Perkpolder zijn stappen gezet die in financiële zin meer vastigheid lijken te bewerkstelligen. Voor DELTA en de kerncentrale is al voldoende aandacht gevraagd en deze zaken zijn ook vanochtend al genoeg aangehaald. De echte uitgaven met betrekking tot de Tractaatweg volgen nog. En dan is er ook nog het bedrag van 20 miljoen voor de aansluiting van de Sloeweg op de Bernhardweg. Voor ons is dit een doorn in het oog, maar daartoe is op democratische wijze besloten. Daarom richt ik mij nu op het grootste risico van dit moment, Thermphos.

Voorzitter. Niet voor niets moest daarvoor een voorziening worden aangelegd van 4,3 miljoen, in 2016. Ook voor 2017 hebben wij hiervoor alweer 7 miljoen uit de algemene reserve moeten halen. Als ik de cijfers in de jaarstukken goed heb geïnterpreteerd, wordt verwacht dat er nog minimaal 5,2 miljoen bijkomt aan beheerkosten, tot en met mei 2018. Heeft mijn fractie deze conclusie terecht getrokken uit de jaarstukken?

Het gaat hierbij om cijfers over Thermphos die in eerste instantie nog niet waren meegenomen voor de berekening van het weerstandsvermogen. Een weerstandsratio van 3 klinkt heel mooi als de norm 1,5 is, maar neemt men die Thermphos-risico's wel mee, dan komt men op bijna een-op-een uit. Er is immers minimaal 19 miljoen nodig in de vorm van een buffer, terwijl de algemene reserve voor dit jaar een budgettaire ruimte biedt van ongeveer 20 miljoen. Voorzitter, laat ik daar nou het vorige jaar in mijn bijdrage al voor gewaarschuwd hebben... Men zal begrijpen waarom dit alles, gecombineerd met andere risico's, voor mijn fractie een reden extra zal zijn om de financiële ontwikkelingen zeer kritisch te volgen. Overigens, in dit kader is het wel fijn dat de Staten nu kwartaalrapportages krijgen.

Voorzitter. Wij danken het college en zijn medewerkers voor het vele werk dat is verzet om te komen tot de voorliggende jaarstukken. Daarmee is een bruggetje gemaakt naar de Zomernota. Deze keer is er geen Voorjaarsnota, hetgeen alles te maken heeft met het verwerken van de Thermphos-risico's. Dit wordt door mijn fractie op prijs gesteld. Immers, zo praten wij over de echte cijfers en kunnen wij begrijpen waarom het college voorstelt het de komende jaren in financiële zin rustig aan te doen op het terrein van de investeringen, ook al is er het vorige jaar in de Investeringsagenda een ruimte gevonden van 28,5 miljoen voor 2017 t/m 2019. Daarvan mag dit jaar zo'n 7 miljoen worden ingezet ten bate van met name maatschappelijke opgaven en projecten die allemaal in het verlengde van het actieprogramma-Balkenende liggen. Dat is een programma dat door mijn fractie wordt toegejuicht omdat het in vier van de vijf gevallen overeenstemt met wat zij voor Zeeland voor ogen heeft. Daarom zijn wij blij dat, ondanks de voorzichtige opstelling voor 2018 en 2019, dit jaar wordt ingezet op veilige infrastructuur, in de vorm van meer fietspaden. De overige asfalteringsplannen en wegnuitbreidingen mogen van ons wel een tandje minder.

Voorzitter. Het voorstel om de vijf concrete projecten voor de Investeringsagenda –het gaat om Campus Zeeland, de Zuidwestelijke Delta, economische innovaties, weginvesteringen en impuls-bedrijventerreinen-- uit te breiden met een zesde project, namelijk ruimte bieden aan de realisatie van hectares nieuwe natuur om het Natuurnetwerk Zeeland te vervolmaken, mag rekenen op de volledige instemming van mijn fractie. Dat er eveneens ruimte is gevonden om de biobased economy en de circulaire economie verder uit te breiden, vooral met het oog op de energietransitie, bewijst ons inziens dat inmiddels veel meer partijen gaan voor vergroening van de economie. Dat kan en moet nog veel beter, voorzitter. Dit kan worden doorgetrokken naar de

sector van het OV. Zo kan ik nog wel even doorgaan, aan de hand van ons programma, maar het zal wel duidelijk zijn dat dit de lijn is die GroenLinks voor ogen heeft.

In het kader van de energietransitie komen wij met een idee dat stellig nog zal worden besproken in verband met de Economische Agenda. Kan de gedeputeerde toezeggen dat de provincie zich ervoor zal inzetten om te laten onderzoeken of er behoefte bestaat aan een overkoepelende Nieuwe Zeeuwse Energiemaatschappij, zulks ten bate van zelf opgerichte duurzame energiecoöperaties, gesticht door particulieren of MKB?

Voorzitter. Ten slotte zou ik graag een oplossingsrichting voor ons grootste risico, Thermphos, willen aanreiken, mede gelet op de verplichting die wij op ons hebben genomen in het kader van het Zeeuwse Energieakkoord en die past bij de uitdaging die de energietransitie voor Zeeland biedt. Het gaat om het idee om windmolens te realiseren op het terrein van Thermphos. Met behulp van verkoop en/of exploitatie door energieopwekkers kan een deel van de saneringskosten worden betaald. De gedeputeerde heeft al eerder toegezegd over dit idee contact op te nemen met ZSP. Kan hij aangeven of dit inmiddels al is aangekaart bij ZSP en, zo ja, hoe dit bedrijf tegenover dit idee staat? Ik onderstreep in dit verband dat Thermphos een belangrijke hobbel is op weg naar een eventuele fusie met het havenbedrijf van Gent. Als aandeelhouders zijn wij hier belanghebbenden. Ik vraag het college om deze kwestie als aandachtspunt te betrekken bij het opstellen van de begroting voor 2018.

De heer **Verburg** (CU). Voorzitter. Onze fractie heeft de jaarstukken en de Zomernota doorgenomen. Ondanks de doorgevoerde verbeteringen vraagt de gewenste transparantie – wat waren de doelen en in hoeverre zijn ze bereikt, waarvoor zijn middelen ingezet?-- ons inziens nog wel een verbeterslag. In de nieuwe opzet van begroting en verslaglegging zal dit te zien moeten zijn. Dit is dus een aandachtspunt voor de ingestelde Auditcommissie.

Het jaar 2016 is financieel gezien, met name vanwege Thermphos, een ronduit moeilijk jaar geweest. Echter, de schaarste moet ons dan maar creatief en samenwerkingsbereid maken. Wij moeten slim samen aan de slag, zoals ook collega Van Haperen al stelde.

Voorzitter, mijn fractie wil drie thema's aanhalen en ten aanzien van de laatste twee concrete voorstellen doen. Die thema's zijn: hou de menselijke maat hoog, zet sterker in op aantrekkelijk en veilig Zeeland en investeer in een Centrum voor ondernemerschap, een Zeeuwse starterscampus.

CONCEPT

Allereerst de menselijke maat: stel onze Zeeuwse inwoner centraal. Laten wij ons niet blindstaren op notities, spreadsheets, tabellen enz., maar laten wij inzetten op ontmoeting met mensen. Immers, het gaat om een houding, om het samenbrengen van mensen, om het samen zoeken naar het goede voor Zeeland. Mensen zijn waardevol en onbetaalbaar. Iedereen telt mee. Dat is goed voor groei en winst, hoewel misschien niet direct meetbaar, en vertaalt zich in welzijn van inwoners.

Tegen deze achtergrond vragen wij aandacht voor sociaal ondernemen. In het najaar starten wij met een bijeenkomst waarvan wij hoge verwachtingen hebben. Soms kan met weinig middelen een grote maatschappelijke impact worden gerealiseerd. Ook verkeersveiligheid is een kwestie van mensenlevens. Wat dit betreft zijn wij blij met de verbeteringen, onder meer met betrekking tot de N656, en volgen wij de voorgenomen aanpassingen rond de omleidingsroute bij de Vlaketunnel nauwgezet. Wanneer is dit project afgerond?

Vervolgens richt ik mij op het tweede thema: een aantrekkelijk en veilig Zeeland. Voorzitter, wij staan achter de nieuwe uitgangspunten met betrekking tot organisaties die wij ondersteunen. Doelstellingen zijn leidend en pas daarna kan er over subsidies worden gesproken. Niet de organisatie op zich, maar een bijdrage aan een leefbaar en zichtbaar Zeeland is leidend. De middelen die wij inzetten in cultuur –ik denk aan evenementen en erfgoed-- moeten het verschil maken. De heer Faasse gaf al het voorbeeld van de PIW; goed moet worden nagegaan of het geld echt daar terecht komt waar het nodig is.

Concert at Sea was een uitstekende bestemming voor subsidie, maar ons inziens is nu de opstartfase wel voorbij. Zonder meer meeliften op het succes achten wij overbodig, voorzitter. Dan staat het vieren van onze grondrechten als vrede en vrijheid, samen met onze inwoners, hoger op onze wensenlijst om te ondersteunen.

Een prachtkans voor de snelle herbesteding van de unieke Oostkerk heeft het college ons inziens laten lopen. Wij roepen de gedeputeerde op om nu actief aan de slag te gaan om de Oostkerk alsnog te redden.

Het klimaatbestendig maken van Zeeland mogen wij zeker niet verzaken. Wij zullen daar via de Zuidwestelijke Delta actief in moeten investeren om wille van de belangen van komende generaties.

Een onderwerp waarvoor wij extra de aandacht vragen, is het bestrijden van criminaliteit. Dit is wat ons betreft niet zozeer een juridisch maar vooral een maatschappelijk vraagstuk. Het gaat over ziekmakende sociale druk, angst, misbruik, intimidatie en geweld, met zelfs gevaar van ontwijching. Om met collega Veraart te spreken:

de grasmaaierman moet aan de bak. Wij roepen het college op om actie te ondernemen en stellen voor om binnen de maatschappelijke opgave Aantrekkelijk Zeeland een substantiële paragraaf Veilig Zeeland op te nemen. Gelet op de onderbesteding met betrekking tot het thema leefbaarheid is er zeker ruimte voor om het spreekwoordelijke waterbed flink op te schudden. Wil het college ons dit toezeggen?

Voorzitter. Het derde thema is het Centrum voor ondernemerschap, de zogenaamde Startercampus Zeeland. In de Zomernota is er op grond van het Actieplan Balkenende veel aandacht voor het vestigingsklimaat. Het is goed dat de BV Nederland begint te beseffen dat de bijdrage van Zeeland aan de landelijke economie niet kan worden gemist. Echter, er is een onderwerp dat ons inziens sterk is onderbelicht, het ondernemerschap. Daar zien wij een mogelijkheid om met weinig middelen heel veel te bereiken. Immers, het begin van alle goede economische ontwikkelingen is dat er een man of vrouw aan de slag gaat met een kans of een uitdaging in de maatschappij, en gaat ondernemen.

In de afgelopen jaren is het aantal ondernemers stormachtig gegroeid. Zeeland telt inmiddels bijna 20.000 ZZP'ers, en dit aantal stijgt nog steeds. Door een eigen onderneming te starten, creëren jongeren, hoog of laag opgeleid, hun eigen toekomst. Er zijn tal van stimulerende initiatieven rond het ondernemerschap en ook de provincie doet daaraan mee, maar het veld is enorm versnipperd. De impact is beperkt en de continuïteit ontbreekt. Er is geen samenhangend beleid om de overlevingsgraad –bijna 50% overleeft de eerste vijf jaar niet-- gericht te verhogen. Wat mijn fractie betreft ligt hier een enorme kans om krachten te bundelen in een Centrum voor ondernemerschap, Starterscampus Zeeland. Daarmee worden starters op Zeeuwse schaal zichtbaar en creëren wij een optimaal ondernemersklimaat voor jong en oud. Volgens ons kan dit een vruchtbaar onderdeel worden van Campus Zeeland. Wellicht is het zelfs mogelijk om MKB-ondernemers hierbij te betrekken als mentor, of om op grond van Zeeuwse thema's start-up's uit het buitenland te halen. Wij hebben daar wel ideeën over, voorzitter, en gaan daarover graag met de gedeputeerde in gesprek. Wil de gedeputeerde op deze uitnodiging ingaan en met ons een aanzet geven om hiervoor alle partijen te verbinden en een kwartiermaker aan te stellen om deze kans voor Zeeland te gaan verzilveren?

Ten slotte, voorzitter, willen wij wijzen op de oude wijsheid: de mens wikt en God beschikt. Wij kunnen alles uit de kast halen voor een toekomstbestendig, sociaal en veilig Zeeland maar er is veel dat wij niet zelf in de hand hebben. Onze toekomst is niet maakbaar, maar wij mogen onze

hemelse vader om wijsheid en kracht bidden, in het vertrouwen dat Hij ons wil geven wat wij nodig hebben. Wij wensen het bestuur van Zeeland Gods zegen toe.

De heer **Van Hertum** (PvdA). Voorzitter, mijn fractie onderschrijft het betoog van de ChristenUnie, met name waar het de noodzaak van samenwerking betreft. De heer Verburg geeft aan dat mensen moeten worden samengebracht, maar ik vraag mij af wie hij daarmee bedoelt. Doelt hij op ondernemers of op alle inwoners van Zeeland? Hoe wil hij dit gaan doen?

De heer **Verburg** (CU). Het is afhankelijk van het thema dat je met elkaar bespreekt. Wat het thema veiligheid betreft zie je dat er landelijk initiatieven worden genomen, maar de criminaliteit in bijvoorbeeld Zeeland kan alleen bestaan wanneer er door de bevolking wordt meegeholpen, vaak onder druk en angst. Wij denken dat het goed is om de mensen die hiermee te maken krijgen en er mogelijk slachtoffer van worden, erbij te betrekken. Op die manier kan ervoor worden gezorgd dat deze zeer ongewenste maatschappelijke ontwikkeling wordt tegengegaan.

De heer **Van Hertum** (PvdA). Maar hoe ziet u nu dat "erbij betrekken"?

De heer **Verburg** (CU). Dat kan op allerlei manieren. Zo zijn wij nu, als Staten, bezig met thema's als de energietransitie. Daar willen wij organisaties, overheden, particulieren enz. bij betrekken. Een mooi voorbeeld vind ik de nieuwe, beeldbepalende sessies die wij zelf hebben gehad op Schouwen-Duiveland.

De **voorzitter**. Ik stel voor om de vergadering nu voor de lunchpauze te onderbreken, zodat het college de gelegenheid krijgt om zijn beantwoording voor te bereiden.

Mevrouw **Van Unen** (SP). Voorzitter. Zojuist werd ik in mijn betoog door de PVV-fractie "overvallen" met een opmerking over een motie. Wij hebben het even nagekeken en ons is gebleken dat daarin niet om een voorziening maar om een inventarisatie wordt gevraagd. De gedeputeerde heeft daarover tweemaal gezegd dat dit overbodig zou zijn omdat het al gebeurde. Daarom heeft mijn fractie tegen die motie gestemd.

De **voorzitter**. Mij blijkt dat de Staten kunnen instemmen met mijn voorstel om de vergadering nu voor de lunchpauze te onderbreken.

De vergadering wordt voor enige tijd geschorst.

De heer **De Bat** (GS). Voorzitter. Er is veel te doen geweest over de jaarstukken en de Zomernota; er is veel gezegd over de zeer bijzondere situatie waarin deze stukken tot stand zijn gekomen. Inderdaad heeft het de nodige hoofdbrekens gekost om ervoor te zorgen dat alles keurig op tijd, op 7 juli, gereed zou zijn. Er is veel meer tijd aan besteed dan in andere jaren het geval is geweest, met name in relatie met Thermphos. Uiteindelijk is de rode draad een zwarte draad geworden; waar het gaat om jaarrekening en begroting zijn zwarte cijfers beter dan rode...

Voorts is het bijzonder dat de jaarrekening-2016 ziet op een begroting die is gepresenteerd als een soort tussenbegroting, in de opmaat naar een zerobased traject. Ik snap dan ook heel goed dat er opmerkingen zijn gemaakt over overschotten en grote verschillen tussen begroting en realisatie. Het heeft ermee te maken dat in het jaar 2016, in de opmaat naar de begroting voor 2017, soms al is gehandeld als ware die begroting voor 2017 actief. Als gevolg daarvan is er soms meer overgebleven dan wellicht aan de voorkant werd verwacht. Dat heeft er weer mee te maken dat de begroting-2016 wat minder smart was dan de begroting-2017. Ik hoop dat de nu gemaakte opmerkingen niet meer zullen worden gemaakt naar aanleiding van de zerobased begroting-2017 en de jaarrekening-2017, omdat er meer specifiek is begroot en gerealiseerd. Overigens, het blijft een traject van leren. De eerste zerobased begroting heeft het kenmerk van uitgesplitste zaken, hetgeen misschien weer leidt tot nieuwe vraagstukken, maar dat is een leerproces dat wij met elkaar moeten ingaan.

Ik ben het ermee eens dat er zodanig moet worden begroot dat datgene wat wordt begroot, ook wordt gerealiseerd. Als dat niet lukt, moet er sprake zijn van een heel goede verklaring, en dat moet dan niet pas worden gemeld bij de jaarrekening, maar al tussentijds. Dat hebben wij met betrekking tot de begroting-2017 ook gedaan. Die begroting is enkele malen bijgesteld, gaandeweg het jaar. Bij de verantwoording met betrekking tot het jaar 2017 zullen wij moeten nagaan hoe dit uitpakt en of dit leidt tot nieuwe inzichten.

Een van de veranderingen die zich voordoen in verband met de begroting-2017 –de heer Temmink heeft ernaar verwezen-- is dat de reserves zijn uitgesplitst. Inderdaad, voorzitter, is de algemene reserve fors afgenomen, maar onder meer omdat bijna 40 miljoen niet meer als algemene reserve wordt gepresenteerd, maar als

CONCEPT

bestemmingsreserve. Wil men een goede vergelijking maken met het genoemde bedrag van 90 miljoen, dan moet men dit bedrag optellen bij de 27 miljoen, waarmee het gat al een stuk kleiner wordt. Ook de bestemmingsreserve incidentele doelstellingen moet erbij worden opgeteld. Wij hebben heel bewust voor deze werkwijze gekozen, om eerlijke cijfers te kunnen presenteren. Vervolgens moet ook de vergelijking eerlijk worden gemaakt. Het gaat dus niet om 25 versus 90, maar om ongeveer 77 versus 90 miljoen. Het verschil waarvan nog sprake is, heeft te maken met de uitnames die wij hebben moeten doen. Het zou overigens raar zijn wanneer het verschil zo groot zou zijn. Ik zou niet weten waar dat geld dan naar toe zou zijn gegaan. Als statenlid zou ik daar heel veel vragen over stellen...

Door verschillende sprekers zijn vragen gesteld over de windmolens in relatie met Thermphos. Voorzitter, het is bekend dat een plan is neergelegd op grond van de vraag of op dit terrein windmolens kunnen worden geplaatst en wat dit zou kunnen opbrengen, en deze mogelijkheid wordt besproken. Wij hebben gevraagd of bij de berekeningen van Fakton –ik doel op de scenario's die daarbij aan de orde zijn-- kan worden nagegaan wat de resultaten hiervan zouden zijn. Dit is dus in het kader van de businesscase meegenomen. Daarmee is aangegeven op welke manier wij hierover spreken: uiteindelijk moet naar de totale ontwikkeling van het terrein worden gekeken.

Door de VVD-fractie zijn enkel vragen over "infra" gesteld. Voorzitter, in de Auditcommissie heb ik toegezegd dat wij in de loop van dit jaar met een notitie komen waarin wordt aangegeven hoe er wordt omgegaan met afschrijvingen, onder andere op infrastructuur.

De heer **Bierens** (VVD). Dat is mooi, maar het onderwerp is niet zo ingewikkeld. Ga je het wel doen of ga je het niet doen? Doe je het wel, dan heb je de komende jaren gewoon wat ruimte.

De heer **De Bat** (GS). Die constatering is juist, maar wij hebben gemeend dat dit goed moet worden opgeschreven. Immers, er zijn ook redenen om het niet te doen, terwijl de vraag kan worden gesteld: waar doe je het wel en waar doe je niet? Die vragen worden in de notitie beantwoord. Het zou kunnen betekenen dat voor die werkwijze wordt gekozen bij nieuwe projecten; het kan ook betekenen dat een en ander met terugwerkende kracht voor bestaande projecten geldt. Uiteindelijk komt het er toch op neer, dat er dekking moet zijn, of men nu afschrijft of niet. Dat vraagstuk komt altijd aan de orde.

De heer Dorst kan ik zeggen dat de aanbevelingen van de rekenkamer absoluut

waardevol kunnen zijn. Wij kijken natuurlijk ook zelf naar zaken, maar rekenkamers zijn nuttig. Het uitwisselen van onderzoeksresultaten is altijd waardevol.

Het overzicht van de meerjarige bestemmingsreserve en de incidentele bestemmingsreserve zullen wij aan de Staten voorleggen. Wat de eerste reserve betreft kan ik zeggen dat er nog een onderdeel heroverwogen zou kunnen worden omdat er geen bestuurlijke verplichting aan verbonden is. Ik doel nu op de Veerse Dam. Alle andere zaken zijn, ook in bestuurlijke zin, vastgelegd, hetgeen betekent dat dit minder flexibel is dan men wellicht zou hopen of verwachten. De tweede reserve is vooral gekoppeld aan het collegeprogramma. In feite is daar ook al over beslist, maar daarin zit toch wat meer ruimte voor afwegingen.

Voorzitter. Gesteld is dat een goede penningmeester altijd zoekt naar bezuinigingsmogelijkheden. Welnu, in het kader van de zerobased benadering heeft dat proces diepgaand plaatsgevonden. Dat neemt niet weg dat bij nieuwe begrotingen weer opnieuw naar zaken kan worden gekeken, ook gelet op overschotten die zich in het verleden hebben voorgedaan. Wij blijven hier voortdurend naar kijken. Verder realiseer ik mij dat –ondanks de ontwikkelingen waarmee wij te maken hebben-- wij in Zeeland, in Nederland, dankbaar mogen zijn voor al datgene wat wij nog steeds wél kunnen doen.

Mevrouw Kool heeft aandacht gevraagd voor de arbeidsmarkt in relatie met het de positie van Zeeland. Voorzitter, het is bijzonder hoe snel de veranderingen op dit terrein zich hebben voorgedaan. Waar wij twee jaar geleden nog op zoek waren naar banen voor werklozen –het percentage met betrekking tot de jeugdwerkloosheid liep sterk op-- is het beeld nu gekanteld. Wij moeten onze inzet daarop richten, in samenwerking met bedrijfsleven en onderwijsinstellingen. Een van de zaken die deze zomer worden opgepakt, is het overleg met HR-managers van grote bedrijven. Wij zullen de problemen gezamenlijk moeten oplossen. Wij gaan na wat de overheid hieraan kan bijdragen; dat is onze rol. Ik verwijs naar het bekende programma Partnerbanen dat al enige tijd op de plank ligt, maar waarmee wij nog maar weinig feeling hebben. Wij gaan het nu oppakken.

Wat de visserijsector betreft, voorzitter, hebben wij de problematieken van de Brexit en de pulskorvisserij al langere tijd in het vizier. Met name de Brexit kan enorme gevolgen hebben omdat de grens met het Verenigd Koninkrijk dicht bij de Nederlandse kust komt te liggen, waarmee veel viswater Brits grondgebied wordt. De Britse minister van visserij heeft hierover recent heel stevige uitspraken gedaan. Ook in andere raden en staten

zijn hierover moties ingediend en aangenomen. De visserijgemeenschappen hebben in april met elkaar gesproken –ik denk hierbij ook aan België, Frankrijk en Denemarken-- om na te gaan hoe er tegenover het Verenigd Koninkrijk kan worden geopereerd. Wij proberen gezamenlijk een front te vormen en hebben intussen het kabinet geïnformeerd door middel van een lobbydocument. In die zin is de ingediende motie over dit onderwerp al bijna uitgevoerd. Men zou haar als overbodig kunnen beschouwen, maar als signaal vinden wij haar niet verkeerd.

De heer Willemse heeft over ontwikkelingen in het kader van de Digitale Agenda gezegd dat tegenwoordig dergelijke ontwikkelingen “zelfs” voor agrarische bedrijven interessant zijn. Voorzitter. Ik wijs hem erop dat die ontwikkelingen zich juist allereerst in die sector hebben voorgedaan. De ontwikkelingen daar gaan bijzonder snel en technologie wordt er steeds belangrijker. Wij moeten voorts niet vergeten dat deze sector nog altijd 20% van onze economie vertegenwoordigt.

Voorts stelt de heer Willemse een vraag over het weerstandsvermogen in relatie met de MRB-opcenten. Voorzitter, ik denk dat elke belastingbetaler in principe tegen lastenverzwaring is; dat is dus geen vreemd standpunt. Als de heer Willemse zich tegen verhoging van de opcenten uitsprekt, hoor ik graag van hem wat hij eraan denkt te gaan doen wanneer het weerstandsvermogen onder druk komt. Uiteindelijk moeten wij dan toch wat. Ergens tégen zijn is mooi, maar de vraag rijst dan wel waar men vóór is.

De heer Faasse, die ook over het weerstandsvermogen heeft gesproken, kan ik zeggen dat wij gelukkig de goede route hebben gekozen: eerst met elkaar bepalen wat wij in verband met dat vermogen belangrijk vinden. Dat hebben wij het vorige jaar gedaan en daaraan is een ratio gekoppeld die vervolgens als uitgangspunt geldt. Zo hebben wij het gedaan en dus moet er naar die ratio toe worden gerekend. Dat is dan geen kwestie van “dichtrekenen” maar handelen op grond van een gezamenlijk vastgesteld uitgangspunt.

Er zijn enkele opmerkingen gemaakt over overplanning en prioritering. Voorzitter, in de Zomernota hebben wij aangegeven wat er aan wensen ligt. Dat is breed en veel, meer dan wij op dit moment kunnen dragen, waarschijnlijk ook meer dan wij aan ruimte zien wanneer wij door de Najaarsnota heen kijken. Er moeten dus keuzes worden gemaakt, en daarvoor komen wij bij de Staten terug.

De heer Van Haperen heeft met betrekking tot het onderwerp samenwerking een deugdelijke analyse verwoord. De reactie van het college hierop is dat in die analyse belangrijke uitgangspunten voor samenwerking zijn

aangegeven. Het zijn zaken waarmee wij aan de slag willen en waarvoor geldt dat er een relatie is met de genoemde overlegstructuren. Echter, lastig is dat die niet allemaal over dezelfde kam kunnen worden geschoren. Sommige structuren leiden tot besluitvorming, andere hebben alleen maar met overleg te maken. De constatering dat het bij deze structuren vaak gaat om de drie O's, overheid, onderwijs en ondernemers, heeft bij het college geleid tot de vraag of die structuren niet meer bij elkaar kunnen worden gebracht. Wij zijn bezig met het denken over een Economic Board voor de uitvoering van economische plannen –het Rijk heeft de wens geuit dat regio's hiermee aan de slag gaan-- en zien daarin een mooie aanleiding om al die structuren eens onder de loep te leggen. Eigenlijk moeten er minimaal twee, drie worden afgeschafte voordat er weer voor een nieuwe opzet wordt gekozen. Dat besef is er, maar het moet zorgvuldig worden gedaan. Plotseling roepen dat het anders moet, is heel makkelijk maar ervoor zorgen dat iedereen daar ook achter staat, is veel belangrijker. Met dat proces zijn wij nu doende: draagvlak tot stand brengen voor het anders, simpeler organiseren van overlegstructuren. Nog voor het einde van dit jaar hopen wij met resultaten te komen en die met de Staten te delen.

De heer Van Dijk meent, sprekend over risicomangement, dat de buffer, de algemene reserve, te laag is. Voorzitter. Het college heeft wat dit betreft precies gehandeld conform de afspraken die het vorige jaar unaniem zijn gemaakt. Daar past de buffer binnen. Verder heb ik al aangegeven hoe het met de uitsplitsing van de reserves zit. Mijns inziens wordt er juist heel zorgvuldig gehandeld om ervoor te zorgen dat het klopt. Sterker nog, als men ervoor zou kiezen de risicobuffer te verhogen, zou men op een hoger ratiogetal uitkomen en dan zou ook moeten worden aangegeven hoe er op grond daarvan moet worden gehandeld. Dat vind ik nog best lastig, voorzitter, want dan moeten er zaken in de begroting worden geschrapt. Ik daag dan de heer Van Dijk uit om aan te geven wat er niet meer hoeft te worden gedaan. Ik denk dat er nu sprake is van een goede buffer waarmee datgene wat er nu aankomt, kan worden gedragen. Bovendien wordt het beeld als gevolg van het met betrekking tot Perkpolder te nemen besluit nog wat positiever.

Voorts heeft de heer Van Dijk een bepaalde mening over de garantstellingen. Voorzitter, op blz. 165 en 166 van de jaarrekening vindt hij een overzicht van alle garantstellingen, waaronder een enorm grote, namelijk die ten aanzien van ZSP enz., ter grootte van 565 miljoen. De rest kan worden beschouwd als “peanuts”. Het zijn kleintjes die allemaal hun eigen lage profiel en hun eigen afloop hebben. De garantstelling met betrekking tot ZSP komt voort uit de desbetreffende

CONCEPT

gemeenschappelijke regeling. Dat risico hebben wij altijd al gehad.

Het opvangen van laagconjunctuur is een economische vraagstuk dat van landelijke betekenis is. Het is een kwestie waarvoor de regering, hopelijk snel een nieuw kabinet, verantwoordelijkheid kan nemen. Het is de regering die ervoor moet zorgen dat er beleidsmaatregelen komen waarmee de economie blijvend kan worden gestimuleerd, hetgeen te maken heeft met fiscale aspecten, investeringen enz. Daarvan moet natuurlijk een klein stukje worden doorvertaald in onze begrotingen. Als de overheid meer investeert, krijgen wij ook meer investeringsruimte. Overigens, het is natuurlijk ook een markt vraagstuk, het heeft te maken met inflatie en allerlei andere zaken. Als wij in de Zeeuwse economie moeten blijven investeren, dienen wij daarvoor ook de ruimte te hebben. Het helpt dan als er 25 miljoen voor projecten komt, en het helpt ook als wij onze eigen investeringsagenda daaraan kunnen koppelen. Dat is wat wij doen en wat wij blijven doen.

De heer Veraart vraagt zich af wat van de commissie-Samsom kan worden verwacht. Voorzitter, deze week hebben wij de eerste contacten gehad. De dossiers zijn overhandigd en er wordt geanalyseerd. Er zal ten aanzien van een aantal zaken veel verdieping plaatsvinden. En vervolgens moeten de ontwikkelingen worden afgewacht. Voorspellingen kunnen niet worden gedaan, maar het is een goede zaak dat er nu door het Rijk serieus wordt meegekeken. Als gevolg daarvan voelt men zich verbonden. Je doet zoiets niet om vervolgens te zeggen: je krijgt de zaak weer helemaal terug. Uiteindelijk is het aan het kabinet om te handelen, en wij hebben zo onze lijnen om dat te bewerkstelligen.

Wat de door de heer Veraart ingediende motie betreft kan ik zeggen dat juist deze week, toeval of niet, een subsidie van 25.000 euro is toegekend voor de in de motie bedoelde ontwikkeling. In feite kan worden gesteld dat wij al voortdurend bezig zijn om deze motie uit te voeren. Ook het vorige jaar is er wat dit betreft een stap gezet met een ontwikkeling en een subsidie. Volgens mij moet nu eerst worden bekeken wat er op dit terrein is, zonder daar meteen allerlei consequenties aan te verbinden.

En dan de fractie van de SP, voorzitter... Mevrouw Van Unen zou het heel mooi vinden wanneer ik eens zou toegeven dat het nodig zou zijn om de door haar bedoelde voorziening te treffen. Welnu, ik geef met alle plezier allerlei dingen toe. Ik ben de laatste om steeds geharnast te opereren, maar het moet natuurlijk wel kloppen en het verhaal van mevrouw Van Unen klopt niet. Dan is het lastig toegeven. Een voorziening is gebonden aan wettelijke kaders. Wij kunnen niet zomaar zeggen: wij gaan eens een voorziening

vormen. Dat is de algemene reserve, voorzitter; die kun je vormen zo groot als je maar wil. Als je meent dat grote risico's moeten worden opgevangen, kun je zeggen: wij maken de algemene reserve honderd miljoen. Nogmaals, een voorziening is gekoppeld aan specifieke wetgeving, aan de hand waarvan de accountant toetst. De voorziening voor Thermphos, zoals bepleit door mevrouw Van Unen, zou de algemene reserve kunnen zijn.

Voorzitter. De voorziening-Thermphos die het college bedoelt, is gebaseerd op het feit dat wij nu exact weten wat wij moeten doen, namelijk datgene wat hoort bij de eerste fase van het passief veiligstellen van het terrein. Daar hoort een bepaald bedrag bij. Je weet dat dat 14 miljoen is en je moet er dan ook voor zorgen dat dat bedrag op tafel komt. Welnu, 10 miljoen is er nog bij VCB en dus moet de resterende 4 miljoen worden "voorzien". Zo werkt een voorziening. Het is dus geen kwestie van: het is onveilig en zet dus nog maar 20 miljoen apart. Zo kan het niet en zo wordt het ook niet door de accountant geaccepteerd. Vandaar dat er nu wel een voorziening is, zoals door mij aangegeven, en er –toen mevrouw Van Unen daar veel eerder om vroeg-- in feite sprake was van een onzinnige vraag.

Mevrouw **Van Unen** (SP). Het principe van wat ik hierover heb gezegd, is: als je hiervoor geld opzij zet, kan je het niet voor andere zaken uitgeven. Je weet dat die uitgaven op je afkomen.

De heer **De Bat** (GS). Daarmee wijst u opnieuw op de functie van de algemene reserve. In die zin ben ik het met u eens.

Voorzitter. Mevrouw Van Unen had het voorts over het toevoegen van geld voor "natuur" aan de Investeringsagenda. Gelukkig had de heer Temmink het wel goed gelezen en goed begrepen. Het is zoals hij het heeft aangegeven: precies andersom. Wij voegen "natuur" toe als onderdeel van de Investeringsagenda. Met behulp van die agenda gaan wij nu ook natuurdoelstellingen realiseren.

Voorts meent mevrouw Van Unen dat het college vragen van haar fractie niet serieus beantwoordt. Voorzitter. Het college neemt te allen tijde elke vraag serieus en beantwoordt elke vraag serieus. Als mevrouw Van Unen mij een vraag kan melden die door mij niet serieus zou zijn beantwoord, hoor ik het graag. Dat is iets anders dan een algemene opmerking, in de zin van: we voelen ons niet serieus genomen. Mevrouw Van Unen is het zelfs "beu", maar zij krijgt gewoon het antwoord waar zij recht op heeft; dat is geen enkel probleem, geen punt van discussie.

Mevrouw **Van Unen** (SP). Voorzitter. Mijn fractie zal ervoor zorgen dat alle vragen die beantwoord

zijn op de door mij bedoelde wijze, bij deze gedeputeerde terechtkomen.

De heer **De Bat** (GS). Dat wordt dan een kort lijstje...

Mevrouw **Van Unen** (SP). Dat zullen we dan nog wel zien.

De heer **De Bat** (GS). Voorzitter. Door de heer Temmink is gevraagd om een visie op de interne controle. Dat heb ik al toegezegd, namelijk bij de behandeling van de begroting. Ik denk dat deze visie binnen een maand intern beschikbaar komt, waarna zij aan de Staten zal worden voorgelegd.

Met de opmerkingen, door de CU-fractie gemaakt over ontmoetingen met mensen, ben ik het volstrekt eens. Misschien is dit een van de redenen waarom wij morgen de open dag organiseren, waarmee aan mensen wordt gevraagd om hier te komen kijken naar de projecten waarmee wij bezig zijn. Het is een manier om te voorkomen dat de indruk bestaat dat dingen alleen maar vanachter de tekentafel worden gedaan. Wij maken duidelijk dat wij altijd in gesprek zijn en mensen ontmoeten om vervolgens nieuwe stappen te zetten.

De heer Verburg heeft gepleit voor de Starterscampus. Voorzitter, ik denk dat wij op dat terrein al heel veel doen. Dat het nog beter kan worden gestroomlijnd en er nog meer stappen kunnen worden gezet, daarmee ben ik het eens. Echter, wij hebben onlangs onderzoek laten doen door K+V naar de innovatiefinancieringsbehoefte in Zeeland. Gegevens hierover hadden wij nodig in verband met de onderbouwing in het kader van Balkenende. Een afgeleide vraag bij dit onderzoek was: hoe meent u dat u, als ondernemer, in Zeeland wordt geholpen waar het gaat om startersfaciliteiten? Welnu, daarop werd hartstikke positief geantwoord. Ondernemers schatten wat dit betreft Impuls heel positief in. Zij zien Impuls als de "one stop-go" voor startende ondernemers en zij zien dat er herhaaldelijk bijeenkomsten worden georganiseerd voor starters, breed door de provincie heen. Er zijn steeds meer ondernemersclubs zelf die in dit gat springen. Er zijn zelfs weer Startersdagen. De Kamer van Koophandel had dit laten gaan, maar dit wordt nu opnieuw georganiseerd door ondernemende partijen die samenwerking zoeken. Ook zijn er ZZP-events.

Wanneer dit alles bij elkaar wordt genomen, moet de conclusie zijn dat er voor starters eerder te veel dan te weinig wordt gedaan. Misschien ontstaat hierdoor een bos waardoor men de bomen niet meer ziet. Ik zou zeggen, voorzitter: laten wij met partijen rond de tafel gaan zitten om na te gaan hoe zaken kunnen worden gebundeld, zodat er een

duidelijke lijn ontstaat. "Starterscampus" klinkt mooi, maar het is weer een campus... Het wordt een beetje afgezaagd. Straks hebben wij zes campussen, en dan? Nogmaals, wij hebben stappen gezet. De frontfunctie van Impuls wordt gezien en de Kenniswerf wordt op de juiste manier beleefd, maar het kan breder, met name in Zeeuws-Vlaanderen. Dat weten we; er was wat dat betreft in de onderzoeksresultaten een verschil te zien.

De heer **Verburg** (CU). Er wordt inderdaad veel gedaan, voorzitter, misschien wel te veel. Echter, waar het gaat om de effectiviteit ervan heb ik grote twijfels. Ik ben benieuwd naar het rapport van K+V en vraag de gedeputeerde of hij bereid is om daarover met mijn fractie in gesprek te gaan. Zelf hebben wij in de provincie gesprekken gevoerd en op grond daarvan menen wij dat er veel te bereiken valt met weinig middelen, misschien wel minder middelen dan nu worden ingezet. Inderdaad, Zeeuws-Vlaanderen is wat dit betreft een witte vlek. Daar wordt met vrijwilligers gewerkt en is het een probleem om deze zaak overeind te houden.

De heer **De Bat** (GS). Voorzitter, wij gaan graag met iedereen in gesprek; dat is dus geen probleem.

De **voorzitter**. Dames en heren. Veiligheid is een breed begrip. Het gaat daarbij om sociale veiligheid, openbare orde, hetgeen te maken heeft met het niveau van de gemeente en de burgemeester. Daarnaast is de provincie aan zet waar het gaat om verkeersveiligheid, fysieke veiligheid, de RUD, toezicht en handhaving. Voorts dien ik, in mijn rol als rijksorgaan, toezicht te houden op de Veiligheidsregio. In deze rol volg ik, namens de minister, nauwgezet de verbeteracties die de Veiligheidsregio in gang heeft gezet.

Voor ons, als provincie, is ook de veiligheid in het kader van ondermijning en integriteit van groot belang. Zoals men weet heeft het college eind 2016 de Staten geïnformeerd over de verschillende activiteiten op dit terrein. Ik denk hierbij aan het RISC, de taskforce, de extra inspanningen bij Bibob-toetsingen enz. Recent hebben wij een quick scan ontvangen van het RISC, waarmee de kwetsbaarheden van de provincie nader zijn onderzocht. Binnenkort worden deze resultaten door het college besproken. Ik zeg toe dat de scan daarna ook met de Staten wordt besproken. Dan zullen ook de laatste bevindingen van het RISC en de gegevens inzake de Bibob-toetsingen met de Staten worden gedeeld. Ik verwacht dat deze bespreking nog deze zomer zal kunnen plaatsvinden. Het gaat om bewustzijn, om handelingen van onze ambtenaren, van ons als bestuur en van u. Daarom is het goed om deze zaken breed met elkaar te bespreken.

CONCEPT

De heer **Van de Velde** (SGP). Is het mogelijk om de discussie over de genoemde quick scan wat breder te trekken, ook gelet op de werkzaamheden van de politie, het rapport van de commissarissen enz.?

De **voorzitter**. Het kan allemaal, maar er moet wel onderscheid worden gemaakt tussen datgene wat de commissarissen doen in hun rol als rijksorgaan en overige werkzaamheden. Het is niets geheimzinnigs; het bedoelde rapport heb ik bij de beantwoording van vragen van de PVV-fractie beschikbaar gesteld. Dat stuk kan bij de discussie worden betrokken. Daarnaast is het goed om te kijken naar datgene wat wij als provincie doen en meer kunnen doen om preventief tegen georganiseerde criminaliteit op te treden en te voorkomen dat er sprake is van ondermijning. Wij moeten krachtig optreden en onze kwetsbaarheden verminderen. Dat is de essentie.

De heer **De Reu** (GS). Voorzitter. Door de CDA-fractie is gevraagd om meer ambitie waar het gaat om de energietransitie, meer dan nu in de Zomernota is aangegeven. Daar ben ik het mee eens, en ik verwijs naar onze brief van 21 juni waarin wordt geschetst hoe wij dit jaar tot een nieuwe Energie-agenda kunnen komen, zowel in Zeeland als in Nederland. Wij wachten natuurlijk op de ambities van het nieuwe kabinet, zodat die kunnen worden betrokken bij de genoemde agenda die wordt opgesteld met alle stakeholders, binnen en buiten Zeeland. De afgelopen weken hebben wij interessante gesprekken gehad over de wijze waarop moet worden omgegaan met de maatschappelijke opgaven, waaronder die met betrekking tot de energietransitie. Netwerksturing speelt daarbij een belangrijke rol.

Voorzitter. Natuurlijk kan Concert at Sea gemakkelijk op eigen benen staan, maar daarvoor is het provinciale geld ook niet bedoeld. Het wordt nu onder de noemer "Zichtbaar Zeeland" verleend en dat is niet zomaar een ander etiketje. Bij de 52.000 euro die hierbij in het geding is, zijn wij zelf als provincie meer gebaat dan het festival zelf. Immers, vier van de vijf bezoekers komen van buiten Zeeland en het levert voor de horeca een topweekend op. Zeeland wordt op de best mogelijke manier op de kaart gezet. Voor zo'n perfecte imagocampagne is het genoemde bedrag een schijntje. Voorzitter, ik geef nu weer wat is gesteld in het redactionele commentaar dat afgelopen maandag in de PZC stond.

De heer **Verburg** (CU). Voorzitter. Als die 52.000 euro niet wordt verstrekt, hebben wij dan niet eveneens een fantastisch Zeeland-evenement

waarbij vier van de vijf bezoekers zien hoe geweldig Zeeland is? Wat voegt het verstrekken van dit geld nu toe?

De heer **De Reu** (GS). Het voegt toe dat wij daar, als provincie, nadrukkelijk zichtbaar zijn. Men kan wel zeggen dat dat vanzelf gaat, maar ten aanzien van tal van zaken –ik denk hierbij ook aan de steun aan startende ondernemers-- kan de vraag worden gesteld: als wij het niet zouden doen, hoe erg zou dat dan zijn? Dat is in feite een "what if-vraag" die meer in het algemeen kan worden gesteld. Hier zien wij dat met betrekking tot de opgave Zichtbaar Zeeland, Concert at Sea een belangrijke rol speelt. Welnu, daar dragen wij aan bij op verschillende manieren en dat kan men goed zien als men daar aanwezig is.

De heer **Verburg** (CU). Gaat het dan om vlaggen?

De heer **De Reu** (GS). Precies, logo's op de vuurtoren, overal de huisstijl van "Zeeland, land in zee". Men ziet het op het hele festivalterrein. Het is voor al die bezoekers van buiten Zeeland uitermate goed zichtbaar hoe Zeeland er voorstaat.

De heer **Dorst** (SGP). Voorzitter. Als je bij Intratuin een mooie potplant koopt en als op het etiket staat dat er al genoeg meststof in de aarde zit, dan zeggen mijn vrouw en ik: wij gaan daar niet nog eens een keer Pokon bijdoen; dat bewaren we voor een andere plant zodat wij twee planten hebben die het goed doen. Is er wel sprake van voldoende "goed koopmanschap" zodat er op die manier naar wordt gekeken?

De heer **De Reu** (GS). Voorzitter, in feite hebben wij nu een discussie over de maatschappelijke opgaven. Als je die bekijkt door de bril van de heren Dorst en Verburg –als je er niet aan meedoet, gebeurt het toch wel-- dan vind ik dat nogal gemakkelijk. Wij moeten de discussie over de opgave Zichtbaar Zeeland dan nog maar eens voeren. Wat nu naar voren wordt gebracht, geldt in wezen voor alle festivals. De redenering dat een festival dat niet op eigen benen kan staan, met financiële Pokon moet worden gesteund door de provincie, is een andere.

De heer **Verburg** (CU). Voorzitter. Op het moment dat de plant Concert at Sea al voldoende bemest is en floreert, zou ook ik zeggen: voeg elders iets toe en probeer op die manier als provincie het verschil te maken. Ongetwijfeld zijn er belangrijke initiatieven van burgers die de opzet daarvan zelf niet op voldoende wijze voor elkaar krijgen. In die situaties kan de provincie een fantastische rol spelen en wordt er met het ingezette geld echt iets

bereikt. Daar gaat het mijns inziens toch om bij het verstrekken van subsidies. Kennelijk verschillen wij hierover van mening.

De heer **De Reu** (GS). Daar lijkt het sterk op, voorzitter. Wij voeren het beleid uit zoals het bij de begrotingsbehandeling is vastgesteld. Ik doel nu op de opgave Zichtbaar Zeeland. Daar past dit in.

De heer **Bierens** (VVD). Voorzitter, zouden de fracties van SGP en CU wel voorstander zijn van deze subsidie wanneer het geld naar een ander concert zou gaan?

De heer **Dorst** (SGP). Daar willen wij best op een rustig moment over nadenken. Er zijn prachtige concerten. Voorzitter. Wij zijn voor zoveel mogelijk groei en bloei, en niet voor het overbemesten van een of twee planten. Of het dan gaat om concerten, zoals bedoeld door de heer Bierens... Prima, daar valt over na te denken, maar er zijn heel veel goede zaken te bedenken die wij in de benen kunnen helpen. Op die manier bereiken wij uiteindelijk meer. Ik kan mij niet voorstellen dat wij hier niet zouden streven naar maximalisatie.

De heer **Willemse** (50-Plus). Voorzitter. Het is niet onze bedoeling dat er beslist geen subsidie gaat naar Concert at Sea, maar als dat een commercieel festival is, kunnen die middelen beter worden ingezet ten behoeve van andere festivals die door bezuinigingen worden getroffen. Op die manier wordt Zeeland breder op de kaart gezet.

De heer **De Reu** (GS). Om te voorkomen dat ik in herhalingen vervall, laat ik het bij de constatering dat de discussie hierover weer "vol op het orgel" is.

De heer **Van de Velde** (SGP). "Orgel" is goed!

De heer **De Reu** (GS). Dat vermoedde ik al, en dan op hele noten...

Voorzitter. Voorts is er een opmerking gemaakt over ZB/Planbureau en de brief daarover die ooit is gestuurd. In reactie daarop verwijs ik naar de discussie die wij in de commissie hebben gehad op 16 juni, meer in het bijzonder naar aanbeveling nr. 4. Die wordt door het college overgenomen en heet: kennisoverleg creëren om kenniscirculatie tussen de belangrijkste kernpartners in Zeeland te bevorderen. Dat is de actie die wij overnemen en waarover wij de Staten op de hoogte zullen houden. Op die manier wordt duidelijk hoe dit zich ontwikkelt bij ZB/Planbureau.

De heer **Roeland** (SGP). In de bedoelde brief wordt aangegeven dat bij de evaluatie een relatie zal worden gelegd met de provinciale taak op dit

terrein, en de manier waarop de provincie haar eigen kennishuishouding wil organiseren. Ik verwacht dat het college hierop op korte termijn terugkomt en zal aangeven hoe hieraan uitvoering wordt gegeven. Dat is toch op een andere manier geformuleerd dan is vermeld in aanbeveling nr. 4.

De heer **De Reu** (GS). Neen, voorzitter. Ik wil wat dit betreft een nuancering aanbrengen. In de aanbeveling staat "de provincie" en niet "het provinciebestuur". Wij hebben het hierbij over de provincie als geheel, inclusief de kennispartners in heel Zeeland, zoals ook in het kader van de netwerksturing steeds meer zichtbaar wordt dat wij het niet alleen bepalen of er alleen over zouden gaan. Wij doen het samen met alle partners in het geheel van Zeeland. Ik onderstreep opnieuw dat het hier inderdaad om aanbeveling nr. 4 gaat.

De heer **Roeland** (SGP). Ik denk dat wij een woordenboek moeten gaan aanleggen... Wat betekent nu "provinciale taken" en wat betekent nu "provincie"? Ik vind dat de gedeputeerde nu met een heel creatieve uitleg komt, en ik ken hem als iemand die heel creatief is bij het geven van antwoorden, maar in de bedoelde brief gaat het om de eigen kennishuishouding van de provincie en dat is niet de kennishuishouding van gemeenten en andere partners.

De heer **De Reu** (GS). Ook ik denk dat het hierbij gaat om een soort tekstexegese. Het is geen "creativiteit" aan mijn zijde; het gaat om datgene wat in het rapport is bedoeld. Wij hebben er ook op die manier met het bureau Kwink over gesproken. Wij zullen hier later op terug moeten komen.

Vervolgens richt ik mij op de conclusie van de D66-fractie met betrekking tot de geloofwaardigheid van de RUD die in het geding zou zijn. Voorzitter. Mooier had de heer Veraart deze conclusie niet kunnen introduceren dan met het beeld van de grasmaaierman. Die ziet de tornado niet, of hij denkt dat die wel een andere kant zal opgaan. Mijns inziens geldt hetzelfde voor deze conclusie over de geloofwaardigheid van de RUD. Om een vergelijking te maken: er is in de buurt iemand bezig met een barbecue en de heer Veraart denkt dat er een orkaan aankomt. Welnu, dat is volstrekt niet het geval.

Voorts zijn opmerkingen gemaakt over de Oostkerk, het casco en andere functies. Voorzitter, dat is precies wat nu aan de orde is bij de discussie over de financiering ten behoeve van deze kerk. Met de gemeente Middelburg en het kerkbestuur zijn wij volop bezig om na te gaan welk hergebruik kan worden gerealiseerd. Er moet een businesscase komen op grond waarvan wij ons positief kunnen opstellen en een bijdrage kunnen leveren. De financiële situatie laat dat op dit

CONCEPT

moment niet toe, maar hopelijk is dat in het najaar wel het geval.

Door de fractie van GroenLinks wordt nogmaals gevraagd om een onderzoek naar een Nieuwe Zeeuwse Energiemaatschappij. Voorzitter, ik vraag de heer Temmink om hierop terug te komen in zijn bijdrage aan de discussie die wij gaan voeren over de Energieagenda. Bij die gelegenheid zal ik de Staten ook nader informeren over de kwestie van de windmolens en ZSP. Wij moeten onze taakstelling in het kader van Wind op land nog realiseren.

Mevrouw **Schönknecht-Vermeulen** (GS). Voorzitter. Een vraag, gesteld over het Investeringsprogramma-natuur, is al door collega De Bat beantwoord maar ik voeg daaraan het volgende toe. Mevrouw Van Unen, laat mij in Nederland een provincie zien die al zoveel van haar natuuropgave heeft gerealiseerd als Zeeland. Die provincie is er niet, voorzitter; wij zijn de enige provincie die al 85% van het Natuurnetwerk heeft gerealiseerd. Juist door nu middelen aan de investeringspot te onttrekken, kunnen wij hiervoor nog meer middelen beschikbaar krijgen. Ik ben daar eigenlijk wel trots op en dus vind ik het jammer wanneer wordt gesteld dat er sprake is van een "ondergeschoven kindje". Dat is het absoluut niet.

Mevrouw Van Unen stelt voorts een vraag over het kappen van het bos bij Groot Eiland. Voorzitter. Het ging hierbij om een tijdelijk bos op landbouwgrond. Dat bos wordt gekapt, zonder herbepantingsplicht. Deze grond houdt formeel zijn agrarische bestemming. De grond was in het natuurplan aangegeven met de status natuur, maar op verzoek van Groot Eiland is een en ander weer omgevormd naar agrarische natuur, zodat er weer sprake kan zijn van agrarisch natuurbeheer. Overigens gaat het hierbij maar om een gedeelte van Groot Eiland; er zijn nog meer gedeeltes die wel onderdeel zijn van het Natuurnetwerk. Ik meen, voorzitter, dat deze kwestie keurig in overleg met alle partijen is aangepakt en opgelost.

Mevrouw **Van Unen** (SP). Mijn fractie stelt zeker niet, voorzitter, dat deze gedeputeerde op een slechte manier bezig is met natuur. Wat Groot Eiland betreft geeft zij aan dat geen nieuw bos hoeft te worden aangeplant. Met andere woorden: wij zijn nu 33 hectare bos kwijt, terwijl Groot Eiland wel wordt meegerekend in het kader van de opgave voor de provincie.

Mevrouw **Schönknecht-Vermeulen** (GS). Neen, voorzitter; dit gedeelte is niet toegevoegd aan het Natuurnetwerk. In het verleden was er sprake van de mogelijkheid om voor 25 jaar een bos aan te planten terwijl men vooraf wist dat de status niet

zou veranderen: het was en bleef landbouwgrond. Het is dus niet juist om te veronderstellen dat nu het Natuurnetwerk moet worden "afgeroomd" met 33 hectare. Er zal nu sprake zijn van agrarisch natuurbeheer zodat verschillende vormen van beleid kunnen worden uitgevoerd, met andere subsidiestromen. In die zin blijft het natuur.

Door de CDA-fractie is aandacht gevraagd voor de lobby in Europa. Het bedrag van 60 miljoen voor agrarisch natuurbeheer gaat voor een groot gedeelte naar de weidevogelprovincies. Deze week is bekend geworden dat 20 miljoen extra beschikbaar komt en onze inzet komt neer op: het kan toch niet zo zijn dat dat geld wederom alleen naar de weidevogels gaat; ook de akkervogels moeten aan bod komen. Verder richten wij ons, wat Europa betreft, op het nieuwe GLD. De bedoeling is dat wij wat dat betreft aan de voorkant onze invloed kunnen uitoefenen. De huidige regelingen gelden voor zes jaar maar ze worden niet steeds ter discussie gesteld.

Overigens, voorzitter, doen wij wel meer met Europa. Wij hebben heel veel programma's die te maken hebben met natuur en agrarisch natuurbeheer die door Europa worden gesubsidieerd. Ik denk hierbij aan het Partridge-project in Burghsluis, het project Groot Saeftinghe, de Waterhouderij, de aardappelveredeling enz. Wij hebben een tiental projecten in het kader waarvan wij proberen om cofinanciering met Europa tot stand te brengen. Dat lukt niet altijd, maar op verschillende onderdelen zijn wij succesvol. De verdeelsleutels liggen vast. Daarvoor zijn ooit de commissies-Jansen-1 en -2 in het leven geroepen. Deze sleutels kunnen niet steeds ter discussie worden gesteld. Als er extra middelen komen, worden ze vaak op deze wijze verdeeld. Soms is het net wat meer voor agrarisch natuurbeheer, soms net wat meer voor de natte natuur.

Door de VVD-fractie is gevraagd hoe het zit met de efficiëntere samenwerking met partijen. Voorzitter, op dit punt gebeurt er heel wat. Wij hebben op het terrein van de collectieven een grote slag geslagen met betrekking tot het agrarisch en het particulier natuurbeheer. Moesten wij in het verleden nog meer dan 200 contracten afsluiten, nu wordt er een enkel contract afgesloten met Poldernatuur en twee contracten met de particuliere club. Als gevolg hiervan hebben wij minder uitvoerings- en certificeringskosten.

Voorts verkeren wij met betrekking tot het beheer van de verschillende terreinen –men denke aan Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten en Het Zeeuwse Landschap-- in de luxe situatie dat de gronden al behoorlijk aaneengesloten waren. Zo heeft Natuurmonumenten geen grond in Zeeuws-Vlaanderen en Het Zeeuwse Landschap geen grond in Schouwen. Waar efficiëntie kan worden bereikt, is dat ook in het eigen belang van de clubs.

Immers, wij vergoeden aan de hand van 75% van de oppervlakte, overeenkomstig een landelijke regeling. Met die vergoeding moeten ook overheadkosten worden gedekt.

Met betrekking tot de vijf organisaties die van ons middelen krijgen voor educatie, voorlichting, informatie en promotie, meld ik nog dat die middelen zijn gebundeld. Het gaat om zo'n 375.000 euro. Per 1 januari 2018 wordt hiervoor een samen gedragen programma uitgevoerd. De bedoeling is om hiervoor een enkele club op te richten die de evenementen op elkaar afstemt en ook voorlichting en promotie verzorgt. Wij hebben de clubs laten weten dat dit element van hun subsidies per 1 januari 2018 wordt onttrokken.

Door de heer Willemse is aandacht gevraagd voor de Provinciale impuls wonen. Hij maakt zich zorgen over het onttrekken van sociale huurwoningen. Voorzitter. Sociale huurwoningen die niet geschikt, niet toekomstbestendig zijn, vormen in Zeeland een groot probleem. Hierover worden door gemeenten afspraken gemaakt met de woningcorporaties; de provincie speelt daar geen rol bij. Wat uit de markt is genomen, dat zijn echt geen mooie, luxe woningen. Het zijn woningen die men in feite niet meer zou moeten aanbieden. Ik denk dan ook dat het juist goed is dat de corporaties in de gelegenheid worden gesteld om hun product aan te passen aan de eisen van deze tijd.

De heer **Willemse** (50-Plus). Het is mooi dat die woningen worden aangepakt, maar het arsenaal wordt nu met 300 woningen teruggebracht. Er is op een gegeven moment sprake van een belangrijk tekort. Daarop richten zich mijn zorgen.

Mevrouw **Schönknecht-Vermeulen** (GS). Ik heb het niet nagerekend, maar als u het zo stelt, geloof ik het direct. Ik stel daar tegenover dat er ook nieuw wordt gebouwd. Het is niet juist om aan te nemen dat er bij de corporaties niets meer gebeurt. Echter, daar gaan wij niet over, maar de gemeenten. Hierbij is geen subsidie van de provincie betrokken. Ook de productie van de corporaties moet worden meegeteld, wil men een zuiver beeld schetsen. Ik voeg hieraan toe dat particuliere subsidieaanvragen, overeenkomstig de puntentoekenning in het kader van de PIW, altijd het eerst aan bod komen. Als een particulier met een aanvraag komt, heeft dat onze voorkeur maar het moet natuurlijk kloppen; het moet bijdragen aan het realiseren van de doelen die wij ons hebben gesteld. Er vindt na iedere ronde een evaluatie plaats en soms geeft dit aanleiding voor een aanpassing van het puntensysteem. In mijn beleving, voorzitter, worden er heel mooie dingen gedaan met de Provinciale impuls wonen.

Door de fractie van Zeeland Lokaal is aandacht gevraagd voor Zeeland-fietsprovincie en schuilplekken. Voorzitter. Wij zijn hierover in overleg met gemeenten en hebben bij bijvoorbeeld Sluis, Reimerswaal, Kapelle en Terneuzen de bereidheid gevonden om na te gaan hoe wij het fietsnetwerk wat beter kunnen uitrusten met voorzieningen, zoals oplaadpunten en rustpunten. Daarvoor is een heel mooi concept ontwikkeld. Ik hoop dat dit in het vierde kwartaal van 2017 en het begin van 2018 echt zichtbaar wordt in het landschap. Bovendien kunnen degenen die bij zo'n route zitten, zich op de een of andere manier als bijvoorbeeld fietscafé aandienen. Deze week was ik op Tholen en trof daar drie fietscafés aan langs het routenetwerk. Ik constateer dat er veel ondernemers zijn die zich hier graag bij aansluiten.

De heer **Bierens** (VVD). Voorzitter. Wat het natuurbeheer betreft heeft de gedeputeerde de onderdelen vermeld waar al sprake is van voldoende samenwerking. De vraag rijst of er ook stappen zijn of worden gezet met betrekking tot het uitvoerend natuurbeheer in het veld. Wat dat betreft heeft men toch nog te maken met verschillende organisaties. Men kan zich voorstellen dat hier nog winst te behalen valt.

Mevrouw **Schönknecht-Vermeulen** (GS). Daarna is ook op het landelijke niveau gekeken, maar voor onze provincie is van belang dat nu met drie instellingen contracten worden gesloten en dat daarbij 75% van de kosten wordt vergoed. Ik spreek in dat verband altijd over "lengte maal breedte maal diepte". Het is nauwkeurig vastgesteld: dit natuurtype kost zoveel, zoveel recreatietoeslag enz. Het zijn allemaal harde gegevens die landelijk zijn bepaald. Daarvan vergoeden wij 75%. Wij sluiten de contracten voor zes jaar af. De winst zit 'm vooral in het agrarisch natuurbeheer en het particuliere natuurbeheer, en wat dat betreft sluiten wij nog maar drie contracten af. De conclusie kan zijn dat er al grote stappen zijn gezet.

De heer **Van der Maas** (GS). Voorzitter. Zojuist stelden twee kinderen die hier een rondleiding kregen, mij een vraag: hoeveel spreektijd krijgt een gedeputeerde? Ik gaf als antwoord: dat is onbepaald. Dat biedt perspectief, voorzitter...

De **voorzitter**. Het is maar goed dat u niet meer in het onderwijs werkzaam bent...

De heer **Van der Maas** (GS). Voorzitter. Door de VVD-fractie is aandacht gevraagd voor de wegcategorisering. Nog niet zo lang geleden is, samen met alle andere wegbeheerders, een plan

CONCEPT

vastgesteld. Inderdaad werden wij verrast door een plan van het waterschap in verband met de 80km-wegen; sommige wegen zouden 60km-wegen worden. De bedoeling is dat wij, samen met andere wegbeheerders, zogenaamde gebiedsprofielen maken. Gesteld is dat datgene wat hier enige tijd geleden is vastgesteld, niet per definitie een blauwdruk behoeft te zijn. Men kan er beargumenteerd van afwijken. Een bepaalde weg kan men 80km-weg laten in plaats van 60km-weg, maar dat moet dan wel gezamenlijk worden bekeken. Daarover moeten afspraken worden gemaakt en dat is in dit geval onvoldoende gebeurd. Daarom hebben wij gesteld dat hierover nader moet worden gesproken, hetgeen binnenkort zal gebeuren. Per gebied moeten wij met elkaar tot goede afspraken komen.

Voorts is door de SGP-fractie gevraagd naar de voortgang met betrekking tot de Leefbaarheidsagenda, behorend bij Aantrekkelijk Zeeland. Voorzitter. In 2016 zijn er mooie initiatieven geweest maar hadden wij eigenlijk nog meer willen doen. In 2017 hebben wij een aantal subsidies kunnen verstrekken en zullen wij andere initiatieven ondersteunen. Binnenkort zullen de Staten hierover worden geïnformeerd en bij die gelegenheid zal ook de voortgang worden aangegeven met betrekking tot Aantrekkelijk Zeeland. Een kwartiermaker is er druk mee doende en wij zullen na de zomer in een zicht op beleid-bijeenkomst de Staten informeren.

Ook is ingegaan op beheer en onderhoud van wegen. Voorzitter. Ik spreek in dit verband over "assetmanagement". Dit proces loopt, het loopt al langer. Wij hopen op 26 september hierover een zicht op beleid-bijeenkomst te hebben, waarin de Staten worden geïnformeerd over de stappen die wij wat dit betreft zetten. De CDA-fractie heeft in dit verband gesproken over een Deltaplan. Voorzitter, als dat hetzelfde is als datgene wat wij willen doen met assetmanagement –alles in de sectoren nat en droog goed in kaart brengen voor de periode vanaf 2020-- kan ik instemmen met datgene wat men van mij vraagt. Tot en met 2019 houden wij R aan als onderhoudsniveau, dus beheer en onderhoud op basis van R. Er is voldoende geld om het zo te kunnen doen. Dat is niet het geval in de periode vanaf 2020, maar daarover gaan wij met de Staten in gesprek zodat wij gezamenlijk tot keuzes kunnen komen.

De heer **Dorst** (SGP). Voorzitter, meer expliciet hebben wij het college gevraagd om in de Najaarsnota aan te geven hoe vorm kan worden gegeven aan het onderhoudsplan dat ook door de CDA-fractie is bedoeld. Hoe kunnen beheer en onderhoud op peil worden gehouden, ook na 2019?

De heer **Van der Maas** (GS). Nogmaals, tot en met 2019 zitten wij op R en zijn er genoeg middelen voor R. Wij hebben het vooral over de periode na de huidige zittingsperiode. Staten en college zullen gezamenlijk dit proces moeten ingaan, maar een opzet hiervoor is niet gereed bij de behandeling van de Najaarsnota en de begroting voor 2018, hetgeen al in de stukken is vermeld. Volgens mij is dat ook niet nodig. Deze kwestie wordt betrokken bij de begroting voor 2019.

Jongeren binden aan Zeeland; hoe doen wij dat? Voorzitter, er zijn verschillende initiatieven die verband houden met Campus Zeeland. Het is de bedoeling dat ondernemende bètastudenten deze kant opkomen om hier hun studie te volgen. Je hoopt natuurlijk dat je jongeren niet alleen met opleidingen kunt binden, maar ook met perspectief op werk.

Door de fractie van 50-Plus zijn zorgen geuit met betrekking tot de mobiliteit. Voorzitter, hierover is al vaak gediscussieerd. Als ik zie wat er naar voren is gekomen uit de evaluatie die met de Staten is gedeeld, is mijn conclusie dat wij niet ontevreden mogen zijn. Sterker nog, wij mogen tevreden zijn. Inderdaad is het OV vraaggestuurd, maar het gaat niet aan om OV aan te bieden als er geen vraag is. Een extern onderzoek waarbij de reizigers zelf betrokken zijn geweest, laat zien dat aan het OV met een mooie 7,4 wordt beoordeeld. Vergelijken wij dit met andere regio's, dan blijkt dat wij het hier goed doen. Ik zou zeggen: wij moeten ook de zaken zien die wél goed gaan, en dat geldt ook voor het OV. Niet te sterk moet worden benadrukt dat dit glas half leeg is; volgens mij is het glas meer dan half vol. Vraagt men mij of wij er wat dit betreft al zijn, dan is het antwoord: nee. Inderdaad, waar het gaat om buurtbus en haltetaxi zijn er nog verbeterpunten. Ik hoop daarmee voortvarend aan de slag te blijven. De dingen die goed gaan, proberen wij op orde te houden; de dingen die verbetering behoeven, pakken wij op.

Voorts is een opmerking gemaakt over de aansluiting Tractaatweg richting Zelzate. Voorzitter. De provincie Zeeland legt de Tractaatweg aan –dat gaan wij keurig doen-- en daarnaast zijn er gesprekken tussen de rijksoverheid van Nederland en die van België om na te gaan hoe die aansluiting er precies uit moet gaan zien, en op welke termijn zij kan worden gerealiseerd.

Gesproken is over het omleiden van het goederenvervoer per spoor, om Goes heen, ook in verband met gevaarlijke stoffen, overlast en veiligheidsaspecten. Voorzitter, ik denk dat dit een wel erg grote ambitie zou zijn. Ik verwacht dat dit vervoer nog wel enige tijd door Goes heen zal gaan, maar de inzet is dat dit zo veilig mogelijk gebeurt, met zo min mogelijk overlast. Daarom wordt er gewerkt aan een nieuwe spoorwissel waardoor er sprake zal zijn van minder

geluidsoverlast. Ook worden schermen aangebracht. Wat de veiligheid van het vervoer over het spoor betreft gelden landelijke regels.

Hoe is het gesteld met de toegankelijkheid van het OV, bijvoorbeeld bij bushaltes? Voorzitter, nog voor de zomervakantie zal aan de Staten een stuk hierover worden voorgelegd; het is bijna klaar. De volgende week wordt het behandeld door het college. In dit stuk wordt de stand van zaken aangegeven met betrekking tot trein- en busstations, haltes enz. Als men een verslag verlangt van de dag waarop ik in januari "gehandicapt" van het OV gebruik heb gemaakt, wil ik dat met alle plezier beschikbaar stellen. Ik vond het een beetje "te" om hierop tijdens een commissievergadering in te gaan, maar er is een verslag gemaakt.

Door de PvdA-fractie is gesproken over het grensoverschrijdende OV, niet alleen met Vlaanderen maar ook met Brabant en Zuid-Holland. Voorzitter, er komen bij ons weinig klachten binnen als zouden zich wat dat betreft knelpunten voordoen. Natuurlijk blijven verbeteringen altijd mogelijk, maar ik heb de indruk dat dit wel meevalt en dat wij deze verbindingen aardig op orde hebben. Als men andere signalen heeft, houd ik mij aanbevolen om daarvan kennis te nemen.

De heer **Van Hertum** (PvdA). Vanaf Hulst rijdt een bus naar Breda, lijn 19. Dat is een belangrijke vervoersmogelijkheid voor studenten. In de media is de vraag gesteld of deze bus nog wel blijft rijden, of niet. Een andere verbinding is die tussen Terneuzen en Gent, waarbij mensen steeds moeten overstappen. Verder is er onzekerheid met betrekking tot de verbinding tussen Breskens en Brugge. Het vervoer tussen Goes en Middelharnis en dat van Sint Annaland naar Bergen op Zoom kan veel sneller. Voorzitter, het zijn enkele voorbeelden van situaties waarnaar ons inziens moet worden gekeken. Ze moeten goed worden geanalyseerd.

De heer **Van der Maas** (GS). Daar kan ik niets tegen hebben, voorzitter. Laten wij die foto maar maken. Hoe ziet het er uit en zijn er inderdaad knelpunten? Nogmaals, ik denk dat het wel meevalt, maar het is prima om dit nog wat beter in kaart te brengen. Die gegevens moeten beschikbaar zijn; het is een kwestie van bij elkaar brengen.

De heer **Van Hertum** (PvdA). Voorzitter, mogen wij dit als een toezegging beschouwen?

De heer **Van der Maas** (GS). Inderdaad.

Voorzitter, waar door de PvdA-fractie is gesproken over overlegstructuren –college De Bat

is daar al op ingegaan- moet mijns inziens niet worden vergeten dat wij in een traject van spiegeling zitten. Wij hebben de bijeenkomst inzake de netwerksturing gehad en er wordt binnen de organisatie opgavegericht gewerkt. Heel veel dingen gaan wij doen of doen wij al in lijn met datgene wat de PvdA-fractie hierover heeft opgemerkt.

Ook de D66-fractie is hierop ingegaan. Zij stelt: maak het verschil, maak het groter en zorg voor meer bestuurskracht. Voorzitter. Ook in reactie hierop wijs ik erop dat er al veel zaken lopen en die moeten ergens toe gaan leiden. Inderdaad moet er meer slagkracht gaan ontstaan; dat is in elk geval de inzet van dit college. Niet voor niets wordt er gesproken over het bundelen van krachten. Intern dienen wij de zaken goed op orde te hebben en moet er opgavegericht worden gewerkt, vooral ook samen met partners buiten het provinciehuis.

De heer **Van Haperen** (PvdA). Wij hebben gevraagd wat het college de komende twee jaar hieraan gaat doen. Wat mogen wij op dit punt nog verwachten? Mogen wij ervan uitgaan dat in het stuk, dat voor de tweede helft van dit jaar is aangekondigd, een soort programma voor samenwerking is opgenomen, gericht op de komende twee jaar?

De heer **Van der Maas** (GS). In elk geval zal dit een onderdeel zijn bij het opleveren van de resultaten van de spiegeling. Inderdaad moet daarbij een antwoord worden gegeven op de vraag: hoe ervaren wij dit en hoe kan het beter? Ik denk, voorzitter, dat via dat rapport de fractie van de PvdA op haar wenken zal worden bediend. Daarnaast verwijs ik naar de gesprekken die zijn en worden gevoerd over de netwerksturing.

In antwoord op de vraag over de voortgang met betrekking tot Campus Zeeland kan ik zeggen dat wij fase 1 kunnen realiseren omdat daarvoor 7 miljoen is geoordeeld in het kader van programma-Balkenende. Binnenkort zal aan de provincie het verzoek worden voorgelegd om hieraan 5 miljoen toe te voegen. Dat voorstel wordt nu uitgewerkt. De bedoeling is dat een onderzoekscentrum wordt gerealiseerd. Daarnaast is in feite al met fase 2 gestart. De UCR en de Hogeschool Zeeland trekken hier aan; dat zijn de leidende partijen. Immers, in het beoogde centrum moeten programma's gaan draaien en dat betekent dat men topwetenschappers moet aantrekken voor de sectoren water, energie en proces- en biobased-industrie. Als die programma's er zijn, zullen studenten gaan aanhaken en komt de groei in fase 2 tot stand die wij zo graag willen bereiken. In de Zomernota is aangegeven dat er op afzienbare termijn een voorstel komt in verband met fase 1.

CONCEPT

Voorzitter, ik meen dat de motie over elektrisch laden, nr. 2, heel mooi kan worden betrokken bij de opgave inzake de energietransitie die in de komende periode veel aandacht zal krijgen.

Door de fractie van de SP is een opmerking gemaakt over bezochte zwemlocaties. Voorzitter. Bij de beantwoording van de technische vragen is mijns inziens terecht vermeld dat wat dit betreft de doelstelling is gehaald. Mevrouw Van Unen, als je gemiddeld 94% hebt gecontroleerd –100% open water en 91% zwembaden-- moet de conclusie zijn dat die doelstelling gewoon is gehaald en dat daarvoor de RUD een dik compliment kan worden gegeven. Ze hebben dit goed gedaan en ik vind het dan ook vervelend hoe u dit benoemde. Daarmee is een onjuist beeld geschetst, ook in de richting van de mensen van de RUD. Het vorige jaar moest worden geconstateerd dat bepaalde zaken nog niet op orde waren, maar dit jaar is gebleken dat 75% op orde is gebracht. Dat is een bijzonder mooie score. Voorzitter, er zijn 11 zwemgelegenheden nog niet gecontroleerd. Ze werden niet of nauwelijks gebruikt of waren al heel vroegtijdig dicht. Ze zullen in de komende periode alsnog worden bezocht en gecontroleerd.

De CU-fractie heeft aandacht gevraagd voor de Vlaketunnel. Voorzitter, de vraag hoe het zit met de omleidingsroute aldaar, hebben wij voorgelegd aan Rijkswaterstaat. Op dit moment weet ik niet of dit al helemaal goed is geregeld, maar ons is gemeld dat het wordt geregeld. Ik zal de Staten hierover later informeren. Het is van groot belang dat bij een calamiteit die omleidingsroute snel en goed kan functioneren, zonder dat er een verkeersinfarct ontstaat.

De heer **Bierens** (VVD). Voorzitter. Wat is het advies van de gedeputeerde met betrekking tot de motie over het elektrisch laden? Wordt deze motie overgenomen of acht het college deze motie overbodig?

De heer **Van der Maas** (GS). Het college is absoluut voor datgene wat met deze motie wordt beoogd. Dit moet worden opgepakt, maar de vraag is of dat door de provincie moet worden gedaan. Nee, dit zullen vooral de gemeenten moeten oppakken, maar als ons wordt gevraagd of dit een belangrijk onderwerp is, is ons antwoord: ja. Tegen die achtergrond adviseren wij de Staten om dit te betrekken bij de agenda inzake de energietransitie, en zou je kunnen zeggen dat deze motie overbodig is.

De heer **Dorst** (SGP). Voorzitter. Ik ben blij met de reactie van de heer De Bat op de opmerkingen die over de onderbestedingen zijn gemaakt. Ik moet erkennen dat wij wat dat betreft dit jaar met een

bijzondere situatie te maken hebben, maar nog altijd is duidelijk dat er zaken zijn die wel zijn begroot maar niet uitgevoerd. Zou er aan de voorkant nauwkeuriger naar die zaken zijn gekeken en zou er goed zijn ingezoomd op de planbaarheid ervan, dan zou dit wellicht zijn voorkomen. Daarom is het goed dat er aandacht wordt gegeven aan de aanbevelingen van de rekenkamer. Ik vraag het college om hier echt werk van te maken.

Mijn fractie vindt het voorts fijn dat toegezegd is dat er nader wordt gesproken over criminaliteit, veiligheid en ondermijning. Immers, dat zijn belangrijke onderwerpen en wij hopen dat deze discussie wat breder kan worden gevoerd.

Wij hebben er kennis van genomen dat het college de eigen kennishuishouding tegen het licht gaat houden, in relatie met andere Zeeuwse kennisinstellingen. Wij vinden dat een goede zaak, hetgeen ook geldt voor de aandacht voor de Oostkerk.

Mijn fractie heeft de vraag gesteld hoe de ontwikkelingen met betrekking tot de infrastructuur goed in beeld kunnen worden gebracht. Wij pleiten er opnieuw voor om dit bij de Najaarsnota inzichtelijk te maken, niet zozeer waar het gaat om organisatie en methodiek, maar meer om een antwoord te geven op de vraag: hoe gaat het in de komende jaren, kan het allemaal wel, zijn er voldoende middelen beschikbaar? Als het goed is, zijn er bij de behandeling van de Najaarsnota middelen te besteden en als je dan niet weet wat op dit terrein nodig en niet nodig is, kun je geen besluiten nemen.

Voorzitter, mijn fractie meent dat het onderwerp dat in motie nr. 3 aan de orde komt, de drenkelingendetectie, geen provinciale taak is. Er zijn heel wat andere instanties die hier werk van maken. Ik denk hierbij aan het Centrum voor onderwijs op het terrein van de watersport en aan het binnenvaartpolitierglement dat regelmatig wordt geactualiseerd. Daar worden de regels opgesteld en daar vindt ook de handhaving plaats. Ook de Nederlandse watersportbond is bezig met een campagne. Onze conclusie is dat deze zaak al uitgebreid wordt opgepakt. Ook de motie inzake het elektrisch laden zullen wij niet steunen.

Mevrouw **Kool-Blokland** (CDA). Voorzitter. Wat het beheer en onderhoud van wegen betreft, maakt het mijn fractie weinig uit welke naam eraan wordt gegeven, of het nu gaat om assetmanagement of een deltaplan. Met de term deltaplan hebben wij willen aangegeven dat het om een zeer belangrijk onderwerp gaat. De ernst hiervan kan men ook terugvinden in de tekst die hieraan in de Zomernota is gewijd. Als voorbeeld vermeld ik de volgende zin: "In het algemeen kan gesteld worden dat bij het handhaven van de budgetten op R-min-niveau praktisch geen preventief levensduur verlengend

onderhoud uitgevoerd kan worden.”. Zo gaat het nog even verder, voorzitter. Ik denk dat de meningen hierover niet sterk uiteenlopen, maar dat geldt wel voor de planning in de tijd. Wij zouden graag zien dat een en ander in de Najaarsnota goed zichtbaar wordt gemaakt, inclusief de financiële mogelijkheden, zodat dit niet te ver wegzakt. Als dit in de periode tot en met 2019 wegzakt en men vervolgens in 2020 probeert om dit weer op te hijsen, dan is men toch verkeerd bezig op het terrein van langetermijninvesteringen.

Voorzitter. Ook wij zijn blij met de aandacht voor de Oostkerk. Wij zullen deze kwestie met veel belangstelling blijven volgen. Graag zien wij een plan tegemoet waarmee in deze behoefte wordt voorzien.

Wat de motie inzake elektrisch laden betreft onderschrijven wij het oordeel van de gedeputeerde dat vooral de gemeenten hierin een rol hebben. Deze kwestie kan betrokken worden bij de discussie over de energietransitie. Verder stemmen wij niet in met datgene wat in motie nr. 3 over drenkelingendetectie wordt gesteld omdat er wat dat betreft al veel initiatieven lopen bij de watersportverenigingen. Met betrekking tot motie nr. 1 over de visserijsector en de gevolgen van de Brexit menen wij dat het belangrijk is dat ook Provinciale Staten een signaal afgeven. Wij moeten laten zien dat het ons een lief ding waard is wanneer dit probleem goed wordt opgelost.

De heer **Willemse** (50-Plus). Voorzitter. Voor 50-Plus is in feite het kernnet het enige echte OV. De overige voorzieningen zien wij als aanvullingen. Vandaar dat er nogal eens sprake is van spraakverwarring. Wij vinden dat het kernnet van onvoldoende omvang is.

Een reactie op vragen over de ZSP-fusie heb ik gemist. Enkele keren zijn er informatiebijeenkomsten geweest maar het blijft mij onduidelijk hoe hier, in dit huis, over deze fusie wordt gedacht. Mogelijk dat de discussie hierover later nog wordt gevoerd.

Voorzitter. Graag had ik de motie over de visserijsector mede ingediend. Ik sta daar volledig achter.

De heer **Faasse** (ZL). Voorzitter. Ik zal de motie inzake de visserij graag steunen. Dat geldt niet voor de motie over het elektrisch laden. Ik heb het idee dat de verkoop van elektrische auto's sterk is verminderd na het wegvallen van fiscale regelingen. Laten wij eerst maar eens afwachten of dit echt een zo belangrijke ontwikkeling gaat worden als sommige liefhebbers denken. De in motie nr. 3 aangegeven actie ten behoeve van drenkelingen past mijns inziens bij Zeeland. Daarom zal ik die motie steunen.

De heer **Veraart** (D66). Voorzitter. Na de reactie van de gedeputeerde trekken wij onze motie over de drenkelingendetectie in.

De **voorzitter**. Ik constateer dat motie nr. 3 is ingetrokken.

De heer **Veraart** (D66). Voorzitter. Het college is positief over de motie inzake het elektrisch laden, hetgeen wij plezierig vinden. Deze reactie vatten wij zo op dat de uitvoering van de motie samen met partners ter hand zal worden genomen.

Mevrouw **Van Unen** (SP). Voorzitter. Ik constateer dat de fractie van de PvdA motie nr. 1 niet langer steunt. Ik ben benieuwd naar haar motivatie. Verder vind ik dat door het college enerzijds wordt gesteld dat de provincie niets moet vinden van zaken die bij de gemeenten horen, terwijl wij nu wel iets moeten vinden over de Britse territoriale wateren, maar dat staat los van de vraag of wij de visserijsector wel of niet moeten steunen. In het dictum van de motie over dit onderwerp, nr. 1, wordt verwezen naar de motie-Bisschop, ingediend in de Tweede Kamer. Ik wijs erop dat die motie door de indieners is aangehouden omdat de aanvaarding ervan is ontraden door de minister-president. Hij heeft gesteld dat deze motie de visserijsector juist zou kunnen schaden. Ik vraag de indieners van motie nr. 1 om een reactie hierop.

De heer **Van Haperen** (PvdA). Voorzitter. Inderdaad staat het logo van de PvdA op motie nr. 1, en ook wordt daar een naam onder vermeld, maar er is sprake van een misverstand. Het is nooit onze bedoeling geweest om deze motie mede in te dienen. Wij hebben het gevoel dat dit niet iets is dat specifiek op het bordje van de provincie thuishoort. Ook menen wij dat deze motie overbodig is. Als deze motie in stemming wordt gebracht, zullen wij ervoor stemmen maar wij wilden haar niet mede indienen.

Mevrouw **Kool-Blokland** (CDA). Kennelijk, voorzitter, is dat niet goed overgekomen, maar de ondertekening door de PvdA-fractie is bij het indienen geschrappt.

De heer **Verburg** (CU). Voorzitter. De gedeputeerde en mijn fractie zijn het erover eens dat de hele omgeving voor startende ondernemers eigenlijk maar een lappendeken is. Er zijn minimaal tien partijen die zich hiermee bezighouden. Wat wij betreuren is de reactie op het begrip “starterscampus”. Daarmee wilden wij aansluiten bij Campus Zeeland, maar nu wordt gesteld: ho, daar hebben wij weer een extra campus. Dat was niet onze bedoeling, voorzitter. Wij zijn het erover eens

CONCEPT

dat er wat dat betreft eerder te veel dan te weinig is. Het zijn allemaal losse trajectjes en de impact daarvan is ons inziens volstrekt onvoldoende. Mijn fractie neemt graag het initiatief om hierover nader in gesprek te gaan.

Wat motie nr. 1 inzake de visserij betreft willen wij de unanimititeit niet doorbreken, maar wij vragen ons wel af wat hiermee nu precies wordt toegevoegd. De “laadpalenmotie” zullen wij niet steunen.

Voorzitter. Ik herinner eraan dat in eerste termijn is gevraagd of het mogelijk is om het aspect veiligheid te betrekken bij de maatschappelijke opgave Aantrekkelijk Zeeland. Op die manier kan de bevolking er meer bij worden betrokken. Het is prachtig dat een quick scan wordt besproken, maar evenals de SGP-fractie vraag ik om verbreding van dit thema.

De heer **De Bat** (GS). Voorzitter. Waar het gaat om de planbaarheid van de begroting is het absoluut de wens van het college om begroting en verantwoording heel goed op elkaar te laten aansluiten. Daarvoor zijn twee zaken van belang. Allereerst is een beter inzicht in de planning noodzakelijk en dat wordt ook door ons nagestreefd. In de tweede plaats gaat het erom tijdig bij te sturen wanneer wijzigingen worden voorzien of wanneer blijkt dat planningen niet worden waargemaakt. Als deze twee zaken goed worden aangepakt, moet het vanaf de begroting voor 2018 lukken, maar wij zullen wat dit betreft gaandeweg moeten leren. Ook met betrekking tot de zerobased begroting zijn er keuzes gemaakt die wellicht wat meer tijd kosten.

Voorzitter. Ik voeg hieraan twee opmerkingen toe. In de eerste plaats wijs ik erop dat het maatschappelijke geheel van actoren die hierbij betrokken zijn, groot is. Dit betekent dat je lang niet altijd zelf veel invloed hebt op de planning. Daar zit toch een bepaalde “winstwaarschuwing” in. In de tweede plaats moet worden bedacht dat het soms voorkomt dat een project meer subsidie krijgt dan eerder werd verwacht, bijvoorbeeld van Europa. In dergelijke situaties is het alleen maar goed dat je geld overhoudt. Als dit goed wordt verantwoord, is het duidelijk voor iedereen.

De heer **Van der Maas** (GS). Voorzitter. Eerder gaf ik al aan dat wij tot 2019 het onderhoud van de wegen op R-niveau handhaven en dat daarvoor toereikend budget is. Sterker nog, daarbij houden wij zelfs iets over. Als de Staten daarmee instemmen, worden die middelen in een bestemmingsreserve ondergebracht, zodat ze niet terugvallen in de algemene reserve. Ik voeg daaraan de ontschotting tussen nat en droog toe. Beide aspecten zijn van belang voor de periode na 2019. In september, in een zicht op beleid-

bijeenkomst, zullen wij een doorkijk bieden met betrekking tot de beschikbare budgetten. Wij trachten voorts om de Staten in december een voorstel voor te leggen waarin keuzemogelijkheden worden aangegeven. De consequenties hiervan kunnen door middel van begrotingswijzigingen worden verwerkt.

De **voorzitter**. De heer Verburg kan ik nog zeggen dat ik in eerste termijn ben ingegaan op mogelijkheden om de kwetsbaarheid van de provincie te verminderen bij vergunningverlening, handhaving enz. Daarbij kunnen RIEC en Bibob-toetsing een belangrijke rol spelen. Veiligheid en leefbaarheid samen vormen natuurlijk een zeer breed thema dat ook de gemeenten raakt. De heer Van der Maas heeft toegezegd dat hij met betrekking tot het aspect leefbaarheid terugkomt bij de Staten, mede gelet op de inbreng van de Staten. Ik ga ervan uit dat de gedeputeerde goed heeft geluisterd...

Mevrouw **Schönknecht-Vermeulen** (GS). Voorzitter. Wat de fusie ZSP-Gent betreft kan ik nog melden dat een fusieprotocol is ontvangen van beide CEO's. Wij laten, als aandeelhouders, een second opinion uitvoeren en door de bedrijven wordt gewerkt aan een fusiedocument. Het college is voornemens om nog voor de zomer de Staten een update voor te leggen, waarmee de status van een en ander kan worden aangegeven. Na de zomer volgt er een voorlichtingsbijeenkomst waarin voorstellen met de Staten kunnen worden besproken. Ik voeg hieraan toe dat het college voor samenwerking tussen ZSP en Gent is, zij het dat er natuurlijk ook mitsen en maren aan de orde zullen komen.

Mevrouw **Kool-Blokland** (CDA). Voorzitter. Graag ga ik even in op de opmerkingen van mevrouw Van Unen over onze motie nr. 1 over de visserijsector. Voor ons was bij het opstellen van deze motie niet zichtbaar of de motie-Bisschop al dan niet was aangehouden. Als die motie inderdaad is aangehouden –dat is heel goed mogelijk-- lijkt het ons wijs om de verwijzing daarnaar, nu opgenomen in het dictum van onze motie, te schrappen. Ons gaat het erom dat het college in deze kwestie zijn netwerk benut en zich maximaal inzet voor de noodzakelijke lobby. Wij wijzigen de motie in die zin dat het gedeelte achter het tweede gedachtestreepje wordt geschrapt. De heer Willemse heeft aangegeven deze motie mede te willen indienen. Wellicht is het mogelijk om zijn handtekening toe te voegen.

De **voorzitter**. Motie nr. 1 is in die zin gewijzigd dat het tweede gedeelte van het dictum, beginnend

met : (verzoeken het college om) “het aansluiten bij en ondersteunen van de motie-Bisschop c.s.” wordt geschrapt. Deze gewijzigde motie is mede- ingediend door het lid Willemse.

De statenvoorstellen Jaarstukken 2016 Provincie Zeeland (DIO-142) en Nazorgfonds (DIO-142) worden bij handopsteken met algemene stemmen aangenomen.

Het statenvoorstel Zomernota 2017 (DIO-150) wordt bij handopsteken aangenomen.

De **voorzitter**. Ik constateer dat de aanwezige leden van de fracties van het CDA, de SGP, de CU, de VVD, de PVV, de PvdA, D66, 50-Plus, ZL en GL voor dit voorstel hebben gestemd.

De gewijzigde motie nr. 1 van het lid Kool-Blokland c.s. over de visserijsector wordt bij handopsteken aangenomen.

De **voorzitter**. Ik constateer dat de aanwezige leden van de fracties van het CDA, de VVD, de SGP, 50-Plus, de CU, de PVV, de PvdA, de SP en ZL voor deze gewijzigde motie hebben gestemd.

Motie nr. 2 van het lid Veraart c.s. over een actieplan elektrisch laden wordt bij handopsteken verworpen.

De **voorzitter**. Ik constateer dat de aanwezige leden van de fracties van D66, GL, de PvdA en de SP voor deze motie hebben gestemd.

31. Statenvoorstel deelherziening Omgevingsplan Zeeland, en tweede wijziging Verordening ruimte (DIO-139)

De heer **Van Haperen** (PvdA). Voorzitter. Ik beperk mij tot een opmerking over de verruiming van bestaande intensieve pluimveehouderijen in relatie met het Beter leven-kenmerk. Hierover is in de commissie Ruimte uitvoerig gesproken, waarbij is geconstateerd dat er een bepaalde spanning zit tussen het belang van het dierenwelzijn en dat van volksgezondheid en milieu. Het laatste belang is voor mijn fractie niet minder belangrijk dan het eerste. Wij hebben in de commissie aangegeven amendering van het voorstel te overwegen maar daarvan zien wij af. De gedeputeerde heeft

gewezen op de mogelijkheid om bij de aanbieding van de nu voorliggende wijziging aan de gemeenten, melding te maken van de mogelijk veranderende fijnstofnormering. Het is mogelijk om de gemeenten aan te bevelen om het zogenaamde voorzorgsprincipe toe te passen. Wij horen nu graag een bevestiging van de bereidheid van de gedeputeerde om dienovereenkomstig te handelen. Als die bevestiging er komt, zullen wij voor dit voorstel stemmen.

De heer **Temmink** (GL). Voorzitter. Voor de tweede keer is een herziening van het Omgevingsplan, met de bijbehorende verordening, aan de orde. Het liefst hadden wij nu ook elementen uit de Zeeuwse Kustvisie direct omgezet in beleid –waar een wil is, is een weg-- maar volgens een meerderheid is dat nu niet mogelijk. Daarentegen kan het wel als het gaat om kippen, zonneweides en bedrijventerreinen.

Waar het gaat om het voorstel om meer bedrijfsruimte toe te staan aan de “beter leven-1 ster kip” is mijn fractie in de commissie heel duidelijk geweest: daar wil zij niet aan meewerken. Minder kippen per vierkante meter juichen wij toe -- en een meer diervriendelijke aanpak is ook datgene wat de consument vraagt-- maar die duurzame aanpak levert al meer op waardoor GroenLinks niet inziet waarom er meer ruimte voor beschikbaar moet worden gesteld. Bovendien wordt hierdoor alleen maar meer fijnstof veroorzaakt.

De heer **Faasse** (ZL). Voorzitter. Kennelijk meent de fractie van GroenLinks dat, wanneer op dezelfde oppervlakte minder dieren worden gehouden, men niettemin minimaal dezelfde economische resultaten kan behalen. Is dit aangetoond door middel van onderzoek?

De heer **Temmink** (GL). Voorzitter, ik ga de in de commissie gevoerde discussie nu niet overdoen, maar onderstreef dat dit --als je echt duurzame vormen kiest, dus meer sterren en biologisch-- inderdaad aantoonbaar is.

Voorzitter. Op het aangegeven punt kan mijn fractie niet kan instemmen met het voorstel.

Mevrouw **Rijksen-Blok** (CU). Bent u het met mij eens dat de drie voorstellen die nu voor ons liggen, alles te maken hebben met verduurzaming en innovatie van bedrijven, waarmee een bepaalde meerwaarde wordt bereikt met betrekking tot energietransitie en een bijdrage wordt geleverd aan de voedselvoorziening? Bent u het met mij eens dat de wettelijke regels, zoals ze in Nederland gelden voor fijnstof en het gebruik van de ruimte, in acht worden genomen, en dat er voorwaarden worden gesteld waardoor precedentwerking niet mogelijk

CONCEPT

is? Bent u het met mij eens dat, als wij als mensen werken en leven, dat niet kan zonder een spoor na te laten?

De heer **Temminck** (GL). Wat de verduurzaming betreft hebben wij al eerder aangegeven dat, als de markt echt wordt gevolgd, het veel meer moet zijn dan die ene ster. Alleen in Nederland geldt dat als verduurzaming; in de overige landen is dat niet het geval. Dat mensen bij leven en werken sporen nalaten, ja, voorzitter, maar wij moeten er toch ook voor zorgen dat die sporen binnen de perken blijven. Uitbreiding met een factor 1,5 is voor ons te veel.

Mevrouw **Rijksen-Blok** (CU). Voorzitter, bij mij komt het gezegde naar boven: "verbeter de wereld, begin bij jezelf".

De heer **Temminck** (GL). Dat advies zal ik ter harte nemen, maar ik ben er al constant mee bezig. Ik voeg eraan toe dat wij van mening mogen verschillen.

Voorzitter. GroenLinks is een groot voorstander van duurzame energieopwekking. Wat zonnepanelen betreft geldt voor ons: zoveel mogelijk op daken. Echter, met de pilot voor zonneweiden kunnen wij instemmen omdat daarmee wordt bijgedragen aan het bereiken van de energiedoelen die zijn opgenomen in het Klimaatakkoord. Bovendien is er sprake van plaatsing op locaties in de nabijheid van industrieterreinen en wordt duidelijk gemaakt welke resultaten mogen worden verwacht.

Sanering van bedrijventerreinen, gericht op concentratie in grotere eenheden, staat in ons programma. De uitbreiding van het terrein bij Nieuwdorp kan als zodanig worden opgevat. Dat daarvoor bomen moeten worden gekapt, vinden wij jammer. Liever laten we ze oud worden of verplaatsen we ze. Echter, toegezegd is dat er voor voldoende compensatie wordt gezorgd en dat haalt ons bijna over de streep, zolang deze compensatie niet beperkt blijft tot "schaamgroen".

Rest nog een vraag, voorzitter. Uit eerder door de gedeputeerde gegeven antwoorden is naar voren gekomen dat de sanering van bedrijventerreinen op Walcheren wellicht opnieuw moet worden bekeken wanneer een van de deelnemende gemeenten niet akkoord gaat. Vlissingen liet onlangs duidelijk weten niet akkoord te gaan met de Middelburgse plannen inzake de Trekdiijk. Heeft dit besluit, wat de gedeputeerde betreft, ook consequenties voor het Middelburgse plan voor het bedrijventerrein in Nieuwdorp?

Mevrouw **Schönknecht-Vermeulen** (GS). Voorzitter. Ik meen dat ik met betrekking tot de

vraag van de heer Van Haperen met het woordje "ja" kan volstaan. Hij heeft zijn vraag keurig geformuleerd en die wordt prima in de notulen vastgelegd. Wij gaan over deze wijzigingen van het Omgevingsplan communiceren met de gemeenten en zullen daaraan een brief toevoegen met de strekking zoals bedoeld door de heer Van Haperen.

De heer Temminck kan ik zeggen dat de provincie geen nieuwe bedrijventerreinen subsidieert. Er is een subsidiebedrag beschikbaar – het gaat om 1 miljoen per jaar en dit jaar is het wat meer omdat er de vorige keer wat minder is uitgegeven-- en daarvan kan gebruik worden gemaakt bij sanering of upgradering, als er een bedrijventerreinprogramma is. Ook ik heb de krant gelezen en ik heb gezien dat de gemeenteraad van Vlissingen niet heeft ingestemd met het bedrijventerreinprogramma zoals het is voorgelegd. Echter, het gaat hierbij om een bevoegdheid van het college van B&W. Ik weet niet of men een en ander gaat doorzetten, maar dat is mogelijk. Als het gebeurt, is er wel degelijk een bedrijventerreinprogramma en dan kan er subsidie worden aangevraagd. Die aanvraag moet dan worden beoordeeld. Overigens, op dit moment zijn er meer aanvragen dan met het beschikbare budget kunnen worden gehonoreerd.

Mevrouw **Tuinder** (SP). Voorzitter. Wij zijn blij dat het nu voor ons liggende voorstel over kippen gaat, en niet over varkens. Dat het de diervriendelijkheid bevordert en het meer ruimte biedt voor de kip, is een stap in de goede richting, naar een meer duurzame landbouw en veehouderij. Wij zeggen: op naar de biologische landbouw. Wat betreft de locaties voor zonne-energie vinden wij het belangrijk dat wordt vermeld dat er aandacht is voor landschappelijke inpassing en de relatie met cultuur-historische waarden.

De heer **Temminck** (GL). Zoals ik al heb gezegd, voorzitter, stemmen wij in met dit voorstel, behalve het onderdeel dat over de kippen gaat.

De **voorzitter**. Het gaat om het gehele voorstel. Mijn conclusie is dat u met het voorstel instemt maar door middel van uw betoog aangeeft dat u ten aanzien van het genoemde onderdeel een afwijkende mening heeft.

Het statenvoorstel wordt bij handopsteken met algemene stemmen aangenomen.

32. Statenvoorstel Perkpolder (DIO-152)

De heer **Van Burg** (CU). Voorzitter. Afgelopen woensdag is dit voorstel al uitvoerig in de commissie besproken. Sommige mensen luisteren wat selectief, zo heb ik geconstateerd naar aanleiding van berichten in de krant. Ik zou gezegd hebben dat het hele plan was veranderd, behalve de naam. Het ging mij echter vooral om de grondexploitatie (gex). Maar goed, de insiders zullen het wel kunnen uitleggen.

In de commissie gaven wij aan dat wij konden instemmen met de garantie, maar wij wilden weten hoe die tot stand zou komen en welke voorwaarden zouden gelden. Welnu, wij danken het college voor het werk dat de afgelopen dagen is verzet en dat ertoe heeft geleid dat wij gisteren een voorstel kregen met daarin informatie over de bedoelde details. Wij kunnen daarmee instemmen.

Voorzitter. Stel dat de gemeente Hulst van mening is dat de gestelde voorwaarden niet juist zijn, hoe komt het college dan bij de Staten terug? Mij lijkt het logisch dat het college de Staten dan informeert over de dan ontstane nieuwe situatie. Ik neem aan dat gesprekken over deze kwestie binnen enkele dagen zullen starten. Overigens, ik heb in de commissie al gezegd: mijn zomervakantie is pas in september, en dus heb ik alle tijd...

De heer **Van 't Westeinde** (CDA). Voorzitter. Inderdaad is hierover al uitvoerig in de commissie gesproken en ik constateer dat daarna tegemoet is gekomen aan de wensen die tijdens die discussie zijn uitgesproken. Het college heeft bijzonder snel gehandeld en mijns inziens behoeven wij niet binnenkort nog eens extra bij elkaar te komen. Verder onderschrijven wij het betoog van de heer Van Burg.

De heer **Bierens** (VVD). Voorzitter. Het project Perkpolder kent een lange voorgeschiedenis. Ik denk aan het verdwijnen van de veerdienst Kruiningen-Perkpolder en aan de ruimtelijke en sociaaleconomische gevolgen die dit voor de Kop van Hulst heeft gehad. Dit is in het verleden voor de gemeente en de provincie aanleiding geweest om het initiatief te nemen voor wat ik noem de compenserende integrale gebiedsontwikkeling Perkpolder. Die ontwikkeling komt nu in een nieuwe fase en mijn fractie kan zich vinden in het voorstel om het project volledig in handen te geven van de gebiedsautoriteit aldaar, de gemeente Hulst. Dit komt immers de verdere besluitvorming, eenduidige aansturing en goede risicobeheersing ten goede.

Voorzitter. De provincie stapt niet zomaar uit. Zij geeft onder voorwaarden een garantstelling af van maximaal 3,3 miljoen. De bestaande grondexploitatie is daarbij leidend. Buitenom de

garantstelling door de provincie en eerder door uitgetreden marktpartijen afgegeven garanties, is er nu ook sprake van een stevig verhoogde garantie door een andere hierbij betrokken partij. Men zou zich kunnen afvragen waarom die garantie niet al eerder is opgetrokken...

De uittreding van de provincie uit dit project zal de komende tijd nog nader door partijen worden uitgewerkt. Als uitkomst van de commissievergadering van afgelopen woensdag legt het college nu ook het voorstel voor dat de uitgangspunten bevat die de provincie bij deze onderhandelingen zal hanteren. Mijn fractie kan zich daar prima in vinden. Verder willen ook wij graag tussentijds adequaat worden geïnformeerd over de voortgang. Mocht het om welke reden dan ook nodig zijn om in verband hiermee voor 1 september nog eens bijeen te komen, dan zult u van mijn fractie geen negatieve reacties horen.

De heer **Temmink** (GL). Voorzitter. Er wordt al lang gesproken over het plan Perkpolder. Steeds was er sprake van weer een andere inhoud, maar telkens was de provincie een van de deelnemende partijen. Welnu, dat heeft zijn langste tijd gehad.

De snelheid waarmee er nu is en wordt gehandeld, voorzitter, heeft bij ons vragen opgeroepen en die hebben wij afgelopen woensdag gesteld. Het is ook onze conclusie dat zich nu het moment voordoet om afstand te nemen. Immers, de belangrijkste onderdelen van het inrichtingsplan-natuur en ook de kwestie van het verleggen van de weg, zijn afgerond. Bij de verdere uitvoering kan er inderdaad slagvaardiger worden gehandeld wanneer er een enkele besluitvormer is. Bovendien, op deze manier wordt het weerstandsvermogen versterkt.

Voor mijn fractie is één punt zeer belangrijk, en dat is dat het inrichtingsplan een onderdeel van het uitgangspuntenverhaal is. Met het oog op mijn beperkte spreektijd verwijs ik wat dat betreft naar het betoog dat de Van Haperen straks zal houden.

De heer **Faasse** (ZL). Voorzitter. Dit plan heeft twaalf jaar lang op diverse tekentafels gelegen. Het heeft mij wat verbaasd dat indertijd de provincie heeft besloten om hierin te participeren. Immers, zij is geen projectontwikkelaar. Het is dan ook een goede zaak dat wij ons hier nu uit terugtrekken. Je weet nu zeker dat je verlies beperkt blijft. Overigens, een en ander moet nog door middel van onderhandelingen worden uitgewerkt. De gedeputeerde heeft meegedeeld hoe hij dit gaat aanpakken en ik heb er alle vertrouwen in dat dat goedkomt.

In het voorliggende voorstel wordt de vraag gesteld: waaraan kunnen we zien of alles is bereikt? Daarbij wordt verwezen naar een golfbaan en een jachthaven, maar nadat de oorspronkelijke

CONCEPT

plannen waren opgesteld, is de rentabiliteit van dergelijke voorzieningen nogal afgenomen; de populariteit ervan is verminderd. Daarom zou ik hieraan in de onderhandelingen niet al te sterk willen vasthouden.

Mevrouw **Tuinder** (SP). Voorzitter. Ik realiseer mij dat er sprake is van een historisch moment. Immers, na de vergadering van vandaag gaan wij over van schriftelijke notulen naar "videotulen". Ik heb begrepen dat 45 jaar lang het ambacht van de verslaglegging van de Statenvergaderingen is uitgevoerd, en dat dit ambacht nu gaat verdwijnen. Ik vind dat best bijzonder.

Voorzitter. De provincie is nu tien jaar bezig met Perkpolder en nu ligt er een voorstel, gericht op aandelenoverdracht. Ineens, in twee dagen tijd, moeten wij hierover besluiten. Welnu, wij zijn het er niet mee eens dat het zo snel moet gaan. Niet eerder is gezegd dat de provincie, als men met de uitvoering zou gaan beginnen, hiermee zou stoppen. Hoe komt het dat hierover niet eerder is gesproken? In korte tijd zijn de Staten voor een voldongen feit gesteld, en dat geldt ook voor de gemeente Hulst terwijl wij in deze kwestie toch steeds samen zijn opgetrokken. Ook de raad van Hulst zal benieuwd zijn of er mogelijk nog andere redenen zijn voor het feit dat de provincie zich nu terugtrekt. Ik voeg hieraan toe dat de provincie als toezichthouder verantwoordelijk is voor datgene wat er in Hulst gebeurt.

De heer **Van Haperen** (PvdA). Voorzitter. De PvdA-fractie heeft de gebiedsontwikkeling in verband met het project Perkpolder altijd gesteund. Er lagen en liggen goede plannen die het verdienen om, als ze technisch en financieel mogelijk zijn, uitgevoerd te worden. Echter, de afgelopen maanden heeft mijn fractie zich kritisch opgesteld tegenover de nieuwe wendingen in dit dossier. Dat had allereerst te maken met de financiële risico's die zich vooral het laatste jaar aftekenen. Wij zijn van mening dat de aard en de omvang van die risico's –ze zijn vertrouwelijk met Staten en gemeenteraad gedeeld- als ongewenst moeten worden beschouwd. Tegen die achtergrond begrijpen en onderschrijven wij de wens van het college om afscheid te nemen van de huidige plannen voor het gebied Perkpolder. De vraag rijst hoe het voor de gemeenteraad van Hulst wél aanvaardbaar is om deze plannen door te zetten.

Voorzitter. Onze kritische houding van de afgelopen tijd werd ook ingegeven door de vrees dat er in de toekomst, als zich financiële tegenvallers zouden gaan voordoen, zou worden ingeleverd op de ambities en de ruimtelijke kwaliteit van de nieuw in te richten gebieden. Daarmee komen wij met dubbel gebakken peren te zitten: financiële tegenvallers én een gebied dat niet

voldoet aan de maatschappelijke behoeften en verwachtingen. Daarnaast maakten wij ons zorgen over de positie van belanghebbenden en inwoners. Onze vraag was en is: werden en worden ze wel voldoende gehoord?

Voorzitter. Afgelopen woensdagavond hebben wij in deze zaal, in de commissie Ruimte, een goede discussie gehad. Evenals mevrouw Tuinder hebben wij moeite met de termijn waarop alles is gegaan. Dat leent zich niet voor herhaling, maar wij hebben de discussie daarover gehad en de afgelopen dagen is er inderdaad hard gewerkt. Er ligt nu een lijstje voor ons, als aanvulling op het collegevoorstel. Dat is een goede zaak, maar ook wij vragen ons af wat nu precies de status van dat lijstje is. Welke rol speelt het bij de verder te voeren gesprekken?

Voorzitter. Ik sta even stil bij het vijfde punt van de bijlage, waarin de garantstelling wordt gekoppeld aan het bestemmingsplan-2014. Op zich is dat goed, maar de gedeputeerde heeft afgelopen woensdag het woord "inrichtingsschets" in de mond genomen. Ik moet zeggen dat ik op dat moment niet precies wist waar het over ging, maar inmiddels weet ik dat wel: die schets wordt in de toelichting op het bestemmingsplan genoemd. Voor ons is essentieel dat deze koppeling met de inrichtingsschets duidelijk is. Zo is er een discussie over het opheffen en het is juist deze schets die hierover duidelijkheid kan scheppen. In de commissie was er overeenstemming over dat het de bedoeling is om de plannen, zoals ze er op dit moment liggen, worden gerealiseerd, en dat ze niet worden gewijzigd. Wij vragen de gedeputeerde of het woord "inrichtingsschets" bij het genoemde vijfde onderdeel van de bijlage kan worden ingevoegd.

Op het moment dat de gemeente Hulst de enige eigenaar van het project Perkpolder wordt, is zij ook als enige verantwoordelijk voor de omgang met belanghebbenden en inwoners. Ik begrijp, voorzitter, dat het vanzelfsprekend is maar wij vragen de gedeputeerde toch om de wenselijkheid van een goede communicatie met de omgeving nogmaals in te brengen in de komende gesprekken met de gemeente en de Perkpolder BV.

De heer **Schonis** (D66). Voorzitter. Ook mijn fractie kan zich in grote lijnen in dit voorstel vinden. Ook wij denken dat het nu aan de gemeente Hulst is om uitvoering te geven aan dit project. Immers, nu is er sprake van een gewoon lokaal ontwikkelingsproject. De gemeente is de overheid die dicht bij de burgers staat en het gebied goed kent. Daaraan kan worden toegevoegd dat bij deze werkwijze de provincie niet langer te maken heeft met een aantal risico's.

Voorts heb ik een kanttekening die ik nog wat nadrukkelijker naar voren wil brengen dan de heer

Van Haperen al heeft gedaan. Op het moment dat wij de gronden en de aandelen verkopen, hebben wij geen enkel sturingsmiddel meer langs privaatrechtelijke weg. Daarmee moet er worden teruggevallen op het enige middel dat wij nog wel hebben, het Omgevingsplan. Het is dit plan dat het toetsingskader is voor het project Perkpolder, de wijze waarop het verder wordt uitgevoerd. Ik constateer dat er wat dat betreft op blz. 93 maar een enkele passage staat en die komt neer op: dit is een mooi project want wij gaan het zelf uitvoeren. Het is en blijft inderdaad een mooi project, maar op het moment dat wij de gronden en de aandelen hebben verkocht --en Hulst met de mededeling komt dat men met 450 woningen niet uitkomt; het moeten er bijvoorbeeld 900 worden-- hebben wij geen middelen om te toetsen.

Ook ik constateer dat in het vijfde onderdeel van de bijlage wordt verwezen naar het bestemmingsplan-2014. Alleen als dat plan wordt gewijzigd, met negatieve gevolgen voor de grex, zou de garantstelling opnieuw moeten worden besproken. Dat is wat daar nu staat. Wij zouden hiervan willen maken dat elke wijziging van het bestemmingsplan ter toetsing moet worden voorgelegd. Anders hebben wij geen enkel sturingsmiddel meer, mocht de gemeente halverwege besluiten om er toch een ander project van te maken.

De heer **De Bat** (GS). Voorzitter. Dat het nu snel gaat met het plan Perkpolder is, hoop ik, een voorbode van de gang van zaken hierna. Dan gaat de verdere ontwikkeling snel van start. Ik dank de woordvoerders voor hun bijdragen en voor het getoonde begrip voor de snelheid. Ook ben ik erkentelijk voor het feit dat men, als dat nodig blijkt te zijn, bereid is om vakantietijd op te offeren voor een mogelijke extra bijeenkomst. Ik hoop dat dat niet nodig zal zijn. Immers, dan zou dat ook voor mij iets betekenen...

Wat nu, voorzitter, als de gemeente Hulst het er niet mee eens is? Natuurlijk hebben wij contact gehad met de gemeente, mede om te voorkomen dat wij iets doen dat vervolgens tot enorme discussies leidt. Mijn stellige overtuiging is dat wij hier heel snel uit zullen zijn en dat dit voor de gemeente niet tot onoverkomelijke problemen zal leiden. Voor 17 juli is een bijeenkomst gepland en dan zal een en ander moeten worden afgerond. Ik denk dat wij het met de nu verwoorde uitgangspunten zo kunnen organiseren. Als blijkt dat het niet lukt, voorzitter, kom ik gewoon bij de Staten terug omdat dan de garantstelling niet wordt getekend. Het is ook mogelijk dat wij constateren dat het gaat om een marginale wijziging. Op dit moment ga ik ervan uit dat wij een en ander kunnen organiseren en afhandelen.

Als principieel punt, voorzitter, breng ik naar voren dat wij met betrekking tot het bestemmingsplan realistisch moeten blijven. Er is nu niet sprake van een globaal bestemmingsplan. Als dat wel het geval zou zijn, zou je kunnen veronderstellen dat men nog van alles zou kunnen gaan veranderen. Nee, het gaat om een vrij gedetailleerd bestemmingsplan met vlakken waar wat mag komen. Het is dus al erg ingetekend. Dat is ook de reden waarom er is gekoppeld met een nog op te stellen inrichtingsplan en dat plan zal aan voorwaarden moeten voldoen. Dat kan men niet zomaar vrij organiseren. Een toevoeging, zoals verlangd door de fractie van D66, zou in feite betekenen dat wij bij de tekentafel aanschuiven en mee gaat tekenen met de ontwikkelaar. Dat lijkt mij niet gewenst. Die vrijheid moet er zijn. De kaders zijn scherp. Bepaald is waar het mag, bepaald is hoeveel er mag; het aantal woningen is strikt beperkt. Men kan dat aantal niet verhogen omdat er dan een conflict ontstaat met de contingentenregeling. Ook het aantal kuubs is beperkt en dus kan men niet zomaar gaan opheffen.

Publiekrechtelijk is het dus goed geregeld en vervolgens moeten wij met betrekking tot inrichting en uitvoering vertrouwen hebben in de gemeente Hulst. Zij kan nu binnen de aangegeven kaders handelen en moet overigens bij de provincie terugkomen in verband met de ruimtelijke opgave. Het Omgevingsplan kent dan wellicht maar een enkele passage hierover, maar dat plan kent ook veel andere kaders die eveneens gelden, waaronder die met betrekking tot de contingentenregeling die bijzonder strikt is. Waar mogelijk de angst bestaat dat men er zomaar honderd woningen bijplant, onderstreep ik dat dat helemaal niet kan. Ik zou zeggen: heb vertrouwen in de gemeente Hulst.

De heer Bierens vraagt zich af waarom de garantstelling niet eerder is opgetrokken. Deze vraag koppel ik aan datgene wat de heer Van Haperen heeft opgemerkt over de risico's. Voorzitter. Het is bekend --het heeft in de krant gestaan-- dat de ontwikkelende partijen een afnamegarantie verstrekken met betrekking tot de eerste fase. In die zin is er voor de eerste vijf miljoen een garantstelling afgegeven. Dit is een cruciaal feit tegen de achtergrond van de start van het project en het biedt de gemeente sinds de vorige week zekerheid. Dat is ook de reden waarom wij dit totaalpakket op deze manier aan de Staten kunnen voorleggen. Vervolgens is het aan de gemeenteraad van Hulst om af te wegen of dit voldoende is. Ik denk dat dit de volgende week op een goede manier wordt besproken.

Aangedrongen is op een goede wijze van communiceren. Voorzitter. Ik vind dat wij onze verantwoordelijkheid hebben om op een goede

CONCEPT

manier te communiceren met de mensen waarbij wij betrokken zijn, terwijl andere overheden eveneens die verantwoordelijkheid hebben. Ik vind het wat betuttelend wanneer ik tegen de gemeente Hulst moet gaan zeggen dat ze goed moet communiceren met belanghebbenden en inwoners. Ik mag toch hopen dat men dat zelf, met intrinsieke motivatie, doet. Ook daarom zit je toch in de politiek? Voorzitter, dit aspect is in deze vergadering genoemd en het is mijns inziens nu aan de gemeente om dit op te pakken zoals ook wij dat doen: als er vragen worden gesteld, worden ze op een goede, positieve manier beantwoord.

De heer **Van Haperen** (PvdA). Voorzitter. Ik ga ervan uit dat de gedeputeerde het bestemmingsplan beter kent dan ik. De scherpe kaders die naar zijn oordeel in dat plan staan, heb ik er niet in kunnen vinden, maar wij nemen zijn oordeel voor waar aan.

Wat de gewenste communicatie betreft, bedoelen wij onze opmerking als een oproep. Ons hebben de afgelopen weken signalen bereikt waaruit naar voren komt dat het wat dat betreft niet allemaal even lekker loopt. Die boodschap wilde ik de gedeputeerde toch even meegeven.

De heer **Schonis** (D66). Voorzitter. Ik leg het betoog van de gedeputeerde als volgt uit. De verwijzing naar het bestemmingsplan is klip en klaar opgenomen in het genoemde punt 5. Als de gemeente voor een andere opzet zou willen kiezen, zou zij dat binnen een halfjaar moeten doen, nog voordat het nieuwe Omgevingsplan gaat gelden. Wij achten de kans dat de gemeente dat gaat doen, niet erg groot. Al met al laten wij het feit dat de provincie nu van een aantal risico's af is, zwaar wegen. Tegen die achtergrond stemmen wij met het voorstel in.

Het statenvoorstel wordt bij handopsteken aangenomen.

De **voorzitter**. Ik constateer dat de aanwezige leden van de fracties van de VVD, de SGP, de CU, de PVV, de PvdA, het CDA, D66, 50-Plus, ZL en GL voor dit voorstel hebben gestemd.

33. Vragensessie

34. Vraag van het lid Van Veen-de Rechter over de Bredabus

Mevrouw **Van Veen-de Rechter** (D66). Voorzitter. De afgelopen week is er in de media weer aandacht gevraagd voor de Bredabus. In artikelen wordt aangegeven dat deze lijn wordt opgeheven. Ik vraag de gedeputeerde om hierop in te gaan.

De heer **Van der Maas** (GS). Voorzitter. Goed OV tussen Zeeuws-Vlaanderen en Breda en ook goed OV tussen Zeeuws-Vlaanderen en Vlaanderen, het zijn belangrijke zaken. Eerder spraken wij al over mogelijke knelpunten in het grensoverschrijdende OV. Welnu, hier heb je er een, en voor het oplossen ervan zetten wij ons dan ook in.

Wij kijken voortdurend naar de ontwikkelingen in dit gebied en zien dat er veel vertraging optreedt in het centrum van Antwerpen, en ook op de route vanuit dit centrum naar Breda. Die vertraging is dusdanig dat men de geplande dienstregeling niet kan waarmaken. Het ziet er niet naar uit dat deze situatie op korte termijn gaat veranderen. Wij zijn nu aan het onderzoeken hoe verbeteringen kunnen worden doorgevoerd. Pas na de zomer kan ik de Staten hierover meer vertellen, mede omdat er voor september een bestuurlijk overleg is gepland met de desbetreffende wethouders en met Connexxion.

Nagegaan wordt welke alternatieven er mogelijk en geschikt zijn. Deze verbinding is opgenomen in de concessie. Een alternatief dat nu wordt onderzocht, via de Liefkenshoektunnel, lijkt tegen dezelfde problemen aan te lopen. Een ander alternatief is gericht op de mogelijkheid om er op dezelfde route wat langer over te doen, met een wat lagere frequentie. Weer een ander alternatief voorziet erin dat op werkdagen de route wordt verlegd: niet Antwerpen-Breda niet via Hulst, maar Hulst-Goes-Breda. Wij bezien welke van deze mogelijkheden geschikt is.

Het probleem wordt dus onderkend en wij zijn inmiddels in gesprek met Terneuzen, Hulst en Connexxion. Ik probeer om in de eerstvolgende vergadering van de commissie Economie hierover meer informatie te verstrekken.

De heer **Van Hertum** (PvdA). Voorzitter. Ook mijn fractie vindt deze verbinding zeer belangrijk. Wij vragen ons af hoe lang de thans geldende concessie nog loopt. Hoe lang zijn de mensen ervan verzekerd dat de provincie zich inzet voor het behoud van de bus tussen Hulst en Breda?

De heer **Van der Maas** (GS). Mijnheer Van Hertum, u kunt vanavond gerust gaan slapen. De concessie geldt nog acht jaar...

35. Vraag van het lid Rijkse over de Commissie toekomstige zorg

De **voorzitter**. Ik deel mee dat de heer De Reu de vergadering heeft moeten verlaten omdat hij aanwezig dient te zijn bij een overleg met vertegenwoordigers van Vlaanderen. Namens het college zal de heer Van der Maas deze vragen beantwoorden.

De heer **Rijkse** (SP). Voorzitter. Naar aanleiding van het afscheid van de Commissie toekomstige zorg Zeeland, dat gisteren plaatsvond, leg ik het college de volgende vraag voor. Kan het al toegezegde eindrapport, inclusief informatie over het vervolgtraject, nog voor het einde van de zomer aan de Staten worden voorgelegd, met daarbij ook aandacht voor de geestelijke gezondheidszorg en de zorg-dichtbij?

De heer **Van der Maas** (GS). Voorzitter. De genoemde commissie is gestopt maar het proces-2025 loopt verder. De regie komt te berusten bij de regiegroep; dat is althans de inhoud van de desbetreffende aanbeveling. In deze groep zijn onder meer de provincie, de gemeenten en de zorginstellingen vertegenwoordigd. Voor de zomer komt er geen eindrapport maar in het najaar zullen diverse samenwerkingsovereenkomsten worden getekend, hetgeen gezien kan worden als een vervolg op het werk dat al is verricht. Vervolgens zal worden bepaald of er toch nog een beknopt eindrapport komt. Als dat gebeurt, wordt het opgesteld op basis van de rapportages die er al liggen, na de zomer. Het college blijft de Staten informeren over de ontwikkelingen op dit terrein.

De heer **Rijkse** (SP). Voorzitter, mijn fractie zal over dit onderwerp nog schriftelijke vragen stellen.

36. Moties, niet behorend bij een agendapunt

Er zijn geen moties.

37. Resumptie van de besluiten; statengriffier gemachtigd

Zonder discussie en zonder stemming wordt besloten, de statengriffier te machtigen tot de resumptie van de besluiten.

38. Sluiting

De **voorzitter**. Dames en heren. De agenda is afgehandeld en de vergadering kan worden gesloten, maar voor de sluiting spreek ik nog even de heer Bess toe. Hij is al zeer lang als notulist in ons midden.

Ik meen toch dat er sprake is van een bijzonder moment. Immers, eerder deze vergadering werd er al gesproken het liedje van Saskia en Serge dat in het jaar 1970 populair was – dat is intussen uitgezocht-- en u, mijnheer Bess, bent sinds het voorjaar van 1972 werkzaam als notulist van onze Staten. U werkte in die tijd als parlementair stenograaf voor Tweede en Eerste Kamer en ook toen al vergaderde de Staten-Generaal niet op vrijdag zodat u hier aanwezig kon zijn.

In het voorjaar van 1972 werd verwacht dat een statenvergadering bijzonder lang zou gaan duren. Men wilde het medewerkers niet aandoen om daar de notulen van te maken en daarom werd bij wijze van proef iemand van de stenografische dienst van het parlement gevraagd om te komen notuleren. Het werd inderdaad een heel langdurige vergadering en de proef werd als geslaagd beschouwd.

Men was bijzonder blij met u, hetgeen alles te maken had met de wijze waarop u met grote zorgvuldigheid notuleerde. In die periode en ook later wel –het gebeurt natuurlijk niet onder mijn voorzitterschap-- spraken de leden nogal eens door elkaar, werden er niet altijd mooie volzinnen gebezigd enz. U bent er altijd in geslaagd om goede notulen te maken, met goed leesbare taal, terwijl inhoudelijk toch altijd de werkelijkheid werd weergegeven. Wij zijn u daarvoor zeer dankbaar.

In september zullen de door u gemaakte notulen worden vervangen door videotulen. Dat besluit is genomen. Veel overheden kiezen hiervoor en daarmee komt er een einde aan uw werk in deze zaal. Nogmaals, wij danken u voor het werk dat u voor ons heeft verzet, gedurende 45 jaar. Wij weten dat u van lekker eten houdt en daarom overhandigen wij u een pakketje dat daarmee te maken heeft. Er zit onder meer een mosselbestek in en ook bevat het een kreeftenboek.

Mijnheer Bess, u vond het goed dat ik u op deze manier zou toespreken, zij het onder een voorwaarde, namelijk dat u iets terug zou mogen zeggen. Ik stel voor, dames en heren, dat wij dat toestaan. Per slot van rekening heeft de heer Bess hierop 45 jaar moeten wachten.

De heer **Bess**. Goedemiddag, allemaal. Toen ik vanochtend naar Zeeland ging en om half acht over

CONCEPT

de Brouwersdam reed, dacht ik: wat is toch merkwaardig dat Goeree-Overflakkee niet bij Zeeland hoort. Ik kan mij herinneren dat er ooit een volksraadpleging is geweest en dat vervolgens bleek dat de mensen op Goeree liever Zuid-Hollands bleven. Daar heb ik nooit iets van begrepen. Als je op de lagere school de kaart van Nederland zag, vond je het al raar dat dat eiland niet bij Zeeland hoorde. Vanochtend was het op een mooie manier mistig. Ik genoot van de rit over de dammen en dacht: het is vandaag voor het laatst...

Vijfenveertig jaar heb ik voor de Zeeuwse Staten de notulen verzorgd. Sommigen zullen denken: hoe houdt iemand het vol, maar voor mij was het een leuke schnabbel. Ik werkte voor Tweede en Eerste Kamer en inderdaad zat de ministerraad altijd op vrijdag –dat is nog steeds zo-- zodat ik het werk voor de Staten kon aanvaarden. In die tijd werd bijwerk door stenografen nog toegestaan. Dat had te maken met het feit dat de Stenografische Dienst in 1848 was ingesteld, mede omdat er behoefte bestond aan neutrale verslaglegging, maar de kamers vergaderden toen zo weinig dat stenografen er van alles bij moesten doen. De dienst heeft 150 jaar bestaan, tot 1998, waarna ze is vervangen door de Dienst voor redactie en verslag.

Stenografie is nu volkomen uit de tijd maar toen ik hier in 1972 aantrad, samen met mijn collega Eric van der A, was stenograferen beslist noodzakelijk. Wij schreven steeds tien minuten-beurten. De zaal zag er toen totaal anders uit. Er was geen vloerbedekking op de houten vloer, de meubels waren bijzonder streng, rechte stoelen, zij het met provinciale kussens. Het college van Gedeputeerde Staten zat op een podium. Dat waren altijd zes mannen in donkere pakken. Eric en ik zaten voor dat podium en voor ons zat Ria Louwerse, werkzaam bij de griffie, en zij had een enorm toetsenbord voor zich. Als een van de statenleden iets wilde zeggen, moest hij of zij een hand opsteken waarna Ria de desbetreffende microfoon inschakelde door op het juiste knopje te drukken. Op die manier kreeg het statenlid het woord, maar als men ongeduldig was gaf men met stemverheffing en zonder microfoon zijn mening. Er moest dus echt goed gestenografeerd worden, soms zeer snel.

Inderdaad was dat in 1972 een mooie truc van de provincie: het verzoek om een proefverslag te komen maken. Men wist immers dat er sprake zou zijn een marathonvergadering. Het was een vergadering van tien, elf uur. 's Avonds laat werden we door de griffier, de heer Van der Wel, naar het station gebracht zodat we nog net de laatste trein naar Den Haag konden halen. Daarna gingen we meestal met de auto naar Zeeland, maar de A58 was nog lang niet klaar. Als we door Kruiningen

reden en het grootste gedeelte achter de rug hadden, gingen we aan de voet van die mooie zeskantige toren koffiedrinken.

In de jaren zeventig was er hier nog geen glazen wandelgang. Het was gedeputeerde Ventevogel die architect Cees Dam in de arm nam om een nieuwe opzet en inrichting te realiseren. De commissaris in die periode, de heer Van Aartsen, en de griffier droegen een jacquet en er werd fors gerookt. Er stonden glazen op tafel met sigaren en sigaretten.

Nog sterker dan nu het geval is, was in de jaren zeventig en tachtig het budgetrecht van de Staten erg belangrijk. Dat kwam onder meer tot uitdrukking in de begrotingsbehandeling. Daarvoor trok met drie hele dagen uit. Allereerst kwamen, op een vrijdag, alle fractievoorzitters aan het woord. Zij leverden vooraf hun betogen in en alle leden kregen daarvan een kopie op het moment dat een fractievoorzitter het woord kreeg. Iedereen las dus mee, hetgeen een merkwaardig geluid opleverde: ineens werden 47 bladzijden omgeslagen. Als een spreker afweek van datgene wat hij had voorbereid, had hij een probleem. Iedereen vroeg zich dan af: waarom is hij van mening veranderd? De betogen van de fractievoorzitters waren dikke pakken. Huib Eversdijk, oorspronkelijk van de CHU, later van het CDA, verlevendigde zijn betoog op papier met krantenknipsels, cartoons enz. Al met al waren het bijna gezellige bijeenkomsten.

Nogmaals, de Staten trokken drie dagen uit voor de begrotingsbehandeling. Men begon op een vrijdag, met de eerste termijn van de Staten; de donderdag daarop gaf het college antwoord, hetgeen weer de hele dag duurde. De volgende dag, vrijdag, was de tweede termijn. De nacht van donderdag op vrijdag verbleven heel wat statenleden en leden van het college van GS in Middelburg. Ook Eric en ik overnachtten in Middelburg in het bekende hotel Baron Chassé, in de Gortstraat. Dat was een belevenis. Het is jammer dat dit hotel voor Middelburg verloren is gegaan. Het had een Michelin-ster; het personeel liep in jacquet rond; men kon er goed eten. Een van de gedeputeerden, de heer Van den Bos, vroeg zich echter altijd af hoe het zat met de vluchtroutes; kennelijk was hij bang voor brand.

Tot zover zaken die vroeger zo waren en die veranderd zijn. Er zijn ook dingen die onveranderd zijn gebleven en wat dat betreft noem ik de Zeeuwse sfeer, de gemoedelijkheid, de schaal. Vaak zeg ik tegen mensen dat in Zeeland minder mensen wonen dan in Rotterdam-Zuid, maar dat blijkt niet waar te zijn; Zeeland heeft ongeveer 100.000 inwoners meer. Niettemin is het een mooie vergelijking. Je moet er niet aan denken dat er weer een minister komt, met of zonder hoed, die weer over landsdelen gaat zeuren. Zeeland moet vooral Zeeland blijven.

Iets anders dat door de jaren heen hetzelfde is gebleven, is het taalgebruik door politici. Daar valt van alles over te zeggen. Het is niet iedere politicus gegeven om prachtige zinnen te bouwen en altijd duidelijk te zijn. Ook de performance is belangrijk. In het verleden was er een statenlid, de heer Dusarduijn uit Sas van Gent, die zijn betogen bijzonder goed voorbereidde, maar in de statenzaal kwam dat helemaal niet naar voren. Twee minuten nadat hij het woord kreeg, gingen anderen de krant lezen. Hij stond met het hoofd naar beneden voor te lezen.

Het taalgebruik door politici is in feite het bestaansrecht van notulisten en stenografen. Als politici allemaal steeds perfect Nederlands zouden spreken, zou je alles rechtstreeks van de band kunnen uittikken maar dat is het werk natuurlijk niet. Het werk houdt in, dat van spreektaal schrijftaal wordt gemaakt zonder dat de betekenis verandert. Ook in de Kamer was dat de opgave van de stenografen en dat was niet altijd gemakkelijk. Bekend is het begrip “lubberiaans” taalgebruik. Lubbers begon een zin, week uit naar een bijzin, voegde daar weer een andere bijzin aan toe enz., maar in al die onderdelen zat informatie. Sommige gedeelten moesten herschreven worden. Soms was het taalgebruik zo onduidelijk dat bijvoorbeeld Marcel van Dam zei dat hij zich “belubberd” voelde.

Voor stenografen was het van groot belang dat ze in hun werk neutraal bleven. Er mocht nooit zodanig worden geïnterpreteerd dat het resultaat subjectief zou worden. Dat gold ook voor het werk voor de Staten van Zeeland. Tijdens de vorige statenperiode was er een gedeputeerde waarvan de betogen vaak herschreven moesten worden. Ik vroeg mij dan wel eens af wat hij ervan vond als hij in de notulen zijn bijdragen teruglas. Ik dacht: ofwel hij vindt het vreselijk goed, ofwel hij leest de notulen nooit...

Hoe dan ook, het is onjuist om aan te nemen –het geldt ook voor de griffiers van de Statencommissies-- dat er zomaar een band wordt uitgetikt. Wat uiteindelijk op papier komt te staan, moet eenduidig zijn en geen mogelijkheden bieden om met verschillende interpretaties te komen. Anders heb je er weinig aan en kunnen de notulen ook niet worden beschouwd als een onderdeel van het regelgevende proces. Als notulen niet duidelijk zijn, heeft ook de rechter er bij een conflict niets aan om erachter te komen wat de bedoelingen zijn geweest van de regelgever. Dat is ook de reden waarom de notulen van de Staten altijd officieel worden vastgesteld. Door de notulist wordt een concept gemaakt en sprekers kunnen vervolgens wijzigingen aanbrengen. Na vaststelling zit men eraan vast. Een statenlid dat in een bepaalde periode veel kritiek uit en voortdurend aangeeft hoe het allemaal wél moet, en die in de volgende periode gedeputeerde wordt, kan een probleem

hebben als hij tijdens die vorige periode een te grote broek heeft aangetrokken. Dan kunnen confrontaties plaatsvinden doordat er duidelijke notulen zijn.

Dit voordeel –ik bedoel officieel goedgekeurde, eenduidige notulen op papier-- gaat verloren bij de keuze voor videotulen. Nog afgezien van het feit dat daarmee wordt gebroken met een eeuwenoude, historisch waardevolle traditie waarvan men de resultaten nog altijd in het Zeeuws Archief kan terugvinden, kun je je afvragen of het bij deze nieuwe werkwijze nog wel zo vanzelfsprekend of gemakkelijk is om even na te gaan wat een gedeputeerde bij de vorige begrotingsbehandeling heeft gezegd. Ik denk dat dit verlies wordt onderschat. Je zou over goede notulen kunnen zeggen dat er een parallel is met gezondheid: het bestaan ervan lijkt vanzelfsprekend maar je beseft pas wat de waarde ervan is, als er wat mee is.

Veertien jaar geleden werd ik gepensioneerd als kamerstenograaf en vanaf dat moment heb ik met veel plezier uitsluitend voor de Zeeuwse Staten gewerkt. De laatste jaren dacht ik nogal eens: hou er toch eens mee op. Vijf commissarissen heb ik de hamer zien hanteren, vele tientallen statenleden kwamen en gingen weer. Ik heb partijen voorbij zien komen met namen als: Delta Anders, Algemeen Ouderenverbond, Reformatorisch Politieke Federatie, Zeeuwschvlaamse Volkspartij, Gereformeerd Politiek Verbond enz. Maar ook realiseerde ik mij dat het werk voor de Staten leuk en interessant was en dat de contacten met de griffie zo plezierig waren, inclusief de lunches.

Het is eigenlijk wel een goede zaak dat het presidium nu heeft besloten om over te stappen op videotulen. Immers, als gevolg daarvan behoeft ik die moeilijke beslissing niet zelf te nemen. Die wordt voor mij genomen. Daarmee komt er een einde aan dit ambacht, maar dat geldt niet voor mijn warme gevoelens en mijn belangstelling voor Zeeland. Hoe gaat het nu verder met Thermphos, met Brouwerseiland, met Perkpolder enz.? Al die onderwerpen zullen bij mij blijven.

Rest mij nog de mensen te bedanken waarmee ik zo aangenaam heb samengewerkt, de mensen van de griffie maar ook de medewerkers van de huishoudelijke dienst. Op onze bevoorrechte plek krijgen wij altijd onze eigen koekjes, koffie enz.

En dan nog één opmerking, voorzitter. Ik weet dat het niet echt fout is, maar ik vind toch dat er sprake is van een contaminatie als u zegt dat een motie “onderdeel uitmaakt van de beraadslaging”....

(applaus)

CONCEPT

De **voorzitter**. Zeer veel dank voor deze mooie historische terugblik en een boodschap voor de voorzitter met het oog op de toekomst... Het ga u goed, met uw nieuwe vrije tijd.

Dames en heren, statenleden. Ik dank u allen voor de wijze waarop wij vandaag hebben vergaderd en wens u een goede zomervakantie toe.

Sluiting 16.06 uur.